

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GEOGRAFIJO

DIPLOMSKO DELO
TURISTIČNA IN PROSTOČASNA VLOGA TURISTIČNIH POTI PO
MESTNI OBČINI SLOVENJ GRADEC

Študijski program:
GEOGRAFIJA – D
SOCIOLOGIJA KULTURE – D

Mentor: doc. dr. Dejan Cigale

LJUBLJANA, 2008

ALENKA MRAVLJAK

IZJAVA

Izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom *Turistična in prostočasna vloga turističnih poti po Mestni občini Slovenj Gradec* v celoti moje avtorsko delo.

Alenka Mravljak

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Cigaletu, ki mi je bil s svojimi predlogi in popravki v veliko pomoč pri ustvarjanju mojega diplomskega dela.

Še posebej se moram zahvaliti moji družini, za moralno spodbudo in podporo skozi celoten študij. Hvala mojemu Urbanu, ki mi je bil v veliko oporo in pomoč ter me prenašal in vzpodbujal ves čas nastajanja diplomskega dela.

Posebna zahvala gre tudi prof. Jožetu Potočniku, ki mi je s svojim zbranim gradivom in informacijami pomagal in me usmerjal.

TURISTIČNA IN PROSTOČASNA VLOGA TURISTIČNIH POTI PO MESTNI OBČINI SLOVENJ GRADEC

Izvleček:

Diplomsko delo obravnava turistične poti po Mestni občini Slovenj Gradec, njihovo turistično in prostočasno vlogo ter pomembnejše značilnosti in vplive na okolico. Za podrobnejšo obravnavo so izbrane tri turistične poti, ki so med zanimivejšimi in privlačnejšimi za obiskovalce. Pestra ponudba izbranih poti dopolnjuje celotno ponudbo mestne občine in nudi možnost spoznavanja širšega območja. Obravnavani sta bili predvsem prostočasna vloga poti, saj so le-te v prvi vrsti najbolj obiskane s strani lokalnega prebivalstva, in turistična vloga, saj se število turistov na območju občine iz leta v leto povečuje. Poleg zbranega gradiva so v nalogo vključene informacije pridobljene z intervjuji s snovalci, vzdrževalci poti, člani turističnih organizacij ter turističnimi ponudniki na poteh. Ugotovljeno je bilo, da so turistične organizacije v mestni občini precej aktivne, da se povpraševanje po turističnih poteh v mestni občini povečuje, kljub temu pa bo v prihodnje potrebnih kar nekaj izboljšav in dopolnitev, da bo obisk poti in ostalih znamenitosti območja dosegel zeleno raven. Prevladujejo pozitivni vplivi na obiskovalce, lokalno prebivalstvo in turistični razvoj območja, hkrati pa so vplivi na naravno okolje minimalni.

KLJUČNE BESEDE: turistična geografija, turistične poti, turistična in prostočasna vloga poti, Mestna občina Slovenj Gradec

TOURISTIC AND LEISURE-TIME ROLE OF TOURIST TRAILS IN CITY MUNICIPALITY OF SLOVENJ GRADEC

Abstract:

This thesis discusses tourist trails in City Municipality of Slovenj Gradec, their touristic and leisure-time role, their most important characteristics and influence on the surrounding environment. Special attention was dedicated to three tourist trails, which are considered to be the most interesting and appealing for the visitors. Variety of trails in this region supplements the whole tourist offer of the region and gives the visitor the opportunity to get acquainted with the wider territory of City Municipality of Slovenj Gradec. The touristic and leisure-time role were analyzed in detail as the number of tourists in this region is increasing every year and the local residents represent greater part of visitors on the observed trails. In addition to the gathered material, information acquired by interviewing the tourist trail planners, maintenance services and representatives of tourist organizations were included in this thesis. It can be said, that tourist organizations in City Municipality of Slovenj Gradec area are very active and that demand for tourist trails is increasing every year. Nevertheless, many improvements have to be made before tourist visit of trails and other tourist attractions will reach the desired level. The tourist trails have mainly positive affect on the visitors, local residents and tourist development of the area, alongside with the minimal influence on natural environment.

KEY WORDS: tourist geography, tourist trails, tourist and leisure-time role of trails, City Municipality of Slovenj Gradec,

KAZALO

1.	UVOD	7
1.1.	Nameni in cilji naloge	8
1.2.	Metodologija dela	8
2.	OSNOVNI POJMI TURIZMA IN POHODNIŠTVA TER SISTEMATIZACIJA POHODNIŠKIH POTI	10
2.1.	Osnovni pojmi turizma	10
2.2.	Turistične poti in pohodništvo	12
2.2.1.	Sistematizacija pohodniških poti v Sloveniji	14
2.2.2.	Pohodniki in ponudniki poti ter vplivi poti na naravno in sociološko okolje	17
2.3.	Gozdne učne poti	19
2.4.	Sklep	20
3.	MISLINJSKA DOLINA IN MESTNA OBČINA SLOVENJ GRADEC	21
3.1.	Zgodovina	21
3.2.	Naravne značilnosti	22
3.3.	Družbene značilnosti	23
3.4.	Mesto Slovenj Gradec	24
4.	TURISTIČNA PONUDBA IN TURISTIČNE ORGANIZACIJE V MESTNI OBČINI SLOVENJ GRADEC	26
4.1.	Turistična pisarna Mestne občine Slovenj Gradec	26
4.2.	Turistično društvo Slovenj Gradec	28
4.3.	Turistična ponudba v Mestni občini Slovenj Gradec	29
5.	TURISTIČNI OBISK IN NASTANITVENE ZMOGLJIVOSTI MESTNE OBČINE SLOVENJ GRADEC	31
6.	IZBRANE TURISTIČNE POTI PO MESTNI OBČINI SLOVENJ GRADEC	34
6.1.	Gozdno - turistična pot (GTP) Plešivec	34
6.1.1.	Razbor	35
6.1.2.	Suhi dol in gostilna Suhodolnik (začetek in cilj GTP Plešivec)	37
6.1.3.	Soteska Kaštel	38
6.1.4.	Plešivški mlin	40
6.1.5.	Mokrišče	41
6.1.6.	Plešivški dvor	42
6.1.7.	Uršlja gora in cerkev sv. Uršule na Gori	44
6.1.8.	Kmetija Verneršek (Verner'ca)	46
6.1.9.	Bogati gozdovi	48
6.1.10.	Potočnikova domačija	49
6.1.11.	Zaključek	50
6.2.	Pot v Deželo škratov in Dežela škratov	50
6.2.1.	Gmajna	51
6.2.2.	Pot v deželo škratov	54
6.2.3.	Dežela škratov	56
6.2.4.	Zaključek	59
6.3.	Gozdna – učna pot (GUP) Tičnica	60
6.3.1.	Legen	61
6.3.2.	Potek poti	61
6.3.3.	Zaključek	67
7.	PRIMERJAVA IZBRANIH TREH POTI	68
8.	OSTALE TURISTIČNE POTI PO MESTNI OBČINI SLOVENJ GRADEC	74

8.1.	Bernekerjeva pot	74
8.2.	Meškova pot.....	75
8.3.	Pot Rimljanov	76
8.4.	Puščavnikova pot	77
8.5.	Po poti domačih obrti.....	77
8.6.	Pot na Rahtelov vrh.....	77
9.	ZAKLJUČEK.....	79
10.	SUMMARY	82
11.	VIRI IN LITERATURA	84
12.	PRILOGE	88

1. UVOD

Turizem postaja vedno bolj rastoča gospodarska panoga in pri tem Koroška ni nobena izjema. Turistična ponudba se širi in skuša zaobjeti vedno širši krog obiskovalcev. V zadnjem času postaja vedno bolj privlačen turizem na kmetijah, aktivnosti v naravi, predvsem pohodništvo, saj vsi težimo k zdravemu življenju, ki vključuje tudi gibanje. Vedno večje je zanimanje za spoznavanje kulturne in etnografske dediščine ter kulinarike. Za Koroško v splošnem bi lahko izpostavili prednost za razvoj turizma v »neokrnjeni« naravi, ter slabost v slabi prometni povezanosti. Zavedati se moramo, da tudi slaba prometna povezanost prispeva k ohranjanju narave, ki bi jo hitra cesta skozi dolino močno ogrozila. Medsebojno razmerje »neokrnjene« narave in prometne dostopnosti se bo prav gotovo v prihodnje prevesilo na drugo stran, in sicer v obliki potrebe po hitri cesti, ki bi povezala Koroško z ostalo Slovenijo. To pa bo prineslo svoje prednosti in slabosti.

Bogati gozdovi in »nedotaknjena« narava privlačijo veliko število ljudi, da svoj prosti čas preživijo v objemu le-te. Prav zaradi naravnih danosti se je na območju Mestne občine Slovenj Gradec razvilo v veliki meri predvsem pohodništvo. Številne gozdne poti, manj ali bolj zahtevni hribi, samotne kmetije, kmečki turizmi, kulturna dediščina itd., vse to privablja domače in tuje prebivalstvo. Prav zato so v zadnjih letih začele nastajati urejene poti z različnimi tematikami. Samo v Mestni občini Slovenj Gradec jih je trenutno devet in potrebe so vedno večje. Urejene poti potekajo predvsem po gozdu in gozdnih poteh ter so speljane mimo zanimivih spomenikov naravne in kulturne dediščine ter turističnih ponudnikov. V prvi vrsti so namenjene lokalnemu prebivalstvu in učencem, katerim služijo kot naravni laboratoriji. Vedno bolj pa je želja pritegniti na poti tudi turiste, zato so organizirani vsakoletni pohodi po poteh, razne prireditve in možnosti vodenih pohodov. Z željo pritegniti čim več ljudi na turistične poti so v zadnjih letih posebno pozornost namenili tudi večji promociji in informiranosti potencialnih pohodnikov. Naredili so zloženke, knjižice, usposobili so vodnike, posodobili spletne strani, postavili infomat, itd.

Postavlja se vprašanje o ustreznosti poimenovanja izbranih poti kot turističnih. Vendar kljub temu lahko rečemo, da so na območju Mestne občine Slovenj Gradec predvsem gozdno - učne in tematsko - turistične poti. Le-te nudijo možnost rekreacije, druženja, spoznavanje območja, okušanje kulinaričnih posebnosti, učenja in usvajanja znanja, sprostitve, itd. Namenjene so tako posameznikom, parom, družinam, večjim ali manjšim skupinam, rekreativcem, športnikom, sprehajalcem, itd. Na teh poteh je skratka mogoče najti za vsakogar nekaj in s tem zadovoljiti širok krog obiskovalcev. V sodobnem tempu življenja predstavlja možnost sprostitve v naravnem okolju prednost, ki postaja tudi vedno večja redkost. Prav zato se moramo zavedati pomena »neokrnjene« narave in idilično speljanih poti, kjer se lahko velikokrat sam sprehajaš, tečeš, meditiraš ali počneš kar ti je ljubo. Zato si nihče ne želi na poti privabiti veliko število ljudi, saj to postane potem preobremenjujoče za okolje in posameznika, ki išče mir in sprostitev. Po drugi strani pa večje število turistov omogoča razvoj območja in s tem še pestrejšo turistično ponudbo, ter ponekod preživetje turističnih kmetij v odmaknjenih in hribovitih predelih. Turizem in turistične poti torej ohranjajo tudi kulturno krajino in dajejo lokalnemu prebivalstvu zaposlitev. Turističen razvoj območja Mestne občine Slovenj Gradec je vsekakor dobrodošel, vendar znotraj

naravnih zmožnosti, da bomo tudi čez nekaj let lahko govorili o »neokrnjeni« naravi Koroške.

1.1. Nameni in cilji naloge

Glavni namen moje diplomske naloge je opredeliti in ovrednotiti pomen turistične in prostočasne vloge turističnih poti po Mestni občini Slovenj Gradec. Splošno znano je, da je Koroška turistično slabše obiskana, zato bom skozi mojo nalogo skušala ugotoviti, koliko so te poti obiskane s strani turistov in ali predstavljajo dodatno turistično ponudbo območja. Prav zaradi slabše turistične obiskanosti je pomembno, kakšno vlogo imajo te poti pri preživljanju prostega časa domačega prebivalstva. Skušala bom ugotoviti, kako turistične poti vplivajo na preživljanje prostega časa lokalnega prebivalstva, koliko jih le-ti obiskujejo in kakšni so glavni nameni obiska. Z mojo diplomsko nalogo želim podrobneje opredeliti tri izbrane poti, njihove prednosti, pomanjkljivosti s stališča v naslovu omenjenih funkcij ter priložnosti za nadaljnji razvoj. Opredeliti želim nekaj predlogov, s katerimi bi urejenim potem lahko izpopolnili turistično in prostočasno vlogo, ki sta pomembni za sam razvoj območja in ponudbo s področja turizma ter prostočasne dejavnosti tam živečega prebivalstva.

Cilji diplomske naloge so:

- Uvodoma narediti teoretski oris problematike turizma in turističnih poti.
- Opredeliti območje Mestne občine Slovenj Gradec, njeno zgodovino, naravne in družbene značilnosti ter mesto Slovenj Gradec.
- Na kratko predstaviti turistično ponudbo območja in turistične organizacije.
- Predstaviti izbrane tri turistične poti po Mestni občini Slovenj Gradec ter širše okolice v kateri so poti nastale.
- Opredeliti namene in cilje izbranih poti, ter katerim ciljnim skupinam so namenjene. Vključiti tudi svoje predloge in opažanja.
- S pomočjo intervjujev pridobiti informacije o nastanku poti, o povpraševanju po poteh, turističnem obisku in ponudbi. Vključiti mnenja, predloge in informacije pridobljene z intervjuji snovalcev poti in organizatorjev prireditev, članov turističnih organizacij, turističnih ponudnikov na poteh, zadolženimi za vzdrževanje in nastajanje poti Zavoda za gozdove, itd.
- Narediti primerjavo med izbranimi potmi ter izločiti glavne razlike in podobnosti med njimi.
- Opisati tudi ostale turistične poti po mestni občini ter tako zaokrožiti celotno ponudbo pohodniških poti na tem območju.

1.2. Metodologija dela

Pri mojem delu mi je bilo v veliko pomoč že zbrano gradivo o posameznih turističnih poteh po Mestni občini Slovenj Gradec, ki mi ga je posodil zbiratelj in častni član Turističnega društva Slovenj Gradec, prof. Jože Potočnik. Najprej sem začela s prebiranjem raznih časopisnih člankov, publikacij, knjig, pričevanj snovalcev in obiskovalcev poti ter zapisov vtisov, itd. Veliko informacij sem pridobila tudi iz knjižničnega gradiva in preko interneta. Le-to mi je bilo v pomoč pri pisanju predvsem uvodnih poglavij.

V glavnem mi je bilo pri izdelavi diplomskega dela v pomoč poznavanje območja in izbranih poti. Na podlagi poznavanja mi je bilo veliko lažje podajati lastna mnenja in sklepe ter se povezati z ljudmi, ki so zaslužni za nastanek turističnih poti po mestni občini. Vodilo me je terensko delo, ki je vključevalo opazovanje narave in dogajanja na poteh, prebiranje informacijskih tabel, ugotavljanje označenosti poti in splošne urejenosti ter dostopnosti. Za izvajanje ankete na terenu je obiska premalo, zato sem se odločila izvesti intervjuje s poznavalci, ustanovitelji poti ter ponudniki na poteh. Veliko informacij sem dobila tudi iz njihovih osebnih arhivov. S slikovnim materialom in informacijami so mi pomagali člani Turističnega društva Slovenj Gradec, Turistično informacijskega centra Slovenj Gradec ter zaposleni na Zavodu za gozdove, Krajevne enote Slovenj Gradec.

Vodilo me je lastno zanimanje za razvoj turizma in turističnih poti mojega domačega okolja ter informacije s terena, ki jih je bilo včasih celo preveč, da bi lahko vse smiselno vključila v mojo diplomsko nalogo.

2. OSNOVNI POJMI TURIZMA IN POHODNIŠTVA TER SISTEMATIZACIJA POHODNIŠKIH POTI

V tem poglavju bom opredelila osnovne pojme turizma, pohodništva ter podala uradno sprejeto klasifikacijo pohodniških poti. Poleg tega bom opisala nekaj vplivov na naravno in sociološko okolje, ter pregledala prednosti in pomanjkljivosti turističnih poti v splošnem. Na koncu je dodano še poglavje o gozdno – učnih poteh, ki predstavljajo pomemben segment mojega diplomskega dela.

2.1. Osnovni pojmi turizma

V svetovnem merilu postaja turizem vse pomembnejša gospodarska dejavnost. Tudi v slovenskem gospodarstvu dobiva vedno vidnejšo vlogo. Turistična dejavnost kot sestavljena gospodarska dejavnost, obsega poleg osnovnih turističnih dejavnosti, kot so dejavnosti gostinskih prehrambenih in nastanitvenih obratov ter organiziranja in prodaje turističnih potovanj tudi dopolnilne turistične dejavnosti z igralništvom, zabavo, kongresi, prireditvami, rekreacijo, itd., ter dejavnosti javnega turističnega sektorja, kamor štejemo turistično promocijo, kakovost okolja, zagotavljanje informacij in pomoči turistom, itd. Neposredni in posredni učinki turizma so vidni tudi v drugih gospodarskih in negospodarskih dejavnostih. Turizem se v zadnjem obdobju usmerja k oblikovanju turističnih regij oziroma destinacij s celostnim turističnim proizvodom, ki ga sestavljajo turistične privlačnosti in s turizmom povezane dejavnosti. Turizem trži poleg storitev turističnih organizacij tudi geografski prostor z naravnimi vrednotami, kulturno dediščino, kvaliteto življenja prebivalstva, itd. (Tkalčič, 2002, str. 428).

Definicij turizma je veliko in težko je najti primer, kjer se dva avtorja popolnoma strinjata v definiranju pojma turizma. Beseda turizem ima osnovo v francoski besedi »tour«, kar v svobodnem prevodu pomeni »krožno gibanje,« »sprehod«. Vendar vsako potovanje ni turistično, zato je vprašanje kaj je turizem na mestu (Valant, 2007, str. 8). V nadaljevanju bom zato izpostavila nekaj širše sprejetih **definicij turizma**:

»Turizem je dejavnost oseb, ki potujejo v kraje zunaj svojega običajnega okolja in tam tudi ostanejo, vendar manj kot eno leto brez prekinitve, zaradi preživljanja prostega časa, sprostitve, poslov ali iz drugih razlogov« (SURS, 2008). V tej definiciji je upoštevan vidik menjave kraja in časovni vidik, torej je turist oseba, ki je odpotovala iz kraja stalnega bivanja in ki vsaj eno noč prespi v kraju izven svojega stalnega bivanja.

»Turizem je gospodarska dejavnost, ki se ukvarja z zadovoljevanjem potreb turistov, nudenjem uslug turistom« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2008).

Po definiciji Hunzikerja je turizem splet odnosov in pojavov, ki izhajajo iz potovanja in bivanja ljudi v drugem kraju (izven kraja stalnega bivališča), če njihovo bivanje ni namenjeno stalni naselitvi in če ni vezano na njihovo zaposlitveno dejavnost (cv: Jeršič, 1985, str. 7-8). Tukaj je omenjen turizem kot splet odnosov in pojavov, kar zajema potrebe in nagibe ljudi po turističnih potovanjih, možnosti za uresničitev potovanj, dejavnike, ki vplivajo na turistično potovanje, bivanje in potrošnjo ter

učinke na geografsko okolje (Jeršič, 1985, str. 8). Kasneje je nekoliko spremenjena in razširjena definicija Kasparja vključila tudi tako imenovana poslovna potovanja. Po Kasparju je »turizem splet odnosov in pojavov, ki izhajajo iz potovanja in bivanja oseb, ki jim občasni kraj bivanja ni niti glavni, niti stalni kraj stanovanja in dela« (cv: Jeršič, 1985, str. 8). Pri tej definiciji je upoštevan vidik »menjave kraja.« Turist je oseba, ki je odšla iz kraja stalnega bivanja, pri čemer potovanje in bivanje v drugem kraju nista časovno omejena. Med turizem lahko zato sodijo tudi nekajurni ali enodnevni izleti v bližnjo okolico kraja bivanja ter tranzitni turizem. Čas bivanja torej ne predstavlja kriterija za omejevanje turističnih potovanj (Jeršič, 1985). Z vidika moje naloge je to pomembno, predvsem zaradi številnih enodnevnih ali zgolj nekajurnih obiskovalcev na turističnih poteh, ki jim po zgoraj omenjeni definiciji lahko rečemo turisti.

Definicija Svetovne turistične organizacije opredeljuje turizem kot »aktivnosti, ki so povezane s potovanjem in bivanjem oseb izven običajnega življenjskega okolja za ne več kot eno leto zaradi zabave, poslov in drugih motivov« (cv: Mihalič, Planina, 2002, str. 30).

Danes je splošno sprejeta t.i. santgallenska definicija turizma, da je »turizem celota odnosov in pojavov, ki nastajajo zaradi potovanja in bivanja oseb, za katere kraj združevanja ni niti glavno in stalno bivališče niti kraj zaposlitve« (cv: Mihalič, Planina, 2002, str. 29).

Za razumevanje definicij turizma je potrebno opredeliti tudi pojme kot so: turist, prosti čas in rekreacija.

Turist je »kdor potuje, začasno spremeni kraj bivanja zaradi oddiha, razvedrila« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2008).

Statistični urad Republike Slovenije navaja, da je turist »oseba, ki v kraju zunaj svojega običajnega okolja prenoči vsaj eno noč (vendar manj kot eno leto) v gostinskem ali drugem nastanitvenem objektu zaradi preživljanja prostega časa, sprostitve, poslov ali drugih razlogov, če ti niso opravljanje dejavnosti, za katere prejme plačilo v obiskanem kraju.« Pogosto se uporablja meja enega dneva oziroma prenočitev zunaj domačega kraja. V primeru, da obiskovalec kraja v njem ne prenočuje, je govora o (eno)dnevnom obiskovalcu (SURS, 2008).

V širšem smislu so turisti vsi obiskovalci nekega kraja oziroma območja, ne glede na vzrok obiska (razen vojakov, študentov in tistih, ki imajo v kraju domicilno delovno mesto), v ožjem smislu pa so turisti samo tisti obiskovalci, pri katerih sta rekreativni ali kulturni nagib primarna (Jeršič, 1985, str. 9).

Prosti čas je v Tematskem leksikonu Geografije (2001, str. 446) opredeljen kot »čas, ki ni zapolnjen s poklicnim delom. V njem se udeležujejo nekatere od temeljnih eksistenčnih funkcij, npr. počitek, oddih, rekreacija, razvedrilo.« Mathieson in Wall opredeljujeta prosti čas kot čas, ki ostane po delu, spanju in po času, ki je bil namenjen nujnim osebnim in gospodinjanskim opravilom (cv: Cigale, 1998, str. 2). Ti definiciji opredeljujeta prosti čas s časovnega vidika in razmejuje prosti in neprosti čas. Prosti čas pri večini ljudi ni strnjen in se prepleta z delom in drugimi obveznostmi, zato je težko potegniti ločnico med prostim časom in delom. Upoštevati

je potrebno osebni trenutni odnos do dejavnosti, ki jih posameznik opravlja v prostem času in času obveznosti (Jeršič, 1985). Lešnik pravi, da je to čas, s katerim razpolaga človek po svojih hotenjih in nagibih, ko nanj ne deluje nobena sila in obveznost, temveč je njegovo ravnanje podrejeno samo njegovemu razpoloženju, volji in interesom v skladu s splošnimi pogoji in razmerami, v katerih živi (cv: Jeršič, 1985, str. 15).

Mathieson in Wall (cv: Cigale, 1998, str. 3) definirata **rekreacijo** kot »dejavnost (oziroma skupina dejavnosti), ki se odvija v prostem času.« »Je oblika vedenja, ki zapolni prosti čas,« piše Žonta (cv: Cigale, 1998, str. 3). »Rekreacija predstavlja obnavljanje (regeneracijo) duševnih in telesnih moči ljudi, ki so ogrožene ali izrabljene zaradi enostranskih obremenitev. Gre torej za aktivnosti, s katerimi se ukvarjamo zaradi sprostitve in zdravja, pa z uravnovešenjem med delom in počitkom (posedanje, ležanje), s spremembo okolja, ki vpliva na duševno razpoloženje ter z dejavnostjo, s katero krepimo telesne moči (na primer s športom)« (Jeršič, 1999, str. 21). Slovar slovenskega knjižnega jezika definira rekreacijo kot »dejavnost, s katero se človek telesno in duševno sprosti in okrepi« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2008).

Pojem rekreacije se pogosto povezuje s pojmom turizma. Johnston (cv: Cigale, 1998, str. 4) piše, da je rekreacija »prostočasna dejavnost, s katero se ukvarjamo zunaj doma. Določeno premagovanje razdalj je bistveno za vsako rekreacijsko aktivnost, čeprav običajno postavljamo časovna merila, po katerih rekreacija vključuje potovanja z manj kot enodnevnim trajanjem, medtem ko turizem vključuje prenočevanje izven doma.« V urbanem okolju turisti in rekreativci pogosto uporabljajo iste vire in se zadržujejo v istem okolju, s to razliko, da turisti uporabljajo nastanitvene objekte, rekreativci pa ne. Cigale (1998, str. 9,10) sklene, da je za turizem bistvena »menjava prostora, ki ni nujno povezana z rekreacijskimi motivi (in turizem ni le način rabe prostega časa). Vsa bližnja rekreacija, ki se odvija zunaj kraja stalnega bivališča, predstavlja tudi vrsto turizma, na drugi strani pa turizem, ki nima rekreacijskih nagibov, ne sodi med bližnjo rekreacijo.«

2.2. Turistične poti in pohodništvo

V diplomski nalogi se bom ukvarjala s turističnimi potmi, ki so v večji meri namenjene pohodništvu. Pohodništvo postaja vedno bolj aktualna aktivnost, saj se ljudje zavedajo odtujenosti od narave v vsakdanjem življenjskem tempu. To spoznanje je zelo prisotno v urbanih sredinah, kamor lahko uvrstimo tudi Slovenj Gradec. In prav poti v okolici mesta omogočajo rekreacijo lokalnega prebivalstva. Za razvoj pohodništva je potrebno dvojje: ugodni naravni pogoji (primerno prehodna in zanimiva pokrajina) in človek, ki čuti potrebo po stiku z naravo in razpolaga z dovolj prostega časa ter denarja. Pohodništvo, sprehodi v naravi, spoznavanje naravne in ostale dediščine privlači mnogo ljudi. Zato je pohodništvo postalo množični kulturni pojav moderne dobe.

Pojem pohodništvo v prvi vrsti opisuje aktivnost hoje, ki se lahko izvaja v različnih okoljih in skozi vse leto. Zato pod pojmom pohodništvo v turističnem smislu ne moremo in ne smemo razumeti le planinskih in hribovskih poti v naravi, temveč vse tematske poti in druge pešpoti (sprehajalne, gozdne, itd.). Skupino tematskih poti

sestavljajo na primer vinske, kulturne, orientacijske, kulinarične, geološke, gozdne in druge učne poti. Pohodništvo predstavlja eno najpomembnejših primarnih ali komplementarnih ponudb v osnovni turistični ponudbi katerekoli turistične destinacije. Pohodništvo kot turistični proizvod združuje športno in rekreativno aktivnost, ki temelji na hoji in spoznavanje naravnega okolja ter aktivno doživljanje raznovrstnosti kulturno - etnološkega bogastva pokrajine na vnaprej določeni in označeni trasi. Pretežno predstavlja enodnevno aktivnost, lahko pa tudi večdnevno povezano hojo s presledki za spoznavanje zanimivosti okolja (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Slovenji, 2005).

Slovenija je zelo raznolika dežela, njene danosti so skoncentrirane na majhnem geografskem območju. Z vidika pohodništva je Slovenija zelo zanimiva in privlačna, kar nakazujejo številne urejene poti in dosednji razvoj ter ponudba le-teh. Nekatere markirane poti so tudi del evropskih pešpoti, kar povezuje Slovenijo z Evropo. Prepredenost Slovenije z raznovrstnimi že urejenimi in vzdrževanimi potmi nudi pohodniku/turistu ob rekreaciji še doživetje kulture in kulinarike. Gozdne površine in podeželje dajejo možnost za razvoj ponudbe trajnostnih oblik turizma, povezanih z naravo, med temi pa ima vodilno vlogo prav pohodništvo. Obstoječa turistična infrastruktura omogoča razvoj pohodništva kot turističnega proizvoda, saj Slovenija že razpolaga z več tisoč kilometri markiranih in drugače v naravi označenih poti. Te poti so ustrezno vzdrževane, imajo urejene razgledne točke in počivališča ter so vse bolj podprte tudi s promocijsko - informativnim gradivom, vodniki, kartami, itd. Na številnih poteh se nahajajo različne naravne in kulturne znamenitosti, predvsem na urejenih tematskih poteh. Veliko pohodniških poti se nahaja v naravnem okolju in tako brez posebne organizacije vključuje v potek poti določene znamenitosti. Kulturne znamenitosti so običajno vključene v tematske poti, katerih potek je bil zasnovan na neki ideji ali gre pot v bližini določene kulturne znamenitosti (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Slovenji, 2005).

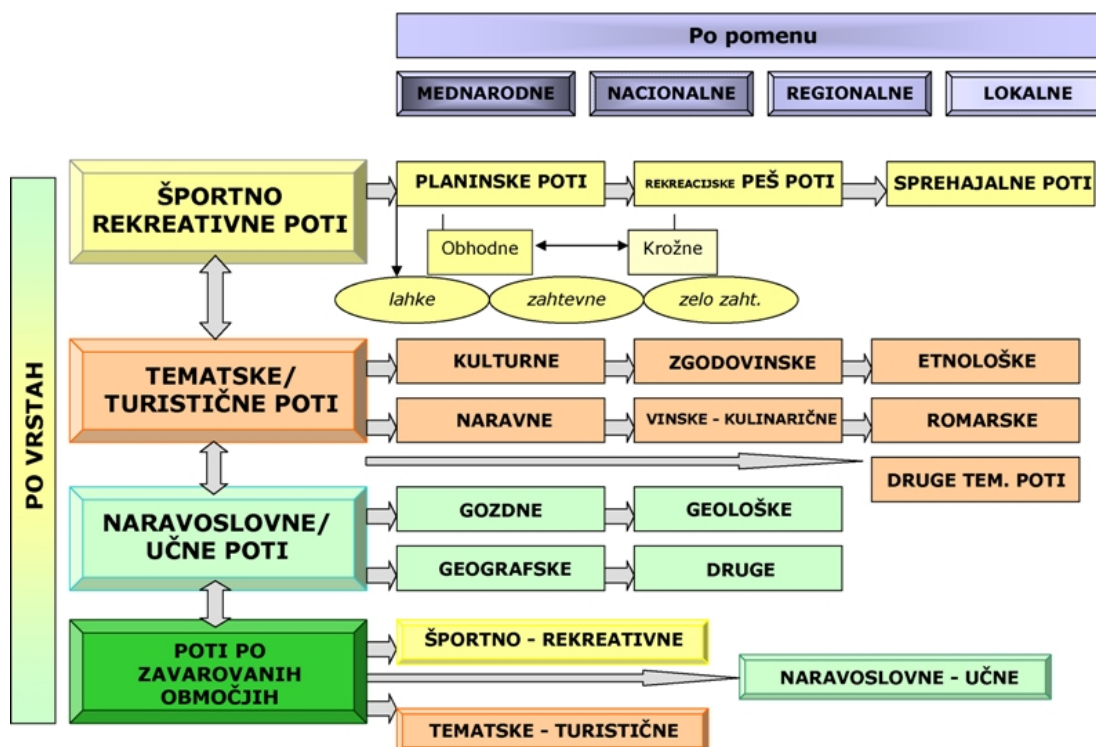
Vsaka pokrajina že ponuja različne pohodniške možnosti. Večinoma so ponujene kot dodatne možnosti uživanja in odkrivanja destinacije, v kateri bivajo gostje zaradi drugih poglavitnih vzrokov. Kot primer naj omenim Slovenj Gradec. Turisti prihajajo predvsem na ogled starega mestnega jedra in njegovih znamenitosti, urejene pohodniške poti v bližini so le dodatna ponudba, da se lahko podajo še v gozdove in spoznavajo naravo območja. Zato so najbolj zanimive poti, ki so blizu mesta in se lahko po njih podajo kar peš iz centra. Poglavitno pa je poudariti, da so pohodniške in izletniške poti v veliki meri namenjene predvsem domačim gostom (Slovincem) z namenom razgibanja življenja in skrbi za zdravje. Pohodniške poti so v nekaterih delih območja večkrat združene tudi s kolesarskimi, konjeniškimi ali drugimi potmi ter so v večji meri načrtovane tematsko (npr. vinske poti, učne poti, kulturne poti, kulinarične poti, itd.). Podrobnejše podatke in informacije o poteh na nacionalni ravni zbira za planinske poti Planinska zveza Slovenije, za učne poti Ministrstvo za okolje in prostor oziroma Zavod za gozdove Slovenije, raznoliko izbiro pa nudi tudi Slovenska turistična organizacija. Spletna stran Slovenske turistične organizacije predstavlja okoli 250 pohodniških poti, ki so razdeljene v kategorije pohodniških poti, ogledov, poti dediščine, učnih poti in vinskih cest. Podan je opis poti, težavnost, dostopnost, čas trajanja in dolžina, itd. (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Slovenji, 2005).

Po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije naj bi bilo leta 2006 urejenih 96 gozdnih učnih poti, od tega največ na Štajerskem, Gorenjskem in Primorskem (Zavod za gozdove Slovenije, 2008). Podajanje natančnega števila vseh pohodniških poti po Sloveniji je pravzaprav nemogoče. Njihova mreža je pregosta, prav tako pa ne obstajajo skupni kriteriji za uvrstitev neke poti med pohodniške. Podatki o povpraševanju po poteh so nezanesljivi predvsem zaradi pomanjkanja vpisnih knjig na poteh oziroma njihove nenatančnosti in ker v večini ni vstopnin in informacijskih točk na poteh (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Sloveniji, 2005).

Trend pohodništva v Sloveniji in tudi v svetu narašča. Vzrok temu so motivi sodobnega načina življenja, kot so dobro počutje, zdrav način življenja, aktivno in sproščeno preživljanje prostega časa v naravi, nabiranje energije, združenje rekreacije s spoznavanjem kraja, itd. (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Sloveniji, 2005).

2.2.1. Sistematizacija pohodniških poti v Sloveniji (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Sloveniji, 2005)

Slika 2.1 prikazuje sistematizacijo pohodniških poti v Sloveniji, kot je definirana v Strategiji razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Sloveniji iz leta 2005.

Slika 2.1: Sistematizacija pohodniških poti v Sloveniji (Vir: Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Sloveniji, 2005)

Kriterija razdelitve pohodniških poti sta:

- glede na prostorski obseg in pomen v okolju,
- glede na vrsto poti in njene značilnosti ter tematiko oziroma po namenu ali motivu za hojo.

Poti glede na prostorski obseg in pomen v okolju vertikalno delimo na:

- **mednarodne poti** oziroma poti mednarodnega/meddržavnega pomena,
- **nacionalne poti** oziroma poti nacionalnega ali državnega pomena, ki potekajo po slovenskem ozemlju,
- **regionalne poti** oziroma poti regionalnega pomena, ki potekajo po širšem območju posamezne regije,
- **lokalne poti**, ki so krajše in pomembne predvsem v lokalnem okolju, namenjene tako za uporabo domačinov kot tudi turistom za dopolnitev primarne turistične ponudbe kraja.

Po namenu ali motivu za hojo ter osnovnih značilnostih poti oziroma glede na njihovo poglobljeno problematiko delimo pohodniške poti horizontalno na:

- **športno - rekreativne poti**,
- **tematske - turistične poti**,
- **naravoslovne učne poti**,
- **poti po zavarovanih območjih**, ki v svojih vrstah združujejo prve tri navedene poti.

Potrebno je poudariti, da so vse pohodniške poti namenjene tako domačinom kot turistom. Njihov pomen in vloga v ponudbi celotne destinacije pa se spreminja glede na posamezni del države.

Športno - rekreativne poti so poti, kjer je osnovni motiv hoje gibalna dejavnost v naravi. Obiskane so s strani športnikov in rekreativcev ter iskalcev sprostitve. Glavne ciljne skupine so družine, pari in skupine prijateljev. Podrobneje jih delimo na:

- **planinske poti:** vzdrževane so s strani Planinske zveze Slovenije oziroma določenih Planinskih društev. Po potrebi so zavarovane in v celoti označene s planinsko markacijo. Vse načeloma potekajo v pasu nad gozdno mejo, kjer ni gospodarske rabe prostora. Delimo jih po zahtevnosti, in sicer na lahke, zahtevne in zelo zahtevne. Motiv in način hoje je poleg sproščenega in aktivnega preživljanja prostega časa v zdravem, naravnem ter socialnem okolju tudi ohranjanje psihičnih in telesnih sposobnosti na visoki ravni.
- **(rekreacijske) pešpoti:** so naravne, urejene in v naravi označene poti, ki potekajo načeloma pod gozdno mejo. Skrbniki so različne organizacije, na primer gozdna gospodarstva, lokalne turistične organizacije, turistična društva, lokalne skupnosti in drugi. Označevanje ni enotno in je odvisno od skrbnika. Motiv hoje je prav tako sproščeno in aktivno preživljanje prostega časa, v zdravem in naravnem okolju ter ohranjanje psihičnih in telesnih sposobnosti na nižji stopnji kot na planinskih poteh.
- **sprehajalne poti:** so urejene in ne nujno v naravi označene poti, ki potekajo v naseljih in v bližini naselij. Skrbniki so lokalne skupnosti oziroma komunalna podjetja, lahko pa tudi krajevnne skupnosti, turistična društva in druge organizacije. Motiv in način hoje je predvsem sprostitve, uživanje svežega zraka, kratek sprehod, popoldanska rekreacija v naravi.

Znotraj planinskih in ostalih športnorekreacijskih poti se pojavljajo še: obhodne poti (transverzale ali obhodnice) in krožne poti.

Tematske - turistične poti so tiste poti, ki jih označujejo skupne lastnosti, posebnosti, tematika. Ciljne skupine obiskovalcev so: občudovalci narave, iskalci sprostitve, ljubitelji narave, kulture, dediščine, itd., šolske skupine, predvsem pa prevladujejo pari, družine in skupine prijateljev. Delimo jih na:

- poti kulturne dediščine (npr. Po poti Soške fronte, itd.),
- poti naravne dediščine (npr. Tolminska korita, Vintgar, itd.),
- zgodovinske poti (npr. Objem zgodovine – Loče, itd.),
- etnološke poti (npr. čebelarsko - vinogradniška pot, itd.),
- vinske in kulinarične poti (npr. Pohod po cvičkovi gazi ali sirarska pot, itd.),
- romarske poti (npr. Sveta gora, Brezje, Ptujška gora, itd.),
- druge specializirane poti (npr. poti, ki povezujejo energetske točke – Vurberg, Po poteh Triglavskih pravljič – Mojstrana, itd.).

Naravoslovne – učne poti so poti na katerih so obiskovalcem predstavljeni in razloženi predvsem naravni procesi, oblike in pojavi. Omenjene naravnogeografske značilnosti so ponavadi predstavljene z informativnimi, opozorilnimi tablam, informativnimi vodniki ali drugim informativno - promocijskim materialom. Obiskovalci so predvsem šolske skupine in občudovalci narave ter družine. Delimo jih na:

- gozdne učne poti (npr. Gozdna učna pot Rahtel, itd.),
- geološke poti (npr. Gozdna in geološka pot Pekel – Žalec, itd.),
- geografske poti (npr. Geografska učna pot Sv. Trojica, itd.),
- druge poti (npr. Naravoslovna in rudarska učna pot – med Golico in Stolom, itd.).

Poti po zavarovanih območjih predstavljajo skupino vseh poti, ki potekajo po zavarovanem območju narave (npr. krajinski, regijski ali narodni park, naravni rezervati ali naravni spomeniki). Če je pot v zavarovanem območju narave je pri njeni vzpostavitvi ter tudi pri vzdrževanju poti, potrebno upoštevati pravila o označevanju zavarovanih območij in morebitne varstvene režime, itd. Obiskovalci so šolske skupine ter občudovalci in raziskovalci narave, od teh prevladujejo pari in družine. Poti po zavarovanih območjih lahko združujejo vse prej navedene vrste poti, in sicer:

- športno rekreativne poti, kjer je osnovni motiv hoje gibalna dejavnost v zavarovanih območjih (npr. Triglavski narodni park, itd.),
- tematske poti v zavarovanih območjih (npr. Kulturne poti v Zgornji Radovni, itd.),
- naravoslovne - učne poti v zavarovanih območjih (npr. Naravoslovna učna pot Šturmovec, itd.).

Tematika navedenih poti v sistemu se zaradi pestrosti okolja in različnih dolžin lahko prepleta, vendar se pot v sistem uvrsti po njenih najbolj množičnih ali najatraktivnejših značilnostih.

2.2.2. Pohodniki in ponudniki poti ter vplivi poti na naravno in sociološko okolje

Pohodnik želi in pričakuje: urejene in označene poti, enostavno orientacijo v naravi, doživetje, odkrivanje destinacije, pristnost in zanimivost okolja, dodatne storitve ob poti (gostinska ponudba, rekreacija, informacije, itd.), dobro informiranost o poteh in ustrezen usmerjevalno - informacijski sistem na terenu. Pohodništvo ni omejeno le na določene starostne strukture. Najštevilčnejša je generacija med 20. in 39. letom. Informacije dobivajo večinoma preko interneta in niso omejeni na sezono, temveč pohodništvo prehaja v način življenja. Pohodniki naj bi imeli bolj izrazit čut za naravo in odgovornejši odnos do zaščite okolja ter pravil obnašanja v naravi. Motivi obiska poti pohodnikov/turistov so: sprostitev v naravi in rekreacija, spoznavanje dežele z bolj pristne drugačne perspektive, srečevanje in druženje z ostalimi pohodniki in pohodniškimi skupinami, pasivno in aktivno kulturno udejstvovanje ob različnih prireditvah ob poti, sprehajanje in uživanje v naravi, itd. (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Slovenji, 2005).

Cilji **ponudnikov turističnih storitev** ob posamezni poti so prilagojeni zahtevam obiskovalcev in so naslednji: izboljšati in dopolniti ponudbo in s tem pritegniti čim več gostov ter podaljšati njihovo bivanje na destinaciji, ponuditi možnost organiziranih ogledov, prodaja spominkov in brošur o poteh, itd. (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Slovenji, 2005).

Eden najpomembnejših dejavnikov poti je samo **okolje oziroma narava**, ki ji vzpostavljanje poti prinaša pozitivne in negativne učinke. Pozitivni učinki so doseženi predvsem z vzpostavljanjem trajnostnega sonaravnega turizma. Na drugi strani pa posegi v naravo z vzpostavitvijo poti predstavljajo veliko negativnih vplivov. Med najbolj izrazitimi sta nenadzorovan razvoj poti v občutljivih okoljih ter ekološka preobremenjenost poti zaradi prevelikega števila obiskovalcev. Zato je potrebno jasno določiti zgornjo mejo števila obiskov, jo regulirati ter obiskovalce okoljsko osvestiti že pred odhodom in med potjo (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Slovenji, 2005).

Ko govorimo o turizmu in turističnih poteh ne moremo mimo vedno bolj prisotnega pojma »ekoturizem«, ki je razumljen kot oblika potovanja, ki je sprejemljiva v okoljskem in socialnem oziru. Enotne definicije ekoturizma ni, zato pa so njegove splošne značilnosti naslednje:

- pomeni vse sonaravne oblike turizma, pri katerih je glavna motivacija turistov opazovanje in uživanje tako narave kakor tudi tradicionalnih kultur zlasti v naravnih okoljih,
- vključuje vzgojno - izobraževalne in predstavitvene dejavnosti,
- izlete in potovanja za manjše skupine,
- zmanjšuje negativne vplive na naravno in socialno - kulturno okolje,
- podpira varstvo naravnega okolja z: oblikovanjem zavesti o ohranjanju naravnih in kulturnih dobrin tako pri domačem prebivalstvu kot pri turistih, ustvarjanje dodatnih možnosti zaposlovanja, ustvarjanje gospodarskih koristi za lokalne skupnosti, organizacije in upravne organe, ki upravljajo z naravnimi območji in jih ohranjajo (Koščak, 2004).

V razvitih državah so turistični produkti ekoturizma, kamor bi lahko šteli tudi turistične poti, ena od oblik gospodarske dejavnosti, ki je manj destruktivna kot ostale gospodarske panoge ter istočasno daje priložnost za zaposlovanje lokalnega prebivalstva in finančni vir za upravljanje varovanih območij. Slovenija predstavlja eno od dežel s potencialom za razvoj ekoturizma in njegovih produktov, katerih pomemben element predstavljajo gozdne - učne poti (Koščak, 2004).

Vzpostavitev poti prinaša tudi veliko pozitivnih vplivov na **sociološko okolje**. Ljudem prinaša nova delovna mesta in možnost dodatnega zaslužka, prepoznavnost območja na nacionalni ali meddržavni ravni, ohranjanje in vzpodbujanje identitete območja, oživitev in ohranjanje naravne in kulturne krajine ter ostale dediščine, poživitev dogajanja in privlačnost območja (Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Slovenji, 2005).

S pomočjo zgornjih ugotovitev lahko povzamem seznam prednosti ter slabosti turističnih poti v splošnem (Ogorelec, 2004).

Med prednosti turističnih poti lahko uvrstimo:

- značilnosti narave so prikazane v živo,
- lahko zaobjamejo širok krog obiskovalcev,
- enostavno jih je uporabljati,
- hitrost in dolžino obiska si lahko obiskovalci prilagodijo svojim željam in sposobnostim,
- možno jih je urediti praktično povsod, kjer je dovolj naravnih in kulturnih posebnosti,
- s pomočjo informacijskih tabel je možno s sliko in besedilom opozoriti na določeno zanimivost,
- lahko prikažemo tudi podobo pokrajine ali objektov v preteklosti,
- poti so zmeraj na voljo, ne glede na del dneva ali letni čas,
- ne zahtevajo obvezne prisotnosti vodnika,
- stroški ureditve in vzdrževanja so dokaj nizki,
- nova delovna mesta in s tem razvoj območja, itd.

Med pomanjkljivosti pa:

- so neosebne,
- obiskovalci ostanejo pasivni – informacije le sprejemajo, ni pa dvosmerne komunikacije. Nimajo možnosti prositi za dodatna pojasnila ali komentirati, reagirati, vzpostaviti dialog, sodelovati, itd. To pomeni, da so obiskovalci prikrajšani za stik z domačini in njihovo kulturo,
- z njimi je težko prikazovati zapletene vsebine,
- če si območje ogleduje večje število obiskovalcev, predstavlja problem ogledovanje informacijskih tabel,
- ponekod v Slovenji lahko pride do zasičenosti s potmi,
- velik obisk lahko povzroča erozijo, zlasti kjer je strmo in vlažno, moti živalstvo, itd.,
- utegne negativno vplivati na podobo pokrajine, še posebej na vidno izpostavljenih mestih,
- oprema utegne postati predmet vandalizma,
- v nekaterih skrajnih klimatskih in okoljskih razmerah so neprimerne, itd.

2.3. Gozdne učne poti

V diplomski nalogi sem se osredotočila na tri turistične poti v Mestni občini Slovenj Gradec. Skupna značilnost vseh treh je potek po gozdu in so zato opredeljene tudi kot gozdne poti. Prav zato se mi zdi smiselno na tem mestu uvrstiti poglavje o gozdno – učnih poteh.

Pri imenu gozdna - učna pot je potrebno pojem »gozda« razumeti v smislu večnamenske vloge gozda in njegovih funkcij. Pojem »učna« v imenu moramo razumeti kot neprisiljeno pridobivanje znanja oziroma vzpodbujanje in zadovoljevanje radovednosti na sproščen način. Nameni gozdno – učnih poti so: popularizacija gozda in gozdarstva, rekreacija, dodatna turistična ponudba, vzgoja in izobraževanje. Gozdne – učne poti lahko opredelimo kot označene poti skozi gozd, dolge večinoma do 5 kilometrov, opremljene z interpretacijskimi besedili in napravami za izobraževanje o funkcijah gozda ter ekološkem osveščanju. Snovalec in vzdrževalec teh poti je v večini Zavod za gozdove Slovenije, njihov cilj ni turistična dejavnost temveč približanje gozda širši populaciji ter njegovo ohranjanje in vzdrževanje (Lesnik, 2006).

Turistična funkcija je ena izmed socialnih funkcij gozda, ki predstavlja gozd kot okvir za turistično dejavnost. Gozd kot pomemben element naravne krajine predstavlja primeren prostor za potek turističnih poti, ki nudijo prostor za učenje, razvijanje odnosa do narave, sprostitev in rekreacijo. Gozdne – učne poti igrajo pomembno vlogo pri razvoju in ohranjanju podeželja ter dajejo možnost za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah (npr. prodajo svojih pridelkov in izdelkov, gostinsko ponudbo, počitnice na kmetiji, itd.). Bistveni namen poti je privabiti čim več obiskovalcev ne samo na pot, temveč tudi v njeno širšo okolico. Pomembna je tudi promocija poti in informiranost javnosti o poteku in posebnostih poti, za kar pa so na voljo različni mediji (Lesnik, 2006).

Na Zavodu za gozdove, Krajevni enoti Slovenj Gradec, sem se pogovarjala z gospodom Mlinškom, ki je pristojen za področje gozdno – učnih poti. Pogovor je tekkel o gozdno – učnih poteh na splošno ter o tej vrsti poti na območju Slovenj Gradca. Zavod za gozdove je namreč aktivno vključen pri nastajanju vseh turističnih poti. Vključujejo se bolj ali manj kot strokovni sodelavci, zbirajo zanimive in primerne trase, postavljajo poti in so vključeni tudi v izdelavo vodnikov in zloženk. Velikokrat pride ideja za vzpostavitev poti s strani Zavoda za gozdove, v zadnjem času pa tudi občine, turističnih društev in drugih. Ko so začele nastajati gozdno – učne poti, so bile predvsem gozdarske, potem pa so se začele vključevati tudi druge organizacije, predvsem turistične. Tako so poti dobile zraven še turistično ponudbo in zato večkrat ime gozdno – turistična pot. Primer je Gozdno – turistična pot Plešivec, ki ji je bil dodan pridevnik turistična, ker sta na poti tudi dva turistična ponudnika.

Gospod Mlinšek pove, da so gozdno – učne poti v prvi vrsti namenjene učencem in dijakom, da bi se lahko učili v naravi, šele potem za širšo javnost. Zato je težnja po tem, da so te poti v bližini šol, za kar je območje Slovenj Gradca zelo primerno. Gozdarji so tudi vodniki po poteh, kateri izvajajo različne aktivnosti v naravi za potrebe pouka. Ta dejavnost je tudi vir informacij o številu učencev ali dijakov, ki obiskujejo te poti v okviru učnega procesa. Po pogovoru z gospo Rotovnik, profesorico Srednje zdravstvene šole, je obisk v okviru pouka na gozdno – učnih

poteh velik. Zaradi bližine lahko uro biologije preživijo v gozdu in nato pouk nadaljujejo v šoli. Praksa je tudi organizacija naravoslovnih in športnih dni na gozdno – učnih poteh (Mlinšek, 2008; Rotovnik, 2008).

Motivi za nastanek gozdno – učnih poti so: bližina šole, zanimivost gozda, turističen razvoj kraja, kulturne in naravne zanimivosti ob trasi poti, itd. G. Mlinšek je med drugim opozoril, da je gozdno – učnih poti preveč, saj s tem postaja območje prenasičeno z urejenimi potmi. Največji problem predstavljata vzdrževanje poti ter vandalizem, ki je prisoten predvsem na poteh v bližini urbanih naselij. Nastajanje gozdno – učnih poti je »moda«, želi jo imeti že vsaka šola v svoji bližini. Gozdarji se bojijo, da bo usoda teh poti takšna kot je bila s »trim stezami«, ki so danes propadle in nevzdrževane. Gozdne – učne poti omogočajo predstaviti gozd kot širši prostor, ne le prostor rastlin in živali. Predvsem vsaka gozdna pot omogoča učenje in spoznavanje ter ozaveščanje o pomenu ohranjanja tega ekosistema (Mlinšek, 2008).

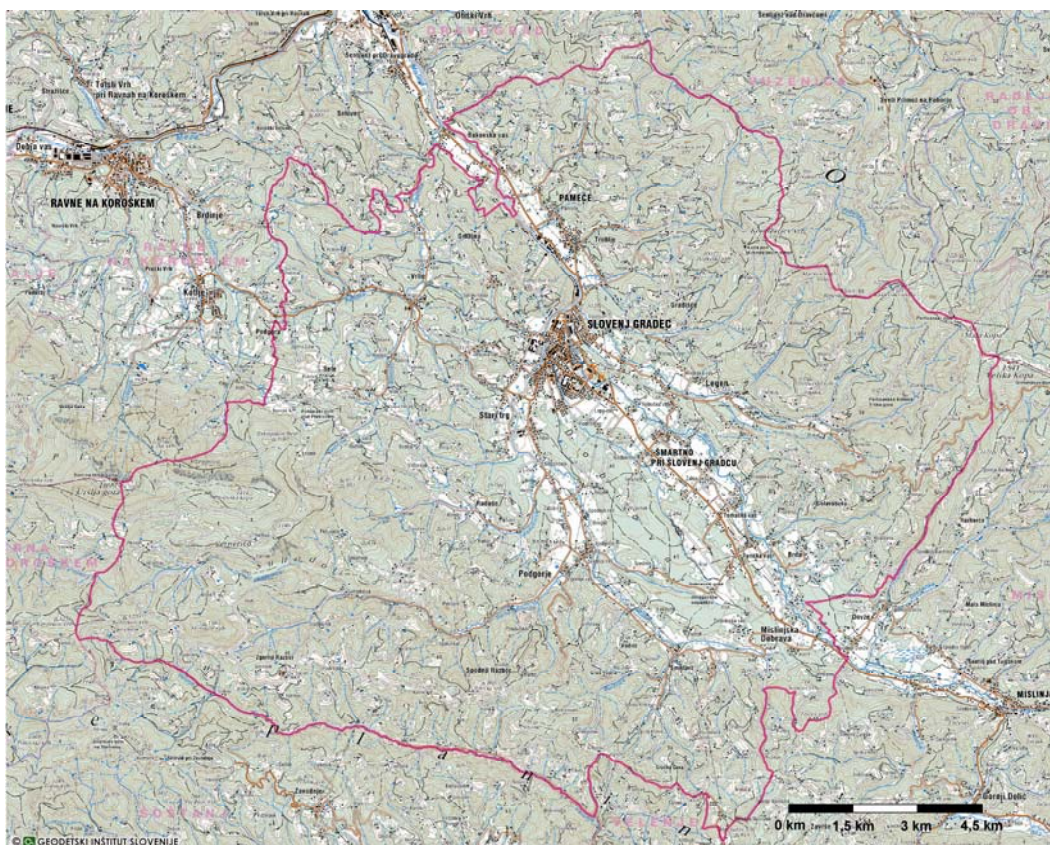
2.4. Sklep

V moji diplomski nalogi se bom ukvarjala s turističnimi potmi, ki so namenjene rekreaciji v naravi in spoznavanju naravnih ter kulturnih posebnosti kraja. Namenjene so predvsem lokalnemu prebivalstvu za rekreacijo in pretežno enodnevnim obiskovalcem, zato je pridevnik turistične po marsikateri definiciji sporen. Vsako leto beležijo v Turistični pisarni Slovenj Gradec večji turistični obisk, predvsem v poletnih mesecih, zato jim potemtakem lahko rečemo tudi turistične poti.

Po opisani klasifikaciji iz Strategije razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Slovenji, ki jo je izdala Slovenska turistična organizacija, bi izbrane poti v moji diplomski nalogi razvrstila tako: Gozdno – turistična pot Plešivec in Gozdno – učna pot Tičnica se uvrščata med naravoslovno – učne poti, v podkategorijo gozdne – učne poti. Izjemo pri poimenovanju lahko opazimo pri Gozdno – turistični poti Plešivec, ki jo po njeni tematiki prav tako lahko uvrstimo med učne poti, vendar s turistično ponudbo. Pot v deželo škratov pa bi po zgornji klasifikaciji uvrstili med tematsko – turistične poti, ki je speljana skozi gozd in vodi do Dežele škratov.

3. MISLINJSKA DOLINA IN MESTNA OBČINA SLOVENJ GRADEC

Mislinjska dolina leži med Pohorjem in Uršljo goro ter predstavlja naravno vez med Štajersko in Koroško. Pokrajina v porečju reke Mislinje je v zgornjem toku reke zožena v najdaljšo pohorsko globačo, v srednjem se razširi v slovenjgraško kotlino, v spodnjem delu med Slovenj Gradcem in Dravogradom se stika z Mežiško in Dravsko dolino. Ravnega dna doline je okoli desetina ozemlja, ostalo so slemena in pobočja vrhov od Črnega do Kremžarjevega vrha na Pohorju in od Uršlje gore do Paškega Kozjaka. Ozemlje upravno skoraj v celoti pripada Mestni občini Slovenj Gradec in Občini Mislinja. Strnjena poselitev je po dnu doline, na obrobni območjih pa prevladujejo manjši zaselki in samotne kmetije. Skoraj dve tretjini ozemlja prekrivajo gozdovi, ki dajejo pokrajini zeleno barvo (Berzelak, Zajc Berzelak, 2005).

Karta 3.1: Območje Mestne občine Slovenj Gradec (Vir: Podjetniški center Slovenj Gradec, 2008)

3.1. Zgodovina

Tako Slovenj Gradec kot celotna Mislinjska dolina imata dolgo in pomembno zgodovino in tradicijo. Prva omemba imena Gradec – Grez (Grajski hrib nad Starim trgom) sega v leto 1091, naselje Vindish Grez pa je omenjeno leta 1165. Tržaške pravice je kraj dobil leta 1251 ob posvetitvi cerkve sv. Elizabete, mestne pravice pa 1267. leta. Mesto je preživelo številne turške vpade in požare ter bilo prvič zapisano v slovenskem jeziku za časa Primoža Trubarja (1577). Mestece pod Pohorjem in Uršljo

goro je zaradi pomembnih prometnih poti ves čas mikalo številne obrtnike in trgovce ter znane slikarje in kiparje, ki so delovali v bližnji in daljni okolici in so v mestu imeli umetniške delavnice. Od srede 19. stoletja pa do razpada avstro-ogrske monarhije je bil Slovenj Gradec sedež okrajnega glavarstva, kamor so sodila okrajna sodstva Marenberg (Radlje ob Dravi), Šoštanj in Slovenj Gradec. Leta 1955 je po odpravi slovenjgraškega okraja in združitvi občin Mislinja, Podgorje, Slovenj Gradec in Šmartno nastala občina Slovenj Gradec, ki je obstajala do leta 1994. Tega leta je Državni zbor RS občini Slovenj Gradec priznal status mestne občine. Ta se je razdelila na Mestno občino Slovenj Gradec in Občino Mislinja (Potočnik, 2002).

Leta 1989 so Združeni narodi mestu Slovenj Gradec podelili časten naziv – mesto glasnik miru. Zato so v zadnjih letih osrednje državne proslave ob dnevu OZN v Slovenj Gradcu. Mestna občina ima občinski praznik 19. septembra v spomin na razglasitev Slovenj Gradca za mesto glasnik miru. Praznik mesta pa je 22. maja, ko so bile mestu podeljene mestne pravice. Mestna občina Slovenj Gradec je ena izmed tistih slovenskih občin, ki širi in pogloblja tudi mednarodne stike. Je članica Organizacije mest glasnik miru in njenega izvršnega odbora. Doslej je vzpostavila prijateljske stike s partnerskimi mesti, nekaterimi občinami in regijami v nekaterih državah Evropske unije. Listino o partnerstvu je podpisala z naslednjimi mesti: Češki Krumlov, Hauzenberg (Nemčija) in Voecklabruck (Avstrija) ter z japonskim mestom Arai (Potočnik, 2002). Konec marca 2007 je Mestna občina Slovenj Gradec podpisala listino o partnerstvu in sodelovanju z mestom Morphou na Cipru. Ob podpisu listine so gostje iz Cipra pripravili kulturni program in razstavo fotografij (Mestna občina Slovenj Gradec, 2008).

Številni turisti Slovenj Gradec poznajo kot mesto glasnik miru v okviru OZN, zato nekatere privabijo tudi mednarodne vezi, ki jih ima mesto stkane s partnerskimi mesti po Evropi in svetu.

3.2. Naravne značilnosti (Slovenj Gradec in Mislinjska dolina, 1992; Potočnik, 1990)

Mislinjska dolina je del slovenskih Alp, vendar k visokogorskim Alpam pripada le Uršlja gora, vse drugo pa prištevamo k slovenski makroregiji Alpsko hribovje, ki obsega visokogorje od Soče na jugozahodu do obdravskega Kozjaka na severovzhodu. Za to hribovje, ter tako tudi za Mislinjsko dolino, je značilen relief slemen, dolin in kotlin.

V geomorfološkem pogledu sestavljajo ozemlje Mestne občine Slovenj Gradec tri naravne enote: Pohorje, Karavanke in Mislinjska dolina med njima. Na severni strani zapira dolino Kremžarjev vrh, proti vzhodu pa se svet polagoma dviga do najvišjih vrhov Male in Velike Kope ter Črnega vrha. Geološka zgradba tega kopastega reliefa je pretežno iz magmatskih in metamorfnih kamnin paleozojske starosti. Južna pobočja zahodnega Pohorja so položna in porasla z gozdom. Prevladujejo samotne kmetije, zaokrožene z zemljiščem v celek. Po geološki zgradbi in drugih naravnih značilnostih je Rahtelov vrh močno podoben Pohorju. Na tem območju se je razvila kisl in manj rodovitna prst.

Na jugozahodni in južni strani Mislinjske doline se dvigajo odrastki Karavank: Plešivec oziroma Uršlja gora, ki je zgrajena apnenca in dolomita, ter razvejana nižja slemena Razborja in Graške gore. Med Šmiklavžem in Doličem je pas dolomita.

Tretja naravna enota je Mislinjska dolina. To je sorazmerno nižinski svet med Pohorjem in Karavankami, ki ga je izoblikovala in nasula reka Mislinja. Dolino so v kvartarju zapolnile naplavine. Slovenjgraška kotlina obsega najširši gospodarski prostor. V Dobrovi so tla debela, zamočvirjena, kislila ter poraščena z borovimi in smrekovimi gozdovi, ker je tja reka Mislinja nasula material iz Pohorja. Na mlajših prodnih terasah se je v zadnji, nekaj nad 12.000 let dolgi dobi razvila plitva, bolj sušna in rodovitnejša prst, zato je tukaj pas sklenjenih obdelovalnih površin. Niz polj in travnikov je zlasti širok v dolini nad Slovenj Gradcem, do katerega je v zadnji ledeni dobi po spodnji Mislinjski dolini navzgor segalo jezero z gladino 400 metrov nadmorske višine. Takrat je Drava kot odtok ledenika v Celovški kotlini zajezila Mislinjo s prodno teraso pri ustju Meže. Na tej naplavini so nastale terase Legna, Štibuha in Šmartna.

Reka Mislinja izvira v Komisiji na Pohorju in se prebija po Mislinjskem jarku kot planinski potok do kraja Mislinja, nato se usmeri po večidel regulirani strugi do Slovenj Gradca in proti Dravogradu, kjer se pridruži Meži, obe pa potem Dravi. V reko Mislinjo se stekajo pohorski potoki, pri Slovenj Gradcu pa se ji pridruži še Suhodolnica. Kraj Mislinja je ena izmed točk dravsko – savskega razvodja.

Značilno vegetacijsko podobo Mislinjski dolini daje gozd, katerega prvotno sestavo je človek skoraj povsem spremenil. Značilni mešani gozd je zaradi drugačnega pojmovanja gospodarske vrednosti posameznih vrst lesa v preteklosti ter zaradi izvoza zamenjal monokulturni gozd iglavcev. Velik delež gozda že sam po sebi govori o tem, da razmere niso najbolj primerne za kmetijstvo. Delež njiv je nizek, okoli 7 odstotkov ozemlja mestne občine, na travnike in pašnike odpade okoli 18 odstotkov. Nizek delež kmetijskih površin je tudi posledica neugodnih podnebnih razmer, predvsem pozimi. Slovenj Gradec namreč velja za eno izmed najhladnejših mest v Sloveniji, zaradi pogostega temperaturnega obrata. Mislinjska dolina pa je tudi med tistimi območji, kjer je število nevihtnih dni v samem vrhu slovenske lestvice.

3.3. Družbene značilnosti (Berzelak, Zajc Berzelak, 2005)

Mestna občina Slovenj Gradec meri 173,7 km² in ima 16.217 prebivalcev, s tem sodi med srednje velika območja v Sloveniji. Obsega mesto Slovenj Gradec in 22 primestnih naselij (Pameče, Stari trg, Mislinjska Dobrava, Šmartno pri Slovenj Gradcu, Tomaška in Turiška vas, Legen, Podgorje, Spodnji in Zgornji Razbor, Gmajna, Raduše, Sele, Vrhe, Šmiklavž, Troblje, Gradišče, itd.). Slovenj Gradec je upravno, gospodarsko in kulturno središče Mislinjske doline ter šteje okoli 8000 prebivalcev.

Mislinjska dolina je gosto poseljena na dnu doline, kjer so nastali večji kraji s Slovenj Gradcem kot osrednjim med njimi. Hribovitim predelom pa dajejo podobo manjši zaselki in samotne kmetije. Problematika odseljevanje v dolino je prisotna tudi na tem območju, saj težki pogoji kmetovanja v odmaknjenih delih Mislinjske doline ne omogočajo preživetja. Posledica odseljevanja je spreminjanje kulturne pokrajine, ki je

prepuščena zaraščanju gozda. Z razvojem turizma na kmetijah se ohranja poselitev na odmaknjenih in hribovitih predelih.

Dolina je prometno povezana z regionalno cesto, ki je slabše vzdrževana in predstavlja številne preglavice domačemu in tujemu prebivalstvu. Železniškega prometa ni, ker je bil v začetku šestdesetih ukinjen, letališče nima statusa javnega prometnega objekta. Avtobusni potniški promet je znotraj mestne občine in koroške pokrajine dobro organiziran, slabše so zveze z večjimi središči – Ljubljano, Celjem in Mariborom. Veliko je polemik okoli gradnje tretje razvojne osi, ki naj bi Koroško povezala z avtocesto pri Arji vasi in Avstrijo. Le-ta bi olajšala dostopnost območja, a hkrati bi nepravilno zasnovana trasa prinesla številne negativne vplive na okolje in s tem na življenje ljudi v dolini. Prav slaba prometna dostopnost je razlog za odmaknjenost doline, a po drugi strani tudi prednost, saj omogoča ohranjanje »neokrnjenosti« narave. To pa je osnova za večjo turistično privlačnost, saj v današnjem času ravno neokrnjenost in pristnost predstavlja eno izmed dobrin z največjim povpraševanjem.

3.4. Mesto Slovenj Gradec

Slovenj Gradec je sedež edine koroške mestne občine ter pravno, gospodarsko, bančno, šolsko, informacijsko, prometno, zdravstveno, oskrbovalno in informacijsko središče Mislinjske doline. Mesto je tudi pomembno kulturno središče, ki je znalo izrabiti dediščino bogate tradicije kulturne zgodovine in jo usmeriti tudi v današnji čas. Osrednji del mesta predstavlja srednjeveško jedro s cerkvijo sv. Elizabete, ostale zanimivosti mesta, kulturni in drugi spomeniki ter cerkve so tudi cerkev sv. Duha, cerkev sv. Jurija, cerkev sv. Pankracija na Gradu, rojstna hiša Huga Wolfa, Galerija likovnih umetnosti, Koroški pokrajinski muzej, Sokličev muzej in knjižnica Ksaverja Meška. Staro mestno jedro je ohranilo svojo prvotno zasnovo, zato je danes eden pomembnejših urbanističnih spomenikov Slovenije (Mestna občina Slovenj Gradec, 2008).

Vse te posebnosti in znamenitosti pripomorejo k večjemu turističnemu obisku mesta in njegove okolice ter s tem posledično tudi tematskih poti. Tu igra pomembno vlogo dostopnost in posredovanje informacij o celotni ponudbi območja, ki so na voljo na raznih informacijskih točkah, predvsem v Turistični pisarni Slovenj Gradec.

Slika 3.1: Pogled na mesto Slovenj Gradec (Vir: Mravljak, 2006)

4. TURISTIČNA PONUDBA IN TURISTIČNE ORGANIZACIJE V MESTNI OBČINI SLOVENJ GRADEC

V Mestni občini Slovenj Gradec delujejo na področju turizma naslednje organizacije: Turistična pisarna v Slovenj Gradcu in Turistično društvo Slovenj Gradec, ki sta pod okriljem občine ter Podjetniški center, ki je samostojna enota, Turistično društvo Legen, Turistično društvo Murn Sele - Vrhe in Turistično društvo Šmartno. Njihove naloge so različne, številne projekte pa so izvedli tudi s pomočjo medsebojnega sodelovanja. Skupen cilj vsem je turističen razvoj in razpoznavnost območja. V nadaljevanju poglavja sta podrobneje predstavljena osrednji turistični organizaciji ter splošna turistična ponudba območja Slovenj Gradca.

4.1. Turistična pisarna Mestne občine Slovenj Gradec

Turistična pisarna Mestne občine Slovenj Gradec na Glavnem trgu 24 je odprta od leta 1996. Posreduje različne informacije v zvezi s turistično ponudbo, pomaga pri izvedbi organiziranih izletov, iskanju prenočitev, daje informacije o gostinski ponudbi in o vseh prireditvah, ki se dogajajo v mestni občini. Pri njih je mogoče dobiti spominke, izdelke domačih in umetnostnih obrti, razglednice, publikacije, brezplačen propagandni material, itd. Propagandni material in prospekti so na voljo tudi v tujih jezikih (Mestna občina Slovenj Gradec, 2008).

Turistično pisarno vodi ga. Marija Lah. V poletnih mesecih delajo v pisarni s podaljšanim delovnim časom zaradi povečanega obiska. Turistične informacije nudijo po telefonu 24 ur na dan, saj imajo telefon vezan na klicni center, ki daje osnovne informacije tudi izven delovnega časa turistične pisarne. Najnovejša pridobitev pa je infomat, ki so ga postavili marca leta 2007. Na infomatu (računalniškem terminalu) so turistične informacije na voljo brezplačno 24 ur dnevno, in sicer, od poti in izletov do prenočišč. Ga. Lah pove, da se ljudje dosti poslužujejo novega infomata in da jim je v veliko pomoč tudi karta vseh poti po občini, ki je na hrbtni strani infomata. Karte poti so na voljo tudi po različnih turističnih točkah Slovenj Gradca in okolice. Vodstvo turistične pisarne pove, da je vedno več povpraševanja po izletih in pohodih po urejenih poteh. Ljudje si pred prihodom pridobijo informacije po telefonu, na željo pa jim brošure in zemljevide pošljejo tudi na dom. V turistični pisarni organizirajo številne izlete za društva upokojencev, učitelje, končne izlete osnovnih in srednjih šol ter druge večje skupine. Urejajo vse rezervacije po Koroški, na željo naredijo tudi izlet po urah (Marija Lah, 2008).

Omeniti je potrebno, da je bila prvotna ideja speljati vse poti po občini tako, da bi bilo njihovo izhodišče v centru mesta Slovenj Gradec. Razlog za to idejo je bil olajšati izbiro in iskanje izbrane poti. Vendar se je kasneje izkazalo, da bi bile v takem primeru nekatere poti absolutno predolge in prav to bi lahko morebitne obiskovalce od njihovega obiska odvrnilo. Kljub temu, da ta ideja ni zaživela, bi bilo potrebno iz centra mesta Slovenj Gradec dobro urediti smerokaze do izhodišča izbranih poti, morda celo poenotiti izgled označitvenih tabel za lažjo orientacijo obiskovalcev.

Na tem mestu je nujno izpostaviti pomembnost projekta Turistični produkt – tematske poti, ki ga je v večini podprla Evropska unija s sredstvi Interreg. Od kar je bil izveden (v letih 2005 in 2006) se je povpraševanje po urejenih poteh Mestne občine Slovenj Gradec še povečalo. Projekt je izvedel Podjetniški center Slovenj Gradec skupaj s Turistično pisarno Slovenj Gradec v sodelovanju s Slovensko gospodarsko zvezo iz Celovca. Tako sta se povezali slovenska in avstrijska Koroška ter s tem razširili ponudbo tematskih poti. V okviru projekta je bilo usposobljeno večje število turističnih vodnikov, ki so s potmi dobro seznanjeni in so na voljo za vodenje večjih ali manjših skupin. Izdan je bil turistični katalog izletov in programi prekomejnih eno in večdnevni izletov, ki vključujejo obisk že obstoječih tematskih poti na obeh straneh meje kot tudi ogled nekaterih naravnih in kulturnih danosti. Tako bo na primer enodnevni izlet z naslovom »Otroški živžav« vključeval obisk škratove dežele na Gmajni pri Slovenj Gradcu in Minimundusa v Celovcu. Prav tako bo enodnevni izlet imenovan »Zgodovina Slovencev« omogočil ogled cerkve sv. Jurija na Legnu pri Slovenj Gradcu in Gosposvetskega polja s knežjim kamnom v Celovcu. Brošure, ki so bile izdane v okviru tega pomembnega projekta, so bile razposlane naključno izbranim gospodinjstvom avstrijske Koroške, Turistično informacijskim centrom in raznim turističnim agencijam po Sloveniji. Brošura je bila predstavljena tudi na sejnih in v dnevni časopisih. S tem se je povečala promocija in zaobsegla širši krog prebivalstva (Detela, 2006; Turističen produkt – tematske poti, 2006).

V Turistični pisarni Slovenj Gradec vedo povedati, da je vedno več povpraševanja po kombiniranih izletih, saj si turisti želijo v enem dnevu ogledati čim večji del Koroške, tudi avstrijskega dela. Največ povpraševanja je po izletih, ki vključujejo ogled mestnega jedra Slovenj Gradca, cerkve sv. Jurija, Prežihovino – rojstno hišo pisatelja Prežihovega Voranca in Libeliče – slikovito koroško vasico, ki je znana po ohranjeni rotundni kostnici, plebiscitnih dogodkih iz leta 1921 in črni kuhinji. Poleg ogledov želijo imeti turisti v ponudbi tudi zabavni del programa za sprostitev, ki ga pa v ponudbah Mestne občine Slovenj Gradec primanjkuje. Tako se na primer radi podajajo na odkrivanje podzemlja Pece in na splavarjenje po Dravi (Marija Lah, 2008).

Vedno večje je zanimanje za turistične kmetije na Koroškem, ki so poleti polno zasedene. Predvsem jih obiskujejo tujci, ki ostajajo na kmetijah na krajših počitnicah (od 4-7 dni). Med bolj znane sodijo: Turistična kmetija Klevž iz Legna, Lešnik iz Golavabuke, Ravnjak iz Sel, Pri Stojanu na Legnu, Plesnik na Legnu, Rdečnik iz Spodnjega Razborja in turistične kmetije pod Poštarskim domom in Kopami. Tradicionalna kmečka arhitektura, stari običaji, spoznavanje kmečko - delovnega okolja ter življenja; vse to pritegne ljudi, da se odločijo preživeti počitnice na kmetiji (Marija Lah, 2008; Koroška, 2008).

Po besedah vodstva so cilji Turistične pisarne v prihodnje (tudi v sodelovanju z ostalimi turističnimi organizacijami):

- enotno vzdrževanje poti, ki bi bilo v okviru Mestne Občine Slovenj Gradec,
- projekt kolesarskih poti, ki se delno že izvaja; te naj bi bile šibka točka turistične ponudbe, zato bi bilo potrebno urediti več kolesarskih poti in jih povezati s kolesarskimi potmi ob Dravi,
- projekt term, ki naj bi nastale v Turiški vasi ob letališču Slovenj Gradec; le-te bi močno povečale turistični obisk tematskih poti (Marija Lah, 2008).

Slika 4.1: Turistična pisarna Slovenj Gradec
(Vir: Mravljak, 2008)

Slika 4.2: Infomat
(Vir: Mravljak, 2008)

4.2. *Turistično društvo Slovenj Gradec*

Turistično društvo Slovenj Gradec bo letos praznovalo 80-letnico svojega obstoja in v ta namen bodo potekale številne prireditve, prav tako se bo obeležila 100-letnica ustanovitve prvega mestnega parka. S tem parkom naj bi se začele zasnove turizma v slovenjgraški regiji. Po podatkih Pokrajinskega arhiva Maribor (2008) se je Turistično društvo Slovenj Gradec razvilo iz tujsko prometnega olepševalnega društva, ki je bilo ustanovljeno leta 1928.

V program dela društva so vključene različne dejavnosti, posebej velja omeniti: urejanje okolja, organizacija številnih predavanj in izobraževanj na temo razvoja turizma, sodelovanje pri različnih prireditvah in sejemskih dejavnostih, sodelovanje pri urejanju turističnih poti, organizacija pohodov po urejenih poteh, povezovanje z različnimi institucijami z namenom večje promocije kraja, izdaja prospektov, razglednic in drugega propagandnega gradiva (Turistično društvo Slovenj Gradec, 2008). Internetno stran društva je težko najti, hkrati pa ni bila posodobljena od leta 2004. Pričakovati bi bilo več informacij o aktualnih dogajanjih in aktivnostih društva.

Člana Turističnega društva Slovenj Gradec ga. Marija Rotovnik in g. Vinko Klančnik (2008) sta načrtala plane društva za prihodnje:

- speljati Plešivški mlin na vodo in ga s tem vrniti v prvotno podobo,
- povezava poti iz Velunje, ki naj bi bila etnografsko obarvana, z GTP Plešivec,
- urediti romarsko pot na Grad nad Starim trgom (ureditev križevega pota s kapelicami),
- medsebojno povezati cerkve v urejeno pot: sv. Elizabeta v centru Slovenj Gradca – sv. Jurij na Legnu – sv. Martin v Šmartnem pri Slovenj Gradcu – cerkev na Homcu – sv. Pankracij na Gradu in ponovno do cerkve sv. Elizabete,
- povezovanje območja pohodnih poti do drugih turističnih postojank v ostalih občinah,
- ureditev učilnice v naravi na GUP Tičnica (dodati delavne liste in lupe).

4.3. Turistična ponudba v Mestni občini Slovenj Gradec (Podjetniški center Slovenj Gradec, 2008; Koroška, 2008)

Turistična ponudba v Mestni občini Slovenj Gradec je zelo pestra. Najbolj izstopa **pohodništvo**, ki ima osrednjo vlogo tudi v moji diplomski nalogi. Narava obdana s številnimi hribi in gorami ponuja najrazličnejše izlete, namenjene rekreativnim pohodnikom in tudi tistim malo bolj zahtevnim. Z urejenimi potmi, se je pohodništvo še bolj približalo ljudem, saj jim poleg rekreacije nudi tudi spoznavanje naravnih in kulturnih znamenitosti območja, po katerem je pot speljana.

Bogata sakralna dediščina, zgodovinski objekti, muzej, galerija in številne druge pomembne stavbe spadajo k obsežni **kulturni in etnografski dediščini**. Številne poti so speljane mimo pomembnejših spomenikov kulturne dediščine območja in so s tem približane širšemu krogu ljudi in iztrgane pozabi. Mislinjska dolina ima bogato sejmsko tradicijo (sejem domače in umetnostne obrti, Jožefov in Elizabetin sejem), ki je že v zgodovini veljala za pomemben družbeni dogodek. Slovenj Gradec je tudi prizorišče najzahtevnejših umetniških mednarodnih razstav, srečanj vrhunskih glasbenih umetnikov, znanstvenih simpozijev in drugih prireditev.

Možnost rekreacije ponujajo tudi **kolesarske poti**, ki se bodo v prihodnje še bolj uredile. Številni gozdovi preprejeni s cestami, kolovozi in potmi vabijo kolesarje, da se podajo po njih. Labirint kolesarskih poti pod Uršljo goro je dolg 130 kilometrov in je namenjen tako začetnikom kot zahtevnejšim ljubiteljem kolesarjenja. Vsako leto tukaj poteka letno srečanje kolesarjev iz cele Slovenije. Labirint kolesarskih poti se povezuje s Potjo v Deželo škratov, potjo Rimljanov in Meškovo potjo. Ponuja spoznavanje pokrajine, številne samotne kmetije in nepozabne razglede. Kolesarski stezi sta urejeni tudi na Bernekerjevi poti. Pospešeno pa se ureja kolesarska pot, ki bo povezana s kolesarskimi potmi ob Dravi.

Aerodrom Slovenj Gradec ponuja panoramske izlete z različnimi letali in s tem dopolnjuje turistično ponudbo s pogledom na Mislinjsko dolino iz ptičje perspektive. Omogočeno je tudi šolanje za športne pilote. Okolica pa je privlačna tudi za jadralne letalce, padalce in modelarje. Kogar zanima zgodovina je na voljo tudi nekaj dobro ohranjenih oldtimerjev. V bližini aerodroma je tudi gostinski lokal z možnostjo prenočitve. Najbolj atraktivna vzletišča za **jadralne padalce** so še na Rahtelovem vrhu, Uršlji gori in Kremžarjevem vrhu na Pohorju.

Aktivno preživljanje počitnic je posebej zanimivo pozimi, ko okoliški hribi ponujajo številne **zimske užitke**. Predvsem so dobro obiskane Kope na Pohorju, ki so s številnimi urejenimi smučišči privlačne za smučarje iz vse Slovenije in tudi tujine. Bližina mesta Slovenj Gradec jim tako omogoča tudi izlet v dolino in ogled zanimivosti kraja. Lokalnemu prebivalstvu pa predvsem rekreacijo v bližini domačega kraja. Dobra smučišča ponujajo tudi Uršlja gora, Peca, Črna na Koroškem, Ivarčko jezero, itd. V bližini smučarskih centrov so tudi urejene tekmovalne in rekreativne tekaške proge.

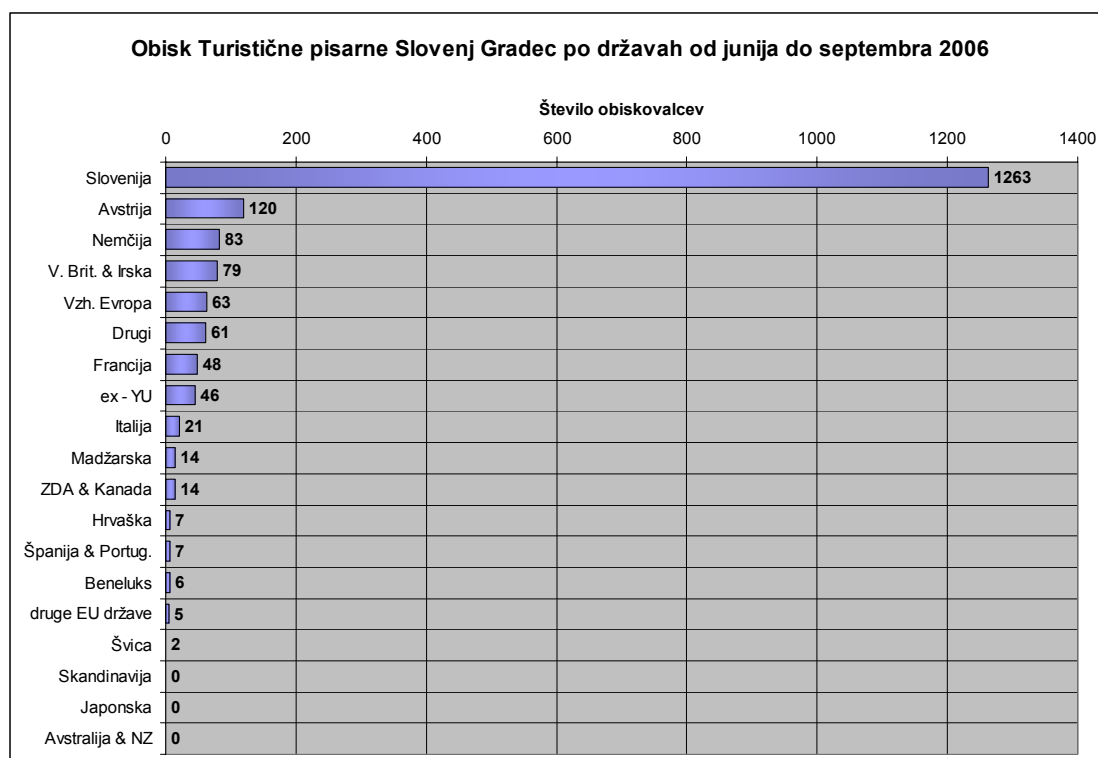
Omenila sem že možnost **počitnic na kmetiji**. Takšno preživljanje prostega časa postaja aktualnejše in zato se ponudba na tem področju vedno bolj razvija.

Ne smemo pa pozabiti k turistični ponudbi dodati tudi pestre **kulinarične ponudbe**. Turistične kmetije in tudi vedno več gostiln na Koroškem ponuja gostom tradicionalne ljudske jedi. Gostje lahko okusijo izbrane domače jedi v posameznih lokalih, ki so posebej poznani ravno po pripravi teh jedi. Zanimanje za tradicionalno ljudsko prehrano se povečuje, saj temelji na biološko pridelani in močnati osnovi jedi. Vedno bolj si kmetje prizadevajo, da bi poleg ponudbe jedi svoje izdelke tudi prodajali. Pridobivajo certifikate za biodar in status biokmetij ter s tem razširjajo svojo ponudbo.

Ravno pestra turistična ponudba je temelj za povečanje obiska, zato jo je potrebno stalno dopolnjevati in razširjati. Pomembna je prepoznavnost tudi izven meja Koroške. Dobra reklama so zadovoljni ljudje, ki se vedno znova vračajo. Menim, da je turistična ponudba Mestne občine Slovenj Gradec dobra in dovolj raznolika. Seveda bo potrebno še veliko stvari izpopolniti in vpeljati določene novitete. To pa bo mogoče le, če bo zagotovljen obisk prinesel dovolj denarja in ne nazadnje s tem tudi zanos za naprej.

5. TURISTIČNI OBISK IN NASTANITVENE ZMOGLJIVOSTI MESTNE OBČINE SLOVENJ GRADEC

Vsako leto v Turistični pisarni Slovenj Gradec izvajajo evrobarometer, s katerim pridobijo podatke o tem, koliko ljudi je prišlo po informacije v Turistično pisarno Slovenj Gradec. Evrobarometer je skupno ime za vrsto raziskav javnega mnenja na raznoraznih področjih interesa, ki se izvaja v imenu Evropske komisije v vseh članicah EU. V spodaj prikazanem grafu (Slika 5.1) so podatki za leto 2006. Iz grafa je razvidno število obiskovalcev in od kod le-ti prihajajo. Močno v ospredju so obiskovalci iz Slovenije. Pri obiskovalcih iz drugih držav prevladujejo državljani sosednje države Avstrije. Iz podatkov lahko sklepamo, da so obiskovalci v večji meri Evropejci, iz drugih koncev sveta je le manjše število obiskovalcev iz ZDA in Kanade. Slovenjgraški turistični delavci kljub temu ugotavljajo, da se število obiskovalcev povečuje, in sicer predvsem tujih.

Slika 5.1: Število obiskovalcev v Turistični pisarni Slovenj Gradec od junija do septembra 2006 (Vir: Turistični barometer Turistične pisarne Slovenj Gradec, 2007)

V spodnji tabeli (Tabela 5.1) so zbrani podatki o nastanitvenih objektih in prenočitvenih zmogljivostih. Največje nastanitvene zmogljivosti imajo hoteli, na območju Mestne občine Slovenj Gradec sta dva, in sicer: Hotel Slovenj Gradec v središču mesta in Hotel aerodrom Slovenj Gradec. Iz tabele je razvidno, da se hotelske kapacitete od leta 2003 niso povečale. Prav tako je s številom penzionov, katerih število ostaja enako. Po informacijah Turistične pisarne Slovenj Gradec se število turističnih kmetij povečuje, kar je razvidno tudi iz tabele, čeprav za leto 2007 ni podatka. Iz spodaj navedenih podatkov pa je razvidno, da se je skupno število

prenočitvenih zmogljivosti zmanjšalo. Po informacijah Turistične pisarne Slovenj Gradec prenočitvene zmogljivosti v mestni občini niso zadovoljive, predvsem manjkajo hotelske nastanitve. Problem na območju celotne Koroške je predvsem slaba kvaliteta nastanitvenih objektov. Prenoitvene zmogljivosti so slabo izkoriščene, le okoli 10 odstotkov. Kljub temu v turistični pisarni menijo, da bi jih bilo smiselno povečati, predvsem pa izboljšati kvaliteto obstoječim. Predvidevajo, da bi se s tem tudi število nočitev povečalo. Pozitiven trend se kaže predvsem pri povpraševanju po turističnih kmetijah z nastanitvenimi zmogljivostmi, katerih število narašča (Lah, 2008).

Tabela 5.1: Prenoitvene zmogljivosti in vrste nastanitvenih objektov Mestne občine Slovenj Gradec (Vir: SURS, 2008)

Vrste nastanitvenih objektov	Število ležišč po letih				
	2003	2004	2005	2006	2007
Hoteli	130	130	130	130	130
Penzioni	17	17	17	17	17
Gostišča	-	-	-	-	39
Apartmaji	12	12	12	-	12
Turistične kmetije z nastanitvenimi zmogljivostmi	6	6	6	11	-
Planinski domovi in koče	95	48	42	89	42
SKUPAJ	260	213	207	247	240

*Opomba: črtica (-) v tabeli pomeni, da podatkov ni na voljo

Tabela 5.2 jasno prikazuje, da se število turistov v Mestni občini povečuje iz leta v leto. Velik porast se kaže tudi pri tujih turistih, pri katerih se številke kar strmo dvigajo. Vzpodbudno je tudi naraščanje števila prenočitev. Nekoliko se je zmanjšalo število prenočitev domačih gostov v letu 2007 glede na leto 2006, medtem ko se število prenočitev tujih gostov znatno povečuje.

Tabela 5.2: Prihodi in prenočitve turistov v Mestni občini Slovenj Gradec (Vir: SURS, 2008)

		2003	2004	2005	2006	2007
Prihodi turistov	Domači gosti	849	2.746	2.504	2.950	2.282
	Tuji gosti	529	997	1.828	2.353	2.919
	SKUPAJ	1.378	3.743	4.332	5.303	5.201
Število prenočitev	Domači gosti	1.236	4.809	7.444	7.470	6.390
	Tuji gosti	1.449	2.810	6.852	10.062	13.781
	SKUPAJ	2.685	7.619	14.296	17.532	20.171

Tabela 5.3 prikazuje podatke o povprečni dobi bivanja v Mestni občini Slovenj Gradec. Povprečna doba bivanja se dviga in je leta 2005 presegla 3 dni, leta 2007 pa je že znašala 3,8 dni. Še vedno je veliko enodnevnih obiskovalcev, ki na območju občine preživijo le nekaj ur, potem pa prenočijo drugje na Koroškem. Je pa vsekakor vzpodbuden podatek o povprečni dobi bivanja, saj le ob večdnevem bivanju lahko turist najde čas tudi za obisk ene izmed obravnavanih turističnih poti po Mestni občini Slovenj Gradec.

Tabela 5.3: Povprečna doba bivanja turistov v Mestni občini Slovenj Gradec (Vir: Turistična pisarna Slovenj Gradec, 2007)

LETO	Povprečna doba bivanja [v dnevih]
1998	2,3
1999	2,1
2000	1,8
2001	2,1
2002	1,9
2003	1,9
2004	2,0
2005	3,2
2006	3,2
2007	3,8

Iz zgoraj navedenih podatkov lahko povzamem, da se število turistov v Mestni občini Slovenj Gradec povečuje. Po podatkih Turistične pisarne Slovenj Gradec tam največ informacij poiščejo slovenski gosti, sledijo jim najbližji sosede, Avstrijci. Nastanitvene zmogljivosti so slabo izkoriščene, predvsem je njihova pomanjkljivost slaba kvaliteta. Zato bi bilo v bodoče potrebno povečati število nastanitvenih objektov, predvsem hotelov in obstoječim dvigniti kvaliteto. Turisti pogrešajo zasebne ponudnike sob, ki jih v občini ni. Pomembno k razvoju boljše ponudbe nastanitvenih objektov prispevajo turistične kmetije, ki nudijo tudi možnost prenočitve. Povprečna doba bivanja turistov narašča, kar pozitivno vpliva na razvoj turizma območja in izboljševanje ter dopolnjevanje turistične ponudbe.

6. IZBRANE TURISTIČNE POTI PO MESTNI OBČINI SLOVENJ GRADEC

V sklopu diplomske naloge sem pod drobnogled vzela tri turistične poti na območju Mestne občine Slovenj Gradec. Izbrala sem po mojem mnenju poti, ki so po ponudbi različne, med lokalnim prebivalstvom zelo priljubljene ter zanimive tudi za turiste in hkrati med najbolj obiskanimi v mestni občini. Vsaka od izbranih poti spada v svojo geomorfološko enoto, ki sestavljajo ozemlje mestne občine. Izbrane poti so: Gozdno – turistična pot Plešivec, Pot v Deželo škratov in Gozdno – učna pot Tičnica.

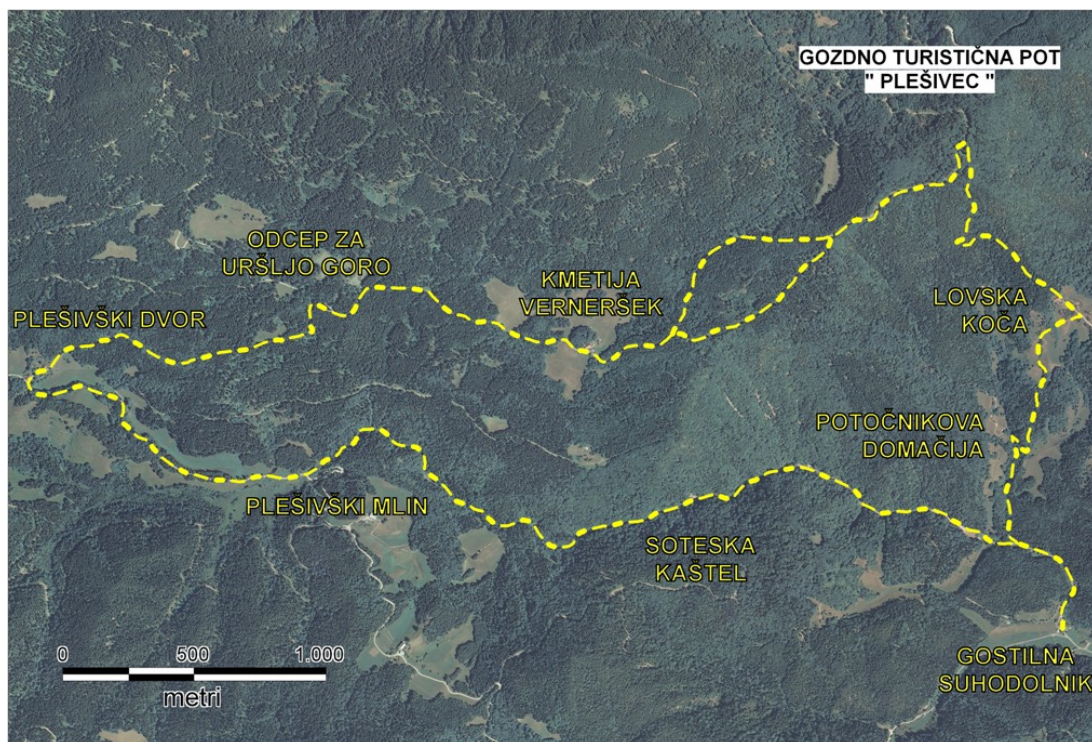
6.1. *Gozdno - turistična pot (GTP) Plešivec (GTP Plešivec, 2002)*

Plešivec oziroma Uršlja gora (1699 m.n.v.), imenovana po cerkvi sv. Uršule, je največji osamelec na vzhodnem delu Karavank. Zaradi izredne pestrosti rastlinskega in živalskega sveta, obsežnih gozdov, poselitve z redkimi kmetijami – celki, ostankov kulturne dediščine in predvsem prijetnega okolja za rekreacijo in sprostitev je nastala ideja o ureditvi GTP Plešivec. Traso poti so oblikovali zaposleni v slovenjgraški enoti Zavoda za gozdove Slovenije, Turističnega društva Slovenj Gradec in dijaki ter učitelji poklicne gostinske in lesarske šole Slovenj Gradec. Izdali so tudi zgibanko in knjigo, da bi približali pot obiskovalcem in pritegnili ljudi k spoznavanju območja pod Uršljo goro.

Otvoritev poti je bila 10.8.2002, na mednarodno leto gora in 400-letnico posvetitve cerkve na Uršlji gori. Od takrat potekajo organizirani pohodi po GTP Plešivec vsako prvo soboto v mesecu avgustu. Pohode organizira Planinsko društvo Slovenj Gradec, skupaj s Turističnim društvom Slovenj Gradec. Pohodniki uživajo ob druženju in rekreaciji ter spoznavanju posebnosti poti. Ne manjka pa tudi ponudba domače hrane in pijače ter kulturni program.

Pot je dolga nekaj več kot 10 km z višinsko razliko okoli 550 m. Začenja se pri gostilni Suhodolnik v Suhem dolu pri Podgorju in je od Slovenj Gradca oddaljena 10 km. Pot iz Slovenj Gradca do začetne točke poti Plešivec – gostilne Suhodolnik bi bilo potrebno bolje označiti s posebnimi smerokazi, ki bi vodili turista. Informacije o poteku poti in zanimivostih so na voljo v Turistični pisarni v Slovenj Gradcu in na infomatu pred njo.

Od **gostilne Suhodolnik** se začne pot lagodno vzpenjati po najslikovitejši soteski na Koroškem, imenovani **Kaštel**. Po treh kilometrih se svet razširi v idilično dolinico pod **Plešivškim dvorom**, kjer je najprej ob cesti **Plešivški mlin z mokriščem**, z značilnim rastlinskim in živalskim svetom. Po dveh kilometrih je **kmetija Verneršek**, kjer postrežejo z domačo hrano in pijačo. To je tudi najvišja točka poti na nadmorski višini 1100 m. Pot se nato spusti skozi **bukove in smrekove gozdove do podgorske lovske koč**e in naprej do ruševin nekdanje **kmetije Potočnik**, domačije starih staršev Hermana Potočnika, prvega snovalca vesoljskih poletov. Od tod pa še navzdol do izhodiščne točke - gostilne Suhodolnik (GTP Plešivec, 2003).

Slika 6.1: Potek GTP Plešivec (Vir: Zavod za gozdove Slovenije – Krajevna enota Slovenj Gradec, 2008)

6.1.1. Razbor (GTP Plešivec, 2002)

GTP Plešivec je v celoti speljana po katastrski občini Zgornji Razbor, zato menim, da je potrebno Razbor (ljudsko tudi Zarazbor) malo bolje predstaviti, saj to pripomore k boljši predstavi širšega območja poti Plešivec.

Naselje Razbor obsega Spodnji in Zgornji Razbor, ki je Primestna vaška skupnost v Mestni občini Slovenj Gradec. Značilna poselitev so samotne kmetije, ki so nastajale od časa višinske kolonizacije v 13. stoletju naprej. Do danes se je ohranilo okoli 40 kmetij, ki so razporejene na obeh straneh slemen. Kot je znano, so kmetijske površine pridobivali s požigalništvom. Kmetijska zemljišča so še danes kot otoki sredi zelene gozdne površine. Na posamezne razborške kmetije opozarjajo smerokazi, ki stoje ob odcepkih iz osrednjih gozdnih cest. Razborški kmetje se danes ukvarjajo predvsem z živinorejo, dohodek jim daje tudi les, mnogi pa odhajajo na delo v tovarne v Mislinjski in Šaleški dolini. Območje je kot številna druga po Sloveniji po drugi svetovni vojni zajel val deagrarnizacije, kar je pripeljalo do propada številnih kmetij in posledičnega zaraščanja negozdnih površin. Za lažjo predstavbo, v zadnjih sto letih se je zmanjšalo število prebivalcev za dobrih 54 odstotkov, leta 2001 jih je tu živelo le 348.

Zgornji in Spodnji Razbor ležita na slemenu, s katerega se vode odteka v potok Velunjo in naprej v Pako, s severnih pobočij pa v Suhodolnico in naprej v Mislinjo. Tako ta območja predstavljajo razvodje med Savo in Dravo. Geološka zgradba je zapletena: prevladujejo konglomerat, peščeni lapor in peščenjak, na zahodu pa so starejše kamnine. V 18. in 19. stoletju so tod kopali železovo rudo. Svet je torej

apnenčast, zato je rodovitna prst plitva, klimatske razmere so dokaj ugodne, kar se kaže v bujni rasti, še posebej gozdov.

Središče Razborja predstavljajo župnijska cerkev sv. Danijela, osnovna šola in gostilna Pečolar in leži na nadmorski višini 885 metrov. Nad Razborjem se dviga Uršlja gora. Razbor je bil v preteklosti prometno težje dostopen, danes so raztresene domačije povezane z makadamskimi gozdnimi cestami, le iz Podgorja proti Razborju jih je precejšen del že asfaltiran. Z boljšo prometno povezavo bi se odprle tudi številne možnosti za razvoj turizma, ureditev poti GTP Plešivec je začetek takšnega razvoja. Pot bo pomembno prispevala k spoznavanju življenja in dela ljudi na tem delu koroške pokrajine, opozarjala na naravne, zgodovinske in kulturne posebnosti teh krajev.

Kulturna dediščina in turistična ponudba v Razborju

Razborčani ohranjajo številne šege in navade, ki popestrijo turistično ponudbo tega območja. Ohranili so se številni obredi, plesi, petje ob posebnih priložnostih. Tovrstno gradivo je mogoče najti v številnih knjigah, pesmaricah, revijah, dosti pa jih je ljudskih, ki se širijo od ust do ust. Turistična ponudba, popestrena s tradicionalnimi elementi življenja ljudi tega območja, je izredno privlačna za turiste.

Eden izmed ohranjenih običajev je **tradicionalna košnja Rdečnikovega vrha** v Razborju. Vsako leto se zbere nekaj spretnih koscev in ročno pokosi vrh nad kmetijo Rdečnik (Potočnik K., 2006). Kmetija »Rdečnik« se ukvarja tudi s turizmom na kmetiji, nudijo pogostitev z domačimi jedmi in sprejemajo večje skupine ljudi. Posebnosti sta tudi obhod **trijekraljevih kolednikov** na večer pred praznikom svetih treh kraljev in tradicionalni dogodek meseca maja na **florjanovo** (4. maja), ko skupina mladih neporočenih fantov postavlja mlaj. Zabava ob skupni hrani, pijači in glasbi predstavlja pomemben dogodek v življenju vaše skupnosti.

K turistični ponudbi Razborja spada tudi **ekološka kmetija Jelen - Rone** v Spodnjem Razborju. Čeprav GTP Plešivec zaobide ekološko kmetijo Rone, gospodinja Mojca Jelen pripravi pogostitev za pohodnike, predvsem so zanimivi njeni napitki iz zdravih zelišč. Na travnikih kmetije so vidne slamne kopice, ki so že skoraj del pozabljenega izročila prednikov, tukaj pa jih delajo z namenom ohraniti stare običaje. Slamne kopice pritegnejo pozornost pohodnikov in kolesarjev, ki so predvsem poleti kar redni gosti. Izdelke kmetije Rone predstavljajo tudi na sejnih v Slovenj Gradcu (Potočnik K., 2007).

Razbor poznajo tudi številni planinci in pohodniki, celo iz drugih držav, saj po teh strminah vodi evropska pešpot E6, trasirana od Baltika do Jadrana. V **gostilni Pečolar** vodijo vpise te kontrolne točke in poskrbijo za udobje popotnikov in morebitne informacije.

Pomemben doprinos k turistični ponudbi je tudi **dediščina ljudskega stavbarstva**. Redke in svojevrstne kamnite stavbe so grajene iz uršljegorskega apnenca. Izstopa kašča pri Zgornjem Kotniku v Zgornjem Razborju iz prve polovice 19. stoletja. V celoti kamnita dvonadstropna kašča stolpaste oblike kaže na mogočnost posestev tega območja. Prav tako iz 19. stoletja je ohranjena mogočna kmečka hiša pri Ledineku v Spodnjem Razborju. Njen tloris odraža redek tip kmečkega poslopja. Kmečke hiše

pod Uršljo goro so odraz skromnih življenjskih razmer. Po obliki so bile to hiše s kletjo in hlevom v pritličju oziroma preprosti stegnjeni domovi, ki so združevali bivanjske prostore in gospodarski del s hlevom pod eno streho. Kozolcev topelarjev in kašč je ohranjenih samo še nekaj. Črne kuhinje so v 50-ih letih prejšnjega stoletja začeli prenavljati. Stavbe so bile večinoma krite z značilno leseno strešno kritino.

Ostali turistični ponudniki so še kasneje podrobneje omenjena gostilna Suhodolnik, kmetija Verneršek, Kulturno - izobraževalni dom Plešivec ter Lovska koča Podgorje.

6.1.2. Suhi dol in gostilna Suhodolnik (začetek in cilj GTP Plešivec)

Suhi dol (tudi Suhodol) je približno 10 kilometrov dolga dolina ob reki Suhodolnici, ki sega vse od Podgorja do vznožja Uršlje gore. Naseljena je do gostilne Suhodolnik, od koder vodi cesta po dolini v Razbor in pod Uršljo goro. Tukaj je Suhodolnica izredno čista, zato predstavljajo ti kraji področje vodnih virov za slovenjgraški vodovodni sistem in so temu primerno zaščiteni. Pitno vodo za pretežni del prebivalcev Mestne občine Slovenj Gradec črpajo iz naravnih hramov uršljegorskih globin, prav zato velja posebno opozorilo obiskovalcem poti Plešivec, da ustrezno ravnaajo na tem območju (prepoved taborjenja, kampiranja, kurjenja, odlaganja materialov, raznih drugih strupenih snovi, gnojenja, itd.). Zanimiv je izvor imena Suhi dol, saj je to območje z obilico vode. Apnenčasta tla namreč omogočajo ponikanje vode, zato je dolina nad domačijo Suhodolnik običajno suha (Berzelak, Zajc Berzelak, 2005).

Začetki poselitve tega območja segajo v srednji vek, predvsem zaradi ugodne lege in ugodnih pogojev za kmetovanje. Pravi razcvet so tem krajem prinesli: lesna trgovina, številne žage ob Suhodolnici, tovarništvo in gostilne za furmane v 18. in 19. stoletju. Na večino teh dejavnosti se je danes že pozabilo, ostala je le elektrarna z eno najstarejših turbin pri nas, saj je bila izdelana že pred sto leti. Gozdovi tukaj predstavljajo zelo zanimiv lovski revir, največ je srnjadi, gamsov in muflonov, naletimo tudi na ruševca, divjega prašiča, kune, divjo mačko, itd. (Berzelak, Zajc Berzelak, 2005).

Gostilna Suhodolnik je locirana v ozki dolini Suhodolnice, na nadmorski višini 560 metrov in spada v Zgornji Razbor. Dolina se na tem delu razcepi v dve smeri: levo proti Spodnjemu Razborju, desno pa v sotesko Kaštel. Hiša domačije Suhodolnik je stara, datirana je z letnico 1852. V gostilni so se ustavljali in okrepčali Razborčani in Plešivčani, tukaj so furmani oskrbeli konje in počivali. Ob koncu tedna so se v gostilni zbirali gozdni delavci, žagarji in okoliški prebivalci. Gostilna je veljala za družabno zbirališče bližnje in daljne okolice. V bližini so postavili žago, nekaj stanovanjskih hiš, kovačijo in mlin (GTP Plešivec, 2002).

Gostilna je priljubljena postojanka pohodnikov po Gozdno - turistični poti Plešivec, kolesarjev po okolici in pohodnikov na Uršljo goro. Večkrat pa tudi obiskovalcev iz mesta, ki si želijo nedeljsko kosilo zaužiti v prijetnem okolju narave. Danes za gostinsko ponudbo gostilne Suhodolnik skrbita lastnika Marija in Štefan Balek, zato je poleg napisne table gostilna Suhodolnik na vogalu hiše še tista, ki dodaja – Pri Baleku. Hišna specialiteta so odlično pripravljene postrvi iz domačega ribnika in domače mesnine (GTP Plešivec, 2002).

Gospa Balek pove, da gostje, ki se ustavljajo v njihovi gostilni prihajajo iz vseh koncev Slovenije, veliko jih je iz Ljubljane, Kranja, Krškega, itd. Največ je seveda obiskovalcev iz bližnje okolice, k nim pa zaide tudi kakšen tujec, največ iz sosednje Avstrije. Ti v večini prihajajo z družinami. Dosti njihovih gostov prihaja z namenom prehoditi GTP Plešivec. Od kar je bila ustanovljena pot, je gostov v gostilni nekaj več ob nedeljah, drugače se razlika pri obisku ne pozna. Predvsem v pomladanskem, poletnem in jesenskem času prihajajo tudi večje skupine turistov, ki se podajo po poti. Pripeljejo se z avtobusi in imajo lokalnega vodiča, ki ga najamejo v Slovenj Gradcu. Ker je pot do gostilne Suhodolnik oziroma do začetka GTP Plešivec slabše označena, turiste do izhodišča večinoma usmerja Turistično društvo Slovenj Gradec oziroma si informacije o dostopu pridobijo v Turistični pisarni v Slovenj Gradcu. V gostilni je na voljo informacijska brošura GTP Plešivec, z informacijami pa radi pomagajo tudi Balekovi. Gospa Balek s ponosom pove, da je hiša stara več kot 160 let in da prav toliko časa obratuje tudi gostilna v njej. Upravljanje gostilne se prenaša iz roda v rod (Balek, 2008).

Ob tradicionalnih pohodih po GTP Plešivec v mesecu avgustu zbere okoli 150 pohodnikov, ki se ustavijo na kosilu pri Suhodolniku ali pa na kmetiji Verneršek. Vpisne knjige ni nikjer na poti, zato so ocene o številu obiskovalcev zgolj približne. Moje mnenje je, da bi se vsaj na eni točki poti uredila vpisna knjiga, za spremljanje števila pohodnikov na poti, saj naj bi le-ta veljala za eno najbolj obiskanih v Mestni občini Slovenj Gradec.

Slika 6.2: Gostilna Suhodolnik
(Vir: Mravljak, 2008)

Slika 6.3: Markacija GTP Plešivec
(Vir: Mravljak, 2008)

6.1.3. Soteska Kaštel (GTP Plešivec, 2002)

Od gostilne Suhodolnik vodi GTP Plešivec po slikoviti soteski, imenovani Kaštel. Sotesko je izoblikovala reka Suhodolnica v dobro topnem in s prelomi razkosanem apnencu. Pogosto Suhodolnica ponikne v podzemlje, tako da se ob poti sliši le njeno žuborenje, potem pa zopet teče po površju. V soteski so vidni številni manjši prelomi, ob katerih so se v geološki preteklosti zaradi tektonskih sil premikali kamninski skladi. Ob enem teh prelomov je na desni strani potoka nastalo naravno okno, ki je v teh krajih zelo redek geomorfološki pojav. Zanimive oblike, ki jih je izdolbla Suhodolnica so tudi krajši vodoravni spodmoli in nekdanji vodni rovi.

Kamnine tega območja so stare preko 220 milijonov let, ko je bilo celotno območje prekrito z globinami in plitvinami morja. Nastal je triasni (oziroma natančneje ladinjski) apnenec, ki vsebuje številne korale in alge, vendar so te vidne le pod mikroskopom. Triasni apnenec je v soteski opazen po svetlo sivi barvi in številnih drobnih svetlikajočih kalcitnih žilicah, s katerimi je prepleten. Ob poti so vidne tudi tanjše in nekoliko mlajše plasti temno sivega do skoraj črnega skrilavega laporovca in temno sivega mikritnega apnenca. Strma in skalna pobočja poti so zgrajena iz triasnega apnenca in dolomita, ki se odlikujeta po propustnosti vode, na bolj položnih in močvirnatih tleh pa prevladujeta glinavec in laporovec.

Soteska je slikovita, s številnimi tolmoni, bukovimi in iglastimi gozdovi ter bogatim rastlinskim in živalskim svetom. Je hladna s strmimi pobočji, zato je tam bogatejši svet mahov, praproti in lišajev. Med posebnosti sodijo: črni teloh z belimi cvetovi, navadni jetrnik, navadni volčin in zimzeleni lovorolistnati volčin. Prijetno hladna soteska je privlačna še posebej poleti, ko predstavlja pravo osvežitev za pohodnika.

Nekoč je bila glavna cesta speljana po soteski. Struga Suhodolnice se v tem delu zoži tako, da so morali cesto delno speljati po vzdolžnem lesenem mostu, in to v dolžini več sto metrov. Še danes so na več mestih na obeh straneh rečnega korita v stenah vidna v skalo vklesana ležišča za trame, na katere so položili mostnice. Ko je leta 1902 grof Thurn odkupil Plešivčnikovo posest, je odredil odstraniti leseni most in v skale vklesati cesto. Tako je nastala enosmerna cesta za vprežna vozila, pri gostilni Suhodolnik je bila tabla z označenim časom za izmenični prehod na planino in povratek. Pozneje je bila cesta razširjena in podaljšana naprej na Uršljo goro. Po tej cesti so vozili hlodovino iz plešivških gozdov do žage v Suhem dolu. Cesta je bila uporabna za ljudi, za sotesko pa je umetna tvorba predstavljala oviro, ki je jemala Suhodolnici prostor.

Neurja in ujme so zahtevale veliko popravil in vzdrževalnih del na cesti, v prejšnjem stoletju so bile take ujme leta 1922, junija 1961, novembra 1990 in zadnja 9. avgusta 1995, ko je odplavilo cesto med Suhim dolom in Plešivškim mlinom. Reki Suhodolnica in Velunja sta poplavljali predvsem v svojem zgornjem delu, največ škode sta povzročili nižje, v naseljenem delu doline. Pretok vode je po večini presegel propustno sposobnost korita, plavajoča drevesa in hlodi pa so vodo zajezili. Poplavljenih je bilo veliko kmetijskih površin, mostov, cest, nekaj dni pa je bila motena oskrba s pitno vodo v Slovenj Gradcu. Obe dolini rek sta primer nepremišljenega vdora človeka v naravno poplavni pas. Soteska po vodni ujmi, ki jo je prizadela leta 1995, skorajda ni bila več prehodna. Ostalo je le nekaj zapuščenih mostov in škarp, ki opozarjajo mimoidoče na moč narave. Domačini in gozdarji so se odločili, da ceste ne bodo več obnavljali (Gams, 1996).

Ker ceste niso več obnavljali, se je porodila zamisel, da bi po trasi uničene ceste speljali pešpot, ki bi pohodnikom približala slikovito sotesko in z nekaj ostanki nekoč speljane ceste pokazali, kje so v preteklosti vozili les ter kaj lahko stori narava. In nastala je GTP Plešivec, katere najdaljši del je speljan ravno skozi sotesko.

Pot skozi sotesko je na nekaterih mestih slabo prehodna, saj jo ovirajo podrti drevesa. Plazovi so v dno struge nanесли ogromno kamenja in ponekod tudi pot naredili težje prehodno. Strma pobočja soteske so nevarna zaradi številnih zdrsov in plazov, ostanki

le teh so vidni na precejšnjem delu poti. Ponekod so večje skale reki zaprle pot in je le-ta ustvarila novo strugo. Zato je vidnih kar nekaj krajših suhih strug vzporedno z reko. Na začetku soteske je zelo malo vode, z vzponom po soteski pa je vode vedno več. Reka je spodjedla skale in ustvarila zanimive oblike.

Slika 6.4: Soteska Kaštel (Vir: Mravljak, 2008)

Slika 6.5: Reka Suhodolnica (Vir: Mravljak, 2008)

6.1.4. Plešivški mlin

Po poti skozi sotesko se pokrajina razširi v dolino pod Plešivškim dvorom. Najprej nas pot pelje skozi drevored visokoraslih divjih kostanjev, ki je posebnost, predvsem zaradi nadmorske višine (860 m.n.v.) in klime. Nasad je bil leta 2005 obnovljen. Najprej ob cesti je Plešivški mlin, ki so ga lani obnovili. Mlin je bil del starega Plešivškega gospodarstva, kjer so mleli težko pridelano žito na strmih pobočjih. Vodni viri iz bližnjega mokrišča, ki so se zbirali v bajerju, so poganjali mlin. Posestnik Plešivčnik se je ukvarjal s poljedelstvom in živinorejo in je za svojo družino, številne hlapce, dekline in pastirje, ki so bili pri njem zaposleni, potreboval svoj mlin. Po drugi svetovni vojni se je mlinsko kolo vrtelo vse redkeje. Po Plešivcu niso več sejali žita. Njive, travnike in pašnike je dobila v last zadruha, ki je tukaj pasla svojo živino. Okoliški kmetje so vedno bolj opuščali sejanje žita in si poiskali zaposlitev drugje (Kunc, 2007).

Zadnjič se je mlinsko kolo v tem mlinu zavrtelo v 60. letih prejšnjega stoletja. Leta 1961 sta ga povodenj in toča tako prizadela, da je bil neuporaben. Nekoliko so ga popravili, da je služil rudniku Mežica za skladišče in zasilno bivališče za njihove ljudi, ki so tu opravljali raziskovalna dela. Na pobočjih Uršlje gore so namreč nekoč kopali redko in dragoceno svinčevo in cinkovo rudo. Ponekod so vidni ostanki rovov, ki spominjajo na preteklo dejavnost tega območja (Kunc, 2007).

Z odprtjem GTP Plešivec so se začele pobude in aktivnosti za obnovo mlina, od katerega je ostalo le še golo zidovje. V letih od 2005 do 2007 je bil mlin v celoti obnovljen. V letošnjem letu pa je cilj, da mlin dobi novo mlinsko kolo in rake (rače) za dotok vode. Danes ga poganja še električni agregat, cilj pa je, da bi ga zopet poganjala voda, kot pred pol stoletja (Kunc, 2007). Otvoritev obnovljenega mlina je bila 8.9.2007, istočasno pa je potekal tudi šesti pohod po GTP Plešivec. Takrat so tudi

poskusno mleli ajdovo moko, ki so jo pohodniki in obiskovalci imeli možnost kupiti ali pa poskusiti v obliki ajdovih žgancev. Ta možnost obstaja tudi sedaj po vnaprejšnjem dogovoru, vključno z ogledom notranjosti mlina (Klančnik, 2008).

Namen obnove mlina je ohranjanje kulturno etnološke dediščine, ki bi mnogim obiskovalcem prikazal preteklo življenje na območju Plešivca in okolice. Mlin si je mogoče pogledati tudi odznotraj, skrbništvo nad njim je prevzel bližnji kmet Jelen. Po predhodnem dogovoru z njim, je možno pred odhodom na pot pri njem dobiti ključ. To je malo odročno, saj si bo tako zelo malo ljudi lahko ogledalo mlin odznotraj. Na zunanji steni mlina je Mestna občina Slovenj Gradec postavila tablo, ki z zemljevidom kaže potek GTP Plešivec, kakšen je bil mlin pred obnovo in kako so mlin obnavljali. V mlinu je Turistično društvo Slovenj Gradec pripravilo razstavo zapisov o Razborju iz časopisov, z željo bolj povezati Zgornji in Spodnji Razbor. Nastala je tudi pobuda, da bi se pohodnikom, ki pot začnejo pri gostilni Suhodolnik, pridružili še pohodniki iz Velunje (uredili naj bi etnološko obarvano pot). Gre torej za pomembno povezovanje ljudi iz različnih koncev in zbliževanje ob prijetnem druženju v naravi. Takšnih iniciativ bi moralo biti več tudi drugje.

Slika 6.6: Plešivski mlin pred obnovo
(Vir: Klančnik, 2008)

Slika 6.7: Plešivski mlin po obnovi
(Vir: Mravljak, 2008)

6.1.5. Mokrišče

Ob Plešivškem mlinu je na poti s tablo označeno mokrišče z značilnim rastlinskim in živalskim svetom. Mokrišče je po definiciji »z vodo preplavljeno ali prepojeno zemljišče. Voda je lahko stoječa ali tekoča, sladka ali slana. Poleg splošno znanih vodnih pojavov, kot so reke, drugi vodotoki in jezera, so med mokrišča uvrščena tudi močvirja, barja, vlažni travniki, loke, šotišča, mlake, mrtvice, plitve obmorske lagune oz. priobalno plitvo morje do globine 6 m pri nizkem vodostaju, soline, itd. Mokrišča spadajo med najbolj ogrožene ekosisteme, praviloma izjemno bogate z rastlinskimi in živalskimi vrstami« (Geografija Zbirka: Tematski leksikoni, 2001).

Mokrišče je tukaj nastalo zaradi slabše prepustnih kamnin, laporovca in glinavca, ki ju najdemo na položnejših pobočjih poti. Ob Plešivškem mlinu se združijo manjši potočki, ki pritekajo iz okoliških dolin. Gre za močvirni svet povirja Suhodolnice. V osrednji močvirni kotlini povirja prevladuje visoko stebličje, šašje in grmičje, le na najbolj močvirnih delih so večje površine porasle s širokolistnim muncem in drugimi

vlagoljubnimi rastlinami. Med naravovarstveno pomembnimi vrstami v tem povirju so pisana preslica, malocvetna sita in zlasti močvirska triroglja, ki uspeva na zelo mokrih tleh z malo hranili. V takšnih pogojih pa uspeva tudi zelo ogrožena divja orhideja imenovana tudi navadna močvirnica. Ta je na Koroškem vse redkejša, izginja predvsem zaradi izsuševanja in prekomernega gnojenja. Na močvirnih tleh živijo tudi številne vrste kobilic in metuljev. Ob večjih tolmunih lahko opazimo tudi potočno postrv, morda celo ogroženega potočnega raka. Velja omeniti tudi velikega črnorumenega kačjega pastirja in povirnega studenčarja (GTP Plešivec, 2002).

Velika pestrost in raznolikost tega dela poti omogoča seznanjanje pohodnika oziroma obiskovalca z različnimi rastlinskimi in živalskimi vrstami. Velja omeniti, da je vrstno bogastvo na poti izjemno, saj živi tukaj okoli 50 različnih vrst dnevnih metuljev in več kot 150 vrst rastlin. Predvsem je potrebno živi svet znati opazovati v njihovem okolju ter spoštovati pravila obnašanja, da jih ne ogrozimo. Močvirska življenjska okolja namreč spadajo med najbolj ogrožene tipe bivališč v Evropi in tudi pri Plešivškem mlinu so našle zatočišče številne redke rastline in živali, ki so drugod že povsem izginile. Prav zato jim je potrebno nameniti posebno naravovarstveno pozornost. Takšno pozornost seveda velja nameniti vrstam po vsej poti in na vseh poteh po naravi. Zato bi bilo potrebno ob poti postaviti opozorilne table o pravilnem obnašanju v tem občutljivem okolju.

Slika 6.8: Mokrišče (Vir: Mravljak, 2008)

Slika 6.9: Informacijska tabla
GTP Plešivec
(Vir: Mravljak, 2008)

6.1.6. Plešivški dvor

Na pobočjih Uršlje gore je za največjo in najlepšo kmečko domačijo veljala Plešivčnikova. Mogočno domovanje na 990 m.n.v. je že v najstarejših časih veljalo za dvor. Zgodovina Plešivškega veleposestva in gradu sega do sredine prejšnjega tisočletja, še pred gradnjo cerkve sv. Uršule na Gori. Premožni gospodar Florjan Plešivčnik je bil med glavnimi pobudniki gradnje cerkve na Uršlji gori ob koncu 16. stoletja. Najmogočnejši gospodar posestva pa je bil Georg Plešivčnik konec 18. stoletja (GTP Plešivec, 2002).

Posestvo se je nenehno širilo, obsegalo je skoraj vso vzhodno pobočje današnje Uršlje gore, Malega vrha ter vse do kmetije Verneršek. Zaradi ugodnih razmer za lov je bil dvor priljubljen med številnimi petičneži. Po letu 1860 se je povečal val preseljevanja s hribovskih kmetij v dolino in to je izkoristil Martin Plešivčnik, ki je pokupil vso bližnjo posest in pričel z obnovo stanovanjske hiše in gospodarskega poslopja. Na posestvu so se ukvarjali z živinorejo in poljedelstvom, imeli so svojo žago in mlin. Da so tam nekdanj bile res obdelovalne površine in pašniki, se vidi po čistih smrekovih sestojih, ki so jih vzgojili. Veleposestvo je imelo izreden ugled, tudi zunaj meja. Kasneje dvoru in njegovim lastnikom časi niso bili naklonjeni, močno so se zadolžili in leta 1902 je vso posest zasegla celovška banka, ki je posestvo prodala grofu Thurnu. Ta je posest pridružil svojim obsežnim koroškim grofovskim posestvom. Dvor so ponovno obnovili, postal je sedež revirja. V Suhem dolu so postavili majhno elektrarno in moderno turbinsko žago. Svojo dejavnost je usmeril v gozdarstvo, saj je uredil gozdno drevesnico, pogozdil stare opuščene pašnike, ohranjal pa tudi tradicijo lova. Leta 1936 je grofovsko posest odkupil Rihard Skubec, direktor Premogokopne družbe iz Trbovelj, ki je med drugo svetovno vojno dvorec zapustil. Da ga ne bi zasedel okupator, so ga partizani požgali. Danes so od mogočne stavbe ostali le temelji in ostanki zidov najnižje etaže ter terasasta zasnova vrtov. Nekdanjo logarnico ob razvalinah dvorca so preuredili v skupinski vikend. Plešivško posestvo je danes državna last. Kmetijske površine pa imajo v najemu okoliški kmetje, ki tu pasejo živino in večinoma drobnico. Tukaj naletimo na prav idilične prizore visokogorskih pašnikov (GTP Plešivec, 2002).

Na hlevskih temeljih dvora je bil postavljen **mladinski dom**, ki naj bi bil namenjen kulturno - izobraževalnim dejavnostim, vendar po pričevanjih ni nikoli posebej zaživel. Mladinski dom je v lasti gospoda Verhovnika, ki ga je tudi zgradil. V njem je uredil obsežno knjižnico in sem pripeljal študente iz Nemčije. Ti so mu pomagali pri gradnji in poslikavi notranjosti objekta ter tukaj taborili in se družili v naravi. Dom je bil postavljen za potrebe mladinskega turizma, tu naj bi se organizirali razni tabori, študijske in raziskovalne dejavnosti, poučevanje jezikov, itd. Nekaj srečanj je bilo organiziranih, predvsem za obrobne skupine (begunce, Rome, itd.). Ker so želeli dom razširiti s prizidkom, je vmes posegla Mestna občina Slovenj Gradec, ki je novogradnjo odstranila z razlogom, da se le-ta nahaja na vodovarstvenem območju in bi lahko onesnažila pitno vodo Slovenj Gradca. S tem posegom so bile vse dejavnosti v mladinskem domu ustavljene in še danes dom ostaja prazen in propada. V teku naj bi bili pogovori med županoma Velenja in Slovenj Gradca o ponovni oživitve te ustanove. Še posebej snovalci GTP Plešivec radi poudarijo, da je knjižnico GTP Plešivec financiral gospod Verhovnik, ki se zelo trudi, da bi ta konec Slovenije postal poznan širši javnosti (Klančnik, 2008; Rotovnik, 2008).

Zanimiva je zgodovina nekoč najmogočnejšega posestva na koroških tleh, zato je prav, da je turist seznanjen z njo in si lažje predstavlja, kako je posestvo izgledalo nekoč. Na žalost propada tudi tisto, kar je ostalo od nekoč mogočnega dvorca in si je sliko le težko ustvariti v glavi. Zato bi bilo dobro postaviti maketo posestva v prejšnji podobi in s slikami ter besedilom približati turistu pretekle čase. Mladinski dom bi lahko spremenili v muzej s fotografijami in pričevanji ljudi, ki so tu takrat živeli in delali. Dom bi morali čim prej ponovno oživiti, mu vrniti prvotni namen objekta za mladinski turizem. V naravi bi lahko različne populacije ljudi ustvarjale in se učile. S prihodi večjih skupin bi se razvijalo tudi širše območje in tako lažje in bolj uspešno razvijalo svojo turistično dejavnost. Dom bi moral biti na ogled obiskovalcem GTP

Plešivec, saj ima zelo lepo notranjost. Danes ga je mogoče videti le ob predhodnem dogovoru z upravljavcem stavbe, ki pa je iz Šoštanja. Tako ostajajo bogata knjižna zbirka in poslikave skriti obiskovalcem poti. Podobna težava je s Plešivškim mlinom. Žal je to zelo težko drugače urediti, ker na območju ni stalno naseljenega prebivalstva, ki bi lahko prevzelo vodenje in organizacijo ogledov znamenitosti.

Slika 6.10: Plešivško posestvo (Vir: Mravljak, 2008)

6.1.7. Uršlja gora in cerkev sv. Uršule na Gori

Po slabem kilometru poti od Plešivškega dvora proti kmetiji Verneršek je križišče, ki vodi levo proti vrhu Uršlje gore ali Plešivca. Ker je celotna GTP speljana po vznožju Uršlje gore, sem celotno podpoglavje namenila tej gori, ki je za Korošce izrednega pomena in Koroško navsezadnje tudi simbolizira.

Uršlja gora (1699 m.n.v.) v vzhodnih Karavankah je z značilnimi površinskimi in podzemeljskimi kraškimi pojavi znana in priljubljena izletniška točka, ne samo za Korošce temveč tudi za ostale slovenske in tuje pohodnike. Z vrha gore je razgled na celotno Mislinjsko dolino s Slovenj Gradcem, Mežiško dolino z Ravnami in Prevaljami, Šaleško dolino z Velenjem in Šoštanjem, Spodnjo Savinjsko dolino ter okoliške hribe. Gora omogoči obiskovalcu pogled na celotno Koroško iz ptičje perspektive. Nekoč je bilo tukaj morje, kar dokazujejo številni fosilni ostanki alg in koral. Uršlja gora je zaradi svoje izolirane lege pomembno bivališče mnogih visokogorskih rastlin in živali (Uršlja gora, 2006).

Uršlja gora je z južne strani porasla in ne preveč strma ter zato lažje dostopna, s severne pa bolj nedostopna in primernejša za plezalce. Lažje in nekoliko zahtevnejše poti so dobro označene in zato dosegljive širši populaciji. Na vrh je speljana tudi cesta, ki je prevozna s terenskimi vozili. Uršlja gora je tako dosegljiva vsakomur, saj je tudi ena izmed kontrolnih točk slovenske transverzale, čez njo vodi tudi evropska

pešpot. Znana je kolesarska pot okoli Uršlje gore, ki je označena in poimenovana »Uršljegorska transverzala«. Kolesarska pot povezuje zaselke in samotne kmetije, ki so razdrobljene okoli Uršlje gore. Pot je dobro označena in speljana mimo zanimivih točk, vrednih ogleda in gostišč z domačo hrano. Kolesarska pot združuje rekreacijo s spoznavanjem krajev okoli Uršlje gore (Berzelak, Zajc Berzelak, 2005; Uršlja gora, 2006).

Uršlja gora presega klimatsko gozdno mejo, zato je njen vrh neporaščen. Na to zanimivost opozarja njeno staro ime – Plešivec, ki je bilo prvič zapisano leta 1422. Vrh je prekrit s pravimi planinskimi travniki, kjer uspevajo: alpska zoisova zvončnica, kortuzovka in alpska zlatica. O Uršlji gori so se spletle najrazličnejše zgodbe: o povodnem možu, ki je moral pobegniti pred nadležnimi romarji in planinci ter preseliti jezero na Pohorje; o gozdnem možu, ki je nadlegoval Plešivčnikove ženske; o diamantih, ki so jih nekoč pobirali na gori; o Uršuli, ki je končno našla primeren kraj za svojo cerkev, itd. (Berzelak, Zajc Berzelak, 2005). Nastala je celo knjiga legend o Uršlji gori. Ena od njih razlaga zanimivost na gori, kjer naj bi bil odtis Urškine noge v skali.

»Da ljudem nikoli ne bi primanjkovalo kruha, mošta, dobrotljivosti in prave krščanske vere«, so po letu 1570 na gori začeli graditi **cerkev, posvečeno sv. Uršuli**. Pri njej naj bi s postavitvijo cerkve izprosili milost in dobroto. Združili so se okoliški kmetje, ki so bili trdno odločeni, da premagajo »zlo« reformacije in s postavitvijo cerkev na gori simbolično potrdijo ponovno prevlado uradne papeške vere na tem koncu dežele. Za gradnjo se je močno zavzel ljubljanski škof Tomaž Hren, ki jo je slavnostno posvetil leta 1602 (GTP Plešivec, 2002; Berzelak, Zajc Berzelak, 2005).

Cerkev na Uršlji gori je najvišje ležeča cerkev na Slovenskem. Stoji na stari koroško - štajerski deželni meji. Danes cerkev spada v območje občine Črna na Koroškem, njen lastnik je Razbor, glavni oltar pa je na slovenjgraški strani, zato spada pod župnijsko upravo Stari trg pri Slovenj Gradcu. Prav deljeno lastništvo je ena izmed stičnih točk med prebivalstvom različnih delov Koroške (Potočnik, 2008).

Arhitektura je gotska z nekaj renesančnimi oziroma zgodnjebaročnimi elementi. Med kiparskim okrasjem cerkve in oltarjev izstopa lik sv. Uršule. Cerkev je priljubljen cilj obiskovalcev romarskih in turističnih poti (GTP Plešivec, 2002). Največje število romarjev prihaja na Goro (kot ji radi rečejo domačini) na »uršljegorsko lepo nedeljo« v avgustu, ko je v cerkvi tudi sveta maša.

Cerkev na Uršlji gori je leta 2002 praznovala zavidljivih 400 let. Ob tem dohodku je prišla pobuda za obnovo cerkve. Ta priljubljena koroška in navsezadnje slovenska znamenitost je od leta 2004 do leta 2006 počasi dobivala obnovljeno podobo. S tem so preprečili propadanje edinstvenega sakralnega in kulturnega spomenika. Na vrhu Uršlje gore sta poleg cerkve tudi planinski dom Planinskega društva Prevalje in televizijski oddajnik (Potočnik, 2008).

Slika 6.11: Cerkev in planinski dom na Uršlji gori (Vir: Klančnik, 2008)

6.1.8. Kmetija Verneršek (Verner'ca) (GTP Plešivec, 2002)

Kmetija je dva kilometra oddaljena od Plešivškega dvora, do nje vodi gozdna cesta. Pot je nezahtevna in dobro označena. Vmes je urejen prostor s klopjo za počitek.

Na južnih pobočjih Uršlje gore so na položnejših policah in v večjih kraških kotanjah nastajale samotne visokogorske kmetije, ki sodijo v Zgornji Razbor. Nekoč so bile skoraj vse last Plešivškega dvora. Razsejane so na prisojnih pobočjih Plešivca in segajo od 560 do 1260 metrov nadmorske višine. Kmetije so si obdelovalno zemljo pridobile s krčenjem in požiganjem gozda. Ko je izčrpana zemlja začela slabo roditi, so jo prepustili zaraščanju gozda, nove površine pa ponovno pridobili s požigalništvom. Le bolj zložna pobočja so stalno obdelovali in gnojili. Na tak način se je ohranila tipična visokogorska poselitev v celkih do danes. Po definiciji je celek: »Ena od temeljnih oblik poljske razdelitve, ki predstavlja kmetijo z zemljiščem, strnjenim okrog kmečkega doma v enem samem sklenjenem, največkrat nepravilno oblikovanem kosu. Celki so pogosti na samotnih kmetijah v alpskem in predalpskem svetu« (Geografija Zbirka: Tematski leksikoni, 2001).

Na večji položni ravnici pod Plešivško kopo je kmetija Verneršek (tudi Vernerica, Verner'ca) na nadmorski višini 1100 metrov, kar je tudi najvišja točka GTP Plešivec. Vernerica je ena izmed redkih še »živih« kmetij na tem območju, vsekakor pa najvišje ležeča aktivna kmetija. Je primer celka, posestva s hišo in gospodarskim poslopjem, njivami in travniki, vse pa obkroža gozd. Narava je za kmetovanje skopa, nekdanj so sejali le jarenine (rž, ječmen, proso, oves), krompir in lan. Obsežni pašniki so določali način gospodarjenja, ki se je usmeril v rejo goveda in ovac.

Na kmetiji gospodarita Ivan Ruprecht in njegov sin Rihard. Vsi njuni predniki so bili najemniki in gozdni delavci. Najemniki na Vernerici so oskrbovali živino Plešivških,

delali v gozdovih, na zložnejših pobočjih pa so obdelovali njive. V gostoljubno hišo Vernerškovih se tako kot v preteklosti še vedno zatekajo gozdni delavci. Po drugi svetovni vojni je agrarna reforma dodelila kmetijo s 15 ha zemlje v trajno last Ruprehtovim. Nekdanje planinske travnike je že večinoma prerasel gozd. Ostalo je le še nekaj zaplat, kjer se danes na vernerških pašnikih pase od 200 do 300 ovac, kar je največji trop na Koroškem.

Kmetija je registrirana kot ekološka in razvija turistično ponudbo. Znana je po v krušni peči pečeni jagnjetini, okusnih domačih mesninah, rženem kruhu, domačemu žganju in jabolčniku. Z Vernerice je lep razgled po okoliških vrhovih. Pokrajina je čudovita zaradi temno zelenih gozdov in vmesnih travnikov ter maloštevilnih samotnih kmetij, ki dajejo območju svojevrstno podobo. Na kmetiji si močno prizadevajo ohranjati lepoto visokogorskega sveta in ga s tem približati ljudem, ki jih pot zanese tod mimo. Kmetija še danes ohranja avtentično stavbno obliko, ki priča o nekdanjih najemniških razmerah.

Ohranjanje življenja na visokogorskih kmetijah je izrednega pomena, saj le-to oblikuje naravno krajino. V zadnjem času se zopet prebuja življenje na kmetijah, predvsem z ekološkim kmetovanjem in kmečkim turizmom. GTP Plešivec močno pripomore in bo pripomogla k ohranjanju življenja na tem delu Koroške, saj urejena pot pripelje tja pohodnike in druge turiste, ki počitek in okrepčilo iščejo na kmetijah in gostiščih ob poti. Prav tako turist želi spoznati življenje ljudi na območju, ki ga obišče. S tem povpraševanje ohranja ponudbo tudi na območjih, kjer so pogoji za življenje težji. Po drugi strani pa tudi urejene kmetijske površine in gozd privlačijo turiste, ki tukaj iščejo počitek, rekreacijo in stik z naravo. Organizirani pohodi po GTP Plešivec vsako leto omogočajo okoliškim kmetom, da ponudijo svoje izdelke in se s tem predstavijo.

Slika 6.12: Kmetija Verneršek (Vir: Klančnik, 2008)

6.1.9. Bogati gozdovi (GTP Plešivec, 2002)

GTP Plešivec je speljana skozi bujne gozdove in zato je prav, da nekaj besed namenim tudi njim. Prav gozdovi so pomembni sooblikovalci naravne pokrajine in s tem ena izmed pomembnejših točk na poti. Gozd je ekosistem, ki omogoča spoznavanje in razumevanje narave ter življenja v njej. Odnos človeka do gozda se je skozi različna zgodovinska obdobja spreminjal. Nekoč so gozdovi rasli na mnogo večjih površinah, posegi vanje so bili premišljeni. Z razširitvijo poselitve, vedno večjimi potrebami po kmetijskih površinah ter lesu kot surovini so se začeli agresivni posegi v ta zelo občutljiv ekosistem. Sekanje listavcev je spremenilo gozdne sestoje, некоč pretežno listnate gozdove so zamenjali smrekovi. Danes se vedno bolj zavedamo, da so gozdovi nujni za ohranitev ekološke stabilnosti naravnega prostora in s svojimi funkcijami (preprečujejo erozijo, naravni vodni filter, vpliv na klimatske razmere, ohranjanje biotske raznovrstnosti, filter, ki čisti zrak, preprečujejo širjenje hrupa, življenjski prostor živalim in rastlinam, itd.) omogočajo preživetje vsem nam.

Divjad je del gozdnega ekosistema. Veliki gozdni kompleksi in zdravi gozdovi so življenjski prostor številnih živalskih vrst, kar v polni meri velja za pobočja Plešivca. Sonaravno gospodarjenje z gozdovi oziroma skrb za pestrost drevesnih vrst, ohranitev jas, gozdnih robov, vodnih kotanj, votlega in podrtega drevja in drugih koticov širijo in bogatijo življenjski prostor pestrega življenjskega sveta.

Slika 6.13: Obsežni gozdovi na GTP Plešivec (Vir: Mravljak, 2008)

Gozdovi so ključni za obstoj visokogorskih kmetij oziroma za njihovo preživetje, vendar mora biti raba smotrna in premišljena zasnovana, za to skrbi Zavod za gozdove Slovenije. Koroški gozdovi zavzemajo skoraj 68 odstotkov vseh površin. Nekoč je v gozdovih prevladovala bukev ob smreki, jelki, boru in jesenu. Bukve so močno izkrčili zaradi glažutarstva, oglarjenja in potrebe za kurjavo. Vse bolj se je zaraščala smreka, ki je tudi danes glavna drevesna vrsta. Le manjši deli gozdov so porasli z drugimi drevesnimi vrstami, recimo macesnom. Umetno pogozdena območja

so slabše mehansko in biološko stabilna ter zato bolj podvržena naravnim katastrofam, recimo snegolomom in vetrolomom, napadom lubadarjev, itd.

Kot povsod po Sloveniji je tudi na Koroškem pereč problem zaraščanje kmetijskih površin. Opuščanje obdelovalnih površin in kmetij na odročnejših visokogorskih območjih je močno prisotno na pobočjih Uršlje gore. To pomembno vpliva na videz naravne krajine. Skoraj vse kmetije nad 1000 metri nadmorske višine so opuščene in gozdnatost je že skoraj 90 odstotna. Gozdovi segajo domala do vrha Plešivca.

6.1.10. Potočnikova domačija (GTP Plešivec, 2002)

Pot od kmetije Verneršek vodi skozi bogate gozdove do podgorske lovske koče, kjer je možnost za počitek in okrepčilo. Od lovske koče se pot začne spuščati proti izhodiščni točki, gostilni Suhodolnik. Vmes je še ena postojanka, in sicer ostanki nekdanje Potočnikove domačije. Odcep iz poti do domačije je kljub neposredni bližini slabo označen, zato je potrebno biti pozoren na table ob poti.

Na tej domačiji se je leta 1841 rodil Jožef Potočnik, oče Hermana Potočnika - Noordunga, načrtovalca vesoljskih poletov. Herman Potočnik se je rodil leta 1892 v Pulju, kasneje pa živel v Mariboru in na Dunaju, vendar je svoje sorodnike na pobočjih Uršlje gore večkrat obiskoval. Potočnikova vizionarska knjiga z naslovom »Problem vožnje po vesolju«, ki jo je izdal pod psevdonimom Noordung leta 1929, je združila do tedaj znana izhodišča za vesoljske polete in jih dopolnila s presenetljivimi rešitvami, ki so ponujale možnost potovanja človeka v zunajzemeljski prostor.

Slika 6.14: Ostanki domačije Hermana Potočnika Noordunga (Vir: Mravljak, 2008)

6.1.11. Zaključek

GTP Plešivec je skupen projekt koroških gozdarjev in turističnih delavcev z željo, da bi se ti dve dejavnosti prepletli in v sožitju ustvarjali koristi tako eni kot drugi stroki, predvsem pa ljudem, ki se oziroma se bodo podajali po tej poti. Cilji poti so: sprostitve v neokrnjeni naravi, rekreacija, druženje, poučevanje in razvoj turizma. Prav vsi ti cilji so doseženi, če se le z »odprtimi očmi« podamo po poti in znamo prisluhniti naravi ter ljudem, ki se trudijo tukaj živeti v sožitju z njo ter jo deliti z obiskovalci. Potek poti je zelo zanimiv in pester ter dobro označen, pogoste oznake po drevesih in skalah ter informacijskih tablah (oblika jelena) so dobro postavljene in jih je težko spregledati. Informacijske table na poti so bogate z informacijami, tako z zemljevidom, kot tudi podrobnim opisom posameznih točk delov poti. Ob informacijskih tablah so tudi urejene klopi za počitek, sama lokacija le-teh pa ponuja lepe razglede.

Pot zahteva kar dobro fizično pripravljenost, tudi zaradi svoje dolžine. Sicer pa je dobro urejena, z izjemo soteske, kjer je ponekod še vedno vidno razdejanje neurij. Pot poteka po dobro urejenih gozdnih poteh in stezah, zadnji spust proti lovski koči zaradi svoje strmine zahteva večjo previdnost. Vidna je pozitivna pobuda k ohranjanju kulturne dediščine, in sicer z obnovo Plešivškega mlina. Na drugi strani pa propadanje mladinskega doma, ki bi lahko pomembno vplival na razvoj turizma. V njem bi se lahko uredil tudi muzej oziroma maketa Plešivškega posestva nekoč, saj si je le-to dandanes le težko predstavljati. Večjo pozornost bi bilo potrebno nameniti ostankom domačije Hermana Potočnika Noordunga, ker so na poti lahko spregledljivi in jih morda označiti s fotografijami prvotne podobe domačije. Turistična ponudba na poti je pestra in ponuja možnost preizkušanja lokalnih kulinaričnih posebnosti.

Po podatkih Turistične pisarne Slovenj Gradec je GTP Plešivec druga najbolj obiskana pot, čeprav je izven sezone, v kateri je organiziran tradicionalni pohod, obiskovalcev na poti precej malo. To je kot nalašč za ljudi, ki iščejo več samote in miru ob izletih v naravo.

6.2. *Pot v Deželo škratov in Dežela škratov*

Dežela škratov in tematska pot, ki obiskovalca pripelje do nje, sta nastali na Gmajni, z željo združiti pomen gibanja in sprostitve z obujanjem spominov na otroštvo in bajeslovna bitja. Ideja se je porodila družini Kragelnik iz Zagmajškovega vrha na Gmajni, ki je s pomočjo Turističnega društva Slovenj Gradec, vzgojiteljic Vzgojno varstvenega zavoda Slovenj Gradec, članov Kulturnega društva Ksaver Meško Sele-Vrhe ter sosedov in prijateljev omogočila zaživitev Dežele škratov. Oktobra 2002 so se otroci iz desetih koroških vrtcev preoblekli v škrate, plesali, rajali in peli ter se tako podali v pravljični svet škratov. Od takrat dalje se prireditve dogaja vsako leto v mesecu oktobru. S tem projektom je družina Kragelnik hotela v otrocih željo po vračanju k naravnim materialom, ki jim nudijo neskončne možnosti za izražanje in sproščanje domišljije, ustvarjalnosti ter povezanosti z naravo. Gre za oživljanje ljudske domišljije in ustvarjanje sveta, ki je prijazen otrokom, njihovim staršem, vzgojiteljem, odraslim in še komu.

Škratje imajo v ljudski domišljiji v vsej zgodovini velik pomen. Pomenili so način sobivanja z naravo in drugimi bajeslovnimi bitji. Ljudje so bili z njimi povezani, ker si niso znali razlagati vseh naravnih pojavov in krivic, ki so jih doletele. Le-te so pripisovali škratom in drugim bajeslovnim bitjem. Največkrat nastopajo škrti kot varuhi narave in naravnih bogastev, ker želijo naravo zaščititi pred človekovimi posegi. Znani so žitni škrti, divje jage, vile, povodni možje, gozdni škrti, rudniški škrt (perkmandeljc), coprnice, itd. Škratje veljajo bolj ali manj za prijazna, nagajiva in hudomušna bitja. Po ljudskem izročilu so se radi poigrali z ljudmi in jim nagajali ter s tem opozarjali na škodo, ki jo človek dela v naravi. Radi so menda priskočili na pomoč ljudem v stiski, delili nasvete, nikoli niso bili napadalni in večino časa so se skrivali pred ljudmi. Zato so bivali v grmovju, rudniških rovih, drevesnih duplinah, pod štori, v kaščah in drugod. Številne zgodbe o škrtih so se ohranile vse do današnjih dni, tudi na Gmajni (Dežela škratov, 2004).

6.2.1. Gmajna

Gmajna se razprostira po pobočju in slemenih Rahtelovega hriba (od 400 m.n.v. do najvišje točke 686 m.n.v.), ki skupaj s sosednjim Selovcem (880 m.n.v.) in Strojno (1043 m.n.v.) sestavlja sredogorje med Mislinjsko dolino, Dravsko dolino in Hotuljskim podoljem pred Uršljo goro. Kamninska zgradba je podobna pohorski, torej pretežno iz paleozojskih skrilavcev. Od pohorskega masiva jo je ločila ozka in globoka dolina reke Mislinje. Rahtel z Gmajno ponuja lep razgled na Pohorje, del Karavank ter Mislinjsko dolino s Slovenj Gradcem. Ime gmajna pomeni neobdelan, redko porasel svet, ki je običajno skupna last bližnjih naseljencev. In prav temu opisu ustreza Gmajna na Rahtelovem vrhu, saj gre za raztreseno naselje samotnih hiš in manjših zaselkov, ki nima pravega jedra. Območje je zato vezano na bližnji Slovenj Gradec, Stari trg, Pameče, Troblje ter Bukovsko vas (Berzelak, Zajc Berzelak, 2005; Dežela škratov, 2004).

Najstarejša omemba Gmajne sega v prvo polovico 15. stoletja, kajti že leta 1452 je omenjena še danes živa kmetija Grajner. Starih in zanimivih imen je še več. Med turistično zanimive kmetije danes uvrščamo domačije Zagmajšek, Lev, Vrhnjak, Grobelnik, Leder in Kaplar. Nekaj več o teh kmetijah, njihovi ponudbi in turističnem razvoju bom pisala v nadaljevanju. Raztresene kmetije so dobro prometno dostopne in večinoma locirane na prisojnih straneh Gmajne. Ljudje se ukvarjajo s kmetijstvom, gozdarstvom in vedno bolj tudi s turizmom na kmetiji. Danes večinoma odhajajo ljudje na delo v bližnji Slovenj Gradec, povprečno vsaj dva člana vsake družine. Nekdanje kmečke hiše so skoraj vse prenovljene ali na novo zgrajene, kar pomembno vpliva na urejeno splošno podobo območja. O bogastvu vodnih virov na Gmajni danes pričajo številni zapuščeni mlini (Dežela škratov, 2004).

Kmetijstvo na Gmajni (Dežela škratov, 2004)

Kot sem že omenila, prevladujejo na Gmajni skrilavci, na katerih je nastala slabo rodovitna, kislá, lapornata in težka ilovnata prst. Gmajna je greben s strmimi pobočji in meri približno 550 hektarjev ter je pretežno poraščena z gozdovi. Kmetijskih zemljišč, ki so kot zaplate razdrobljene med gozdovi, je okoli 40 odstotkov. Na pretežno prisojnih pobočjih so s krčenjem in požiganjem gozda nastale samotne

kmetije v celkih. Največ jih je na zahodnem pobočju Rahtelovega vrha. Od naseljevanja pa do danes se je na Gmajni ohranilo devetintrideset kmetij.

Gmajna je bila do sedemdesetih let prejšnjega stoletja odmaknjen in težko dostopen kraj. Človek je na strmih pobočjih s težavo izrabljaj naravo za preživetje. Dodatni prihodek je prinašal gozd in zaposlitev posameznikov v bližnjih krajih. Zaradi številnih stisk ljudi so na samotnih in odmaknjenih kmetijah začele nastajati pripovedke, ki so se ohranile še danes. Gre za zgodbe o dobrih in zlih bitjih, škrtatih, ki so vplivali na življenje in delo ljudi. Te se v zadnjih letih močno trudijo ponovno obuditi s projektom Dežela Škratov.

Kmetijska obdelava je bila v preteklosti samozadostna, pridelovali so žita, krompir, stročnice, itd., redili so govedo, drobnico, prašiče in perutnino. Kot surovino za izdelavo domačega platna so sejali lan, riček (toter) pa za pridobivanje zdravilnega totrovega olja. Težja dela so opravljali skupno, si sosedsko pomagali, na primer steljeraja, žetev, košnja, itd.

Kmetje so se v današnjem času začeli usmerjati bolj v živinorejo, zato so njive na Gmajni začele zeleneti. Večina kmetij se ukvarja z govedorejo in s tem s tržno predelavo mleka in mesa. Vendar takšna dejavnost ne prinaša dovolj dohodka za preživetje, zato se zaposlujejo v industriji in storitvenih dejavnosti. Ob tem ostaja kmetijstvo kot dopolnilna dejavnost. Število prebivalcev se v tem obdobju ni zmanjšalo, celo povečalo se je, vendar se je spremenila sestava - manj je kmečkega prebivalstva. Kmetje se vse bolj usmerjajo v ekstenzivno gospodarjenje, veliko kmetij se je usmerilo v ekološko kmetovanje, ki prinaša višje subvencije od države in višje cene biopridelkov. Kmetije se ukvarjajo z dopolnilnimi dejavnostmi: predelavo lesa in kmetijskih pridelkov, kmečkim turizmom in gostinstvom ter prodajo svojih izdelkov.

Turistične kmetije na Gmajni (Dežela škrtov, 2004)

Na Gmajni sta dve ekološki kmetiji, Leder in Kaplar. Ponašata se z blagovno znamko biodar. »Biodar je kolektivna znamka za živila, ki so pridelana ali predelana po standardih za ekološko kmetovanje Zveze društev ekoloških kmetov Slovenije« (Vodnik po ekoloških kmetijah, 2008). Na kmetiji Kaplar se ukvarjajo s prodajo pridelkov na domu. Kmetije Vrhnjak, Lev in Grobelnik so razvile kmečko gostinstvo in druge storitve. Zagmajškovi z zamislijo Dežele škrtov pospešujejo razvoj izletniškega turizma, ki prinaša goste tudi ostalim kmetijam ter jim s tem omogoča boljši razvoj svoje dejavnosti. Pot v Deželo škrtov je speljana mimo ali vsaj blizu zgoraj naštetih domačij.

Kmetija Vrhnjak – TC Rahtel je locirana pod Rahtelovim vrhom. Na strmih pobočjih kmetije je vzletišče za jadralne letalce, ki jih je ob lepem vremenu veliko. Na kmetiji že četrto stoletja gospodari družina Brezovnik, ki je razvila uspešno družinsko podjetje Turistični center Rahtel. V novem objektu so velike prehrabene in prenočitvene kapacitete. Posebnost je hišna specialiteta - domače žganje iz smrekovih vršičkov. Pri kmetiji se konča Pot na Rahtelov vrh, katera je opisana v nadaljevanju. Od tod naprej pa je speljana po grebenu Gmajne cesta, ki se po poldrugem kilometru priključi na Pot v Deželo Škratov.

Kmetija Grobelnik leži na položnejši jasi, na polovici poti med Slovenj Gradcem in Rahtelovim vrhom. Tukaj se začneja Pot v Deželo škratov. Na kmetiji se ukvarjajo z gojenjem krav dojilj in koz. Vse kar na kmetiji pridelajo ali predelajo lahko turist kupi. Kmečko gostišče Tina je znano po pestri kulinarični ponudbi. Izvrstni so domači narezki, pšenični ali ajdovi štruklji, jabolčnik iz domačega sadja, itd. Posebno ponudbo pa predstavljajo specialitete iz mesa doma vzrejenih kozličkov in kozjega sira. Gostišče ima veliko gostov v času prireditev v Deželi škratov, torej vsako leto v oktobru.

Kmetija Leder je prva registrirana in kontrolirana ekološka kmetija na Gmajni, upravljata jo zakonca Ažnoh. Kmetija leži na strmem zahodnem pobočju Gmajne, skozi njihovo dvorišče pelje Pot v Deželo škratov. Na kmetiji se ukvarjajo z vzrejo piščancev, krav dojilj in prašičev. Pridelujejo krompir, iz domačega sadja starih sort stiskajo sadni sok, mošt in kis ter pripravljajo sadna žganja, vse za prodajo na kmetiji ali pa po naročilu dostavljajo na dom. Zavzemajo se za prodajo na domu, saj lahko kupec sam vidi in spozna naravno okolje pridelave. Zato vabijo izletnike in skupine na njihov dom, kajti prav neposreden stik med kupci in ponudniki ter naravnim okoljem, v katerem so izdelki proizvedeni, omogoča večjo prodajo. Ledrovi prirejajo odprta vrata kmetije, kjer ponujajo domače jedi in pijačo, omogočijo ogled posesti in nakup njihovih pridelkov. Zanje je zelo pomembna Pot v Deželo škratov, ki je speljana mimo, saj jim le-ta pospešuje prodajo izdelkov. Na kmetiji se lahko postavijo tudi z zanimivim kmečkim muzejem, ki ponuja na ogled zbirko starega kmečkega orodja in strojev. Ledrovi si močno prizadevajo ohranjati stare običaje, zato pripravljajo star kmečki običaj – steljerajo. Nekdaj je bila steljeraja ena izmed najpomembnejših kmečkih opravil v poznojesenskem času. Kmetje so se s tem oskrbeli z zadostno količino stelje, ljudje pa so se družili med seboj in tako ohranjali stike. Tako je tudi pri Ledrovih tradicija, da v krogu družine prirejajo steljerajo.

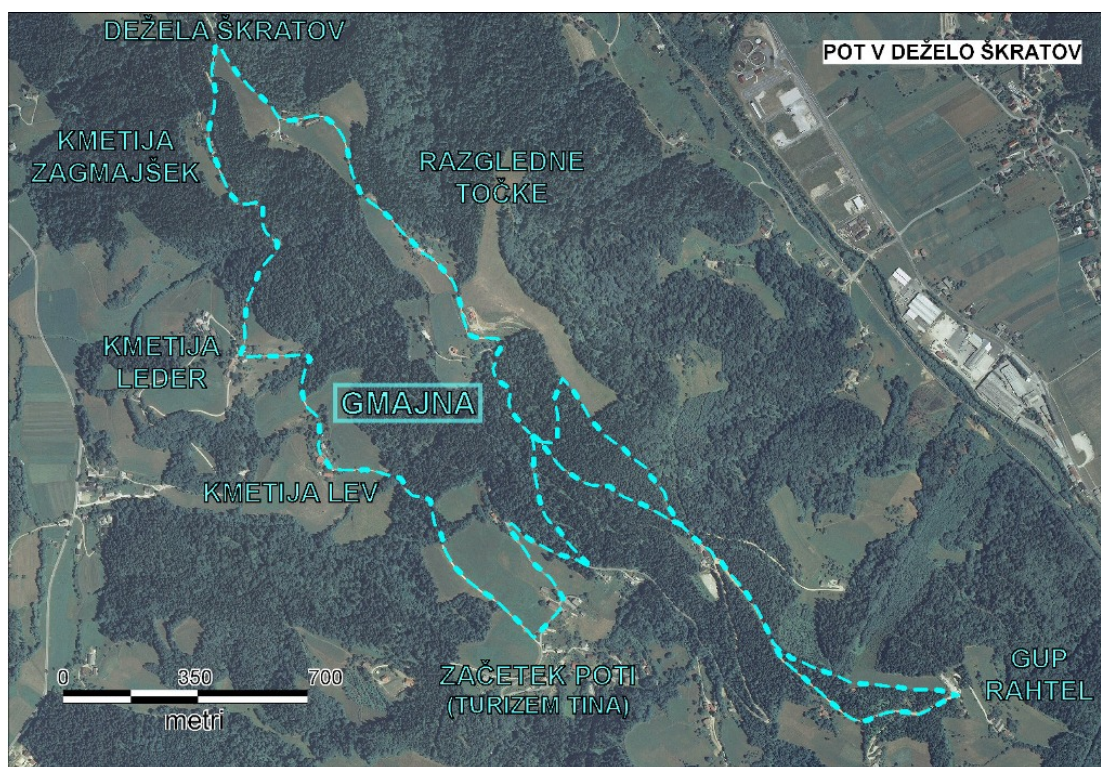
Kmetija Lev leži na strmem pobočju Gmajne, na njej kmetujeta zakonca Bošnik. Do sedemdesetih let prejšnjega stoletja je bila to samooskrbna kmetija. Ko je bila do njihove kmetije iz Slovenj Gradca speljana cesta, so se preusmerili v tržno pridelavo mleka in mesa. Ukvarjajo se tudi še z obdelavo lesa za stenske obloge in ladijski pod. Dohodkovno jim je zanimiva tudi pridelava in prodaja totrovega olja. Njihovo ponudbo dopolnjuje tudi posebne vrste rženi kruh za prodajo. Njihove izdelke je mogoče na kmetiji kupiti ali pa domačini z njimi pogostijo svoje goste. Mimo kmetije je speljana Pot v Deželo škratov, domačini pohodnike z veseljem sprejmejo v goste in jim ponudijo svoje dobrrote.

Pri **kmetiji Zagmajšek** se konča Pot v Deželo škratov. Na obnovljeni kmetiji kmetujeta zakonca Kragelnik. Pretežni del zemljiške posesti leži na strmem zahodnem pobočju, le proti vrhu je svet bolj položen. Z Zagmajškovega vrha je razgled na vse strani. Strma pobočja na katerih so njive in travniki, slaba rodovitnost in majhnost kmetije ne zagotavljajo preživetja. Zato sta se zakonca Kragelnik zaposlila in ohranila kmetovanje kot dopolnilno dejavnost. Na kmetiji se danes ukvarjajo s sonaravnim ekološkim kmetovanjem, ki zahteva manj dela in materialnih stroškov. Kragelnikovi se ukvarjajo s turističnim razvojem in oživljanjem ljudskega izročila. Zasnovali so projekt Škratje na Zagmajškovem vrhu oziroma Deželo škratov. V gozdu so zgradili lična bivališča za škrate iz naravnih materialov: žitno kaščo, gozdno bajtico, rudniški rov, itd. Poklicna vzgojiteljica Cvetka Kragelnik od leta 2002 prireja srečanja otrok iz koroških vrtcev v Deželi škratov. Projekt je odlično uspel in vsako leto je na

Zgornjškovec vrhu več obiskovalcev. Potrebno je omeniti, da je ob tej prireditvi zacvetela tudi turistična ponudba bližnjih kmetij, ki s svojo dejavnostjo postajajo del dopolnilne turistično - gostinske dejavnosti. To pa je za razvoj kraja odločilnega pomena.

Kmetija Kaplar leži na severozahodnem delu Gmajne ob Deželi škrtov. Njive in travniki so na strmih pobočjih in zato je obdelava le-teh težka. Kmetija je vključena v ekološko kontrolo in ponuja izdelke, ki spadajo pod blagovno znamko »biodar«. Kmetovanje so usmerili v ovčjerejo, na njivah pa sejejo rž, ajdo in riček. Pridelavo teh poljščin obnavljajo po nekdanjih sonaravnih načinih kmetovanja. Prodajajo rženo in ajdovo moko, ki jo meljejo v domačem mlinu, ter totrovo olje. Obnavljajo sadjarstvo in ponovno sadijo stare odporne sadne sorte, ki so namenjene kot namizno sadje ali za predelavo v mošt, sok, kis ali žganje. Na kmetiji dobro uspeva tudi oreh iz katerega plodov delajo orehovo žganje ali nadeve za potice in štruklje. Ukvarjajo se tudi s čebelarstvom in prodajajo med ter medeno žganje. Na kmetiji imajo številne načrte za razširitev svoje ponudbe. Urediti želijo direktno prodajo živil na domu, v ta namen bodo uredili v obstoječem gospodarskem poslopju prodajalno kmetijskih pridelkov in gostinski prostor s krušno pečjo za peko kruha in jagenjčkov. Želijo si tudi urediti prostore za večdnevno bivanje gostov pri njih.

6.2.2. Pot v deželo škrtov (Pot v Deželo škrtov, 2004)

Slika 6.15: Potek Poti v Deželo Škrtov (Vir: Zavod za gozdove Slovenije – Krajevna enota Slovenj Gradec, 2008)

Pot v deželo škrtov je dolga šest kilometrov, vodi pretežno po cestah in kolovozih skozi obsežne gozdove ter je speljana mimo nekaterih zanimivih domačij, ki dajejo možnost počitka in okrepčila. Namenjena je vsem generacijam, ki znajo uživati v otroški domišljiji in lepotah naravnega okolja, predvsem pa staršem, zato da bi skupaj

z otroki opazovali naravo in se od nje učili. Pot ni zahtevna in je tako ustrezna za najširši krog ljudi. Označene točke opozarjajo na opazovanje pokrajine, rastlinstva in živalstva, spoznavanje gorskega in dolinskega sveta, odkrivanje krajev, domačij, smeri neba, itd. Pomanjkljivost pot je, da ni informacijskih tabel z besedili, ki bi opozarjale in opisovale zanimive točke. Zato je potrebno imeti s seboj zloženko Pot v Deželo škrtov, kjer so posamezne točke opisane. To je mogoče dobiti po predhodnem dogovoru v nabiralniku ob poti ali v Turistični pisarni Slovenj Gradec.

Pot je urejena od oktobra leta 2004, zasnovalo jo je Turistično društvo Slovenj Gradec v sodelovanju z družino Kragelnik in dijaki Srednje poklicne gostinske in lesarske šole Slovenj Gradec. Otvoritev poti so pospremili z zloženko, v kateri je podrobno opisana pot in razgledne točke ob njej, dodali pa so tudi podatke o gostinski in turistični ponudbi ob poti. S tem se je projekt Dežela škrtov razširil tudi na širše območje in tematsko zavzel tudi preostali del Gmajne ter s tem vključil tudi okoliške kmetije. Te so s potjo pridobile večjo možnost za turistični razvoj. Hkrati z nastankom Poti v Deželo škrtov je bila izdana tudi knjiga z naslovom Dežela škrtov, kjer so zbrane številne zanimive zgodbe o škrtih in drugih bajeslovnih bitjih, kot se jih spominjajo starejši prebivalci Gmajne.

Slika 6.16: Informacijska tabla izhodišča Poti v Deželo škrtov (Vir: Mravljak, 2008)

Slika 6.17: Markacija ob Poti v Deželo škrtov (Vir: Mravljak, 2008)

Začetek poti je pri **kmetiji Grobelnik**, ki je dobro prometno dostopna iz Slovenj Gradca. Po krajšem vzponu pridemo do druge točke, ki se imenuje »v gozdu pri bazenu«. Tukaj naj bi bila pozornost namenjena opazovanju in poslušanju narave. Na tretji točki je **združitev Poti** v Deželo škrtov in Poti na Rahtelov vrh. Pot se nadaljuje na **Koštelov vrh**, od koder je vidna bogata panorama gozdov, v katerih naj bi domovali tudi škrti, vile, škopnik, divja jaga, itd. Koštelov vrh je z legendo povezan z Uršljo goro. Legenda pravi, da je pred davnimi časi na Uršlji gori v jezeru prebival povodni mož. Ko so na Gori zgradili cerkev sv. Uršule, so ga zvonovi tako motili, da se je odločil, da bo jezero preselil na Pohorje. Tako naj bi nastala Lovrenška jezera na Pohorju. Legenda govori, da je povodni mož vsako noč, ko je po dolini ležala gosta megla, vpregel vole in se po bližnjici, po gladini megle, podal na pot proti

Pohorju. Ko se je utrudil, se je ustavil na vrhu, ki je štrlel iz megle, in tam počival. To naj bi bil Koštelov vrh, kjer je povodnemu možu iz čebrov pljusnilo nekaj vode: tako naj bi bil po ljudsko pojasnjen nastanek tamkajšnjih izvirov.

Naslednja točka poti je pri **kmetiji Košel**. Košelova stanovanjska hiša je najstarejša ohranjena ljudska arhitektura na območju Gmajne. Naslednja točka poti predstavlja **igrišče**, ki je namenjeno športnim igram ali samo krajšemu počitku. Malo naprej od igrišča pripelje pot do **kmetije Martin**, kjer je razgledna točka proti severu in vzhodu. Še krajši sprehod in pot pripelje v **Deželo škratov na Zagmajškov vrh**. Tukaj lahko obiskovalec opazuje škrate skrite v njihovem naravnem okolju. Iz Dežele škratov je možna vrnitev po isti poti, lahko pa pot nadaljujemo mimo **domačije Leder**. Od tukaj je možna vrnitev v dolino do cerkve sv. Urbana oziroma ceste, ki vodi na Sele ali do glavne ceste Dravograd - Slovenj Gradec. Možno je tudi nadaljevanje poti do **domačije Lev**, ki velja za eno najstarejših na Gmajni. Od domačije Lev do izhodiščne točke (kmetije Grobelnik) je le še krajši kos poti.

6.2.3. Dežela škratov (Dežela škratov, 2004; Škratкова dežela na Zagmajškovem vrhu, 2003)

Ljudsko izročilo, ki se je skozi stoletja prenašalo iz roda v rod, se je družina Kragelnik odločila oživiti in pričarati svet bajeslovnih bitij predvsem mlajšim generacijam, pa tudi vsem tistim, ki imajo še kaj otroškega v sebi. V gozdu na Zagmajškovem vrhu so postavljeni trije različni sklopi škratov v njihovem naravnem okolju ter druga bajeslovna bitja. Izgled škratov in kaj naj bi počeli, so črpali iz izročila in pripovedovanj starejših prebivalcev Gmajne.

V kašči so **žitni škratki**, ki so na tem koncu Slovenije najbolj poznani. V ljudski domišljiji so nastopali kot zlobna bitja, ki so revnim kmetom kradla žito in ga odnašala bogatim. S tem so breme revščine in težkega življenja škrtati prevzeli na svoja ramena. Kot posledica strahu pred obiski tatinskih škratov v skrinjah in kaščah, so se marsikje do danes ohranile šege, da ob vsakem odjemu žita iz skrinje ali kašče zrnje lepo poravnajo in vanj z roko ali zajemalko zarišejo križ. Ohranjanje starih šeg in navad ne pomeni le varovanja pred škrtati, temveč tudi prenašanje bogastva kulturne dediščine in načina življenja prednikov na prihodnje rodove.

Gozdni škrat je upodobljen v gozdni bajti. Gozd je bil od nekdaj človeku največje naravno bogastvo, ki mu je dajalo možnost za preživetje. Ljudje so tako s svojim delom v gozdu večkrat zmotili mir gozdnih škratov, ki so si za svoja domovanja izbrali gosto grmovje, drevesne dupline, kotanje pod štore, itd. Hranili so se z gozdnimi sadeži, dobro so poznali tudi zdravilna zelišča in njihove učinke, zato so se ljudje v stiskah in boleznih radi zatekali k njim po pomoč. Ker so se bali za svoja domovanja in naravo, v katero so ljudje kruto posegali, so jim na najrazličnejše načine nagajali. Skrivali so drvarjem orodja, malico, ugašali ogenj, plašili furmanom konje ali polomili kolesa. Na tak način so skušali preprečiti, da bi izsekali preveč dreves.

V improviziranem rudniškem rovu je postavljen **rudniški škrat**, imenovan **perkmandelj**. V bližnji okolici je bilo nekdaj kar nekaj rudnikov, na Selah in Starem Trgu so kopali črn premog, na različnih lokacijah po Gmajni pa kremenčev kamen, ki so ga kasneje zdrobljenega v pesek uporabljali v livarstvu. Tako kot na različnih

koncih Slovenje so tudi koroški rudarji pripovedovali o svojih srečanjih s škratom Perkmandeljcem. V težnji po ohranjanju svojih domovanj in naravnih bogastev, so škrtati nagajali rudarjem. Ugašali so jim svetilke, rove zalivali z vodo, jim skrivali orodje in malico. Ljudi niso napadali, večkrat so jih celo opozorili na nevarnost. Bili so varuhi narave in naravnih bogastev, saj so se že pred stoletji zavedali, da lahko preveliko poseganje človeka v naravo povzroči škodo in ima daljnosežne posledice.

V Deželi škratov so poleg škratov uprizorjena tudi druga bajeslovna bitja. V gozdu najdemo zlatolase **vile**, ki jim pravijo tudi **žal žene**. Pripovedovanja pravijo, da so se ljudje z njimi srečevali navadno v polsnu. Vile so jim oznanjale kakšno bo vreme, kdaj morajo opraviti delo na polju, da bo čim več pridelka. S številnimi posegi v gozdove so vile odšle drugam, kjer je mir. K pisani družini sodi tudi **divja jaga**, ki je slišati kot srdit lajež psov, ki je najprej zelo oddaljen, kasneje pa se z veliko naglico približuje in nato spet oddalji. To naj bi bili po poganskih izročilih duhovi prednikov. V škratovi deželi ne manjka niti coprnica ali **čarovnica**. Pojem izhaja iz ljudskega izročila, ki se je širil od ust do ust. Korenine ima v ljudski predstavi o posedovanju nadnaravnih moči nekaterih ljudi. V ljudskem poimenovanju čarovnica ni vedno predstavljala zla.

Slika 6.18: Gozdni škrat
(Vir: Klančnik, 2007)

Slika 6.19: Perkmandeljc
(Vir: Klančnik, 2007)

Lutke škratov in drugih bajeslovnih bitij so delo Cvetke Kragelnik, ki jih izdeluje iz naravnih materialov. Domovanja škratov upodablja in postavlja njen mož. Zasluge za postavitev in zaživitev Dežele škratov pa se pripisuje celotni družini Kragelnik. Škratova dežela je vsako leto bogatejša za nove upodobitve, ideje za širitev pa vedno znova nastajajo. Snovalci imajo ideje, da bi ponudbo razširili z nastopi glasbenih ansamblov, zborov in pevcev, pravljičarja, ki bi pripovedoval napete zgodbe, vil, ki bi zaplesale, itd.

V okviru Dežele škratov vsako leto v mesecu oktobru poteka srečanje koroških vrtcev (tudi pliberškega), šol, družin in raznih skupin. Skupaj izdelujejo škratova domovanja iz koruzne in ržene slame, vej, praproti, smrekovih in koruznih storžev ter buč. Na srečanje se pripravljajo že prej, ko odkrivajo ljudsko izročilo in izdelujejo izdelke, s katerimi potem opremijo svojo hišico. Poleg različnih delavnic je obiskovalcem na voljo ogled škratkovih iger ter Škratove tržnice, na kateri je mogoče poskusiti razne škratove dobrote. Za dodatek k pristnemu vzdušju pa obiskovalce na prireditvenem prostoru pričakajo organizatorji in sodelavci prireditve

oblečeni v škrate. Prireditve potekajo čez vikend, v soboto se pripravlja gradnja škratkovih domovanj, v nedeljo pa je na voljo ogled vasi. Stvaritve otrok si je nato možno ogledati še ves oktober.

Na novo je bilo ustanovljeno Kulturno - etnološko društvo Dežela Škratov, katere člani so družina Kragelnik ter okoli sto sosedov in prijateljev bajeslovnih bitij iz Gmajne. Članarine se plačuje z opravljenimi urami v škratkovem gozdu. To društvo je lani s pomočjo ustanovnih društev pripravilo Deželo škratov že šesto leto zapored. Škratkov gozd so lani obogatili z novimi liki in zvočnimi efekti. Udeležba je vsako leto večja, lani je bilo v dveh dneh okoli štiri tisoč obiskovalcev. Škratova dežela je prerasla v množično prireditev, ki jo obiskujejo otroci iz vse Slovenije in celo iz tujine. Dostop do Dežele škratov je možen peš, z avtomobili ali avtobusom in je zelo dobro označen. V času prireditve je že v Slovenj Gradcu posebej označen smerokaz, ki kaže smer proti Zagmajškemu vrhu, ki gosti prireditev. V začetku letošnjega leta je nastala tudi plesno folklorna skupina, ki promovira Deželo škratov na številnih prireditvah, ki se odvijajo po občini in drugod po Sloveniji (Kragelnik, 2008).

Slika 6.20: Vhod na prizorišče Dežele škratov (Vir: Klančnik, 2008)

Slika 6.21: Škratove hiške iz naravnih materialov (Vir: Klančnik, 2008)

Načrt za prihodnje je razširitev prireditve na festivalsko raven na več prizoriščih, ki naj bi potekala prvi teden v mesecu oktobru, v tednu otroka, ter da bi projekt Dežela škratov razširili na vseslovensko, tudi turistično zanimivo prireditev. S postavitvijo stalnih hišk in prebivališč škratov se kažejo zametki razstave oziroma stalne prireditve s skupnim imenom Dežela škratov. Obiskovalcem bi bila Dežela škratov vedno dostopna, vnaprej določeni sporedi prireditev pa bi olajšali odločitve pri terminih za obisk. Želijo si postaviti lutke iz odpornejših materialov, da bi lahko bila razstava odprta vse leto in obogatiti škratkov gozd z novimi liki ter domovanji bajeslovnih bitij. Zaradi vedno večjega povpraševanja po spominkih, ki jih izdelujejo za prodajo v času prireditve, si želijo pomoč pri njihovi izdelavi. Ideja pa je tudi vpeljati škratkov vlak, ki bi vozil po Poti v Deželo škratov ali iz centra Slovenj Gradca ter tako ponudil možnost doživljanja in spoznavanja poti. Gospa Kragelnik pove, da je idej dosti, vendar so pri njihovem izvajanju problem predvsem finančne težave. Glavno pravilo Dežela škratov je, da mora biti vse iz naravnih materialov. S tem želijo okoljsko osveščati in v tem duhu vzgajati otroke (Kragelnik, 2008).

Družina Kragelnik je svojo ponudbo razširila tudi z možnostjo vodenja skupin po Škratovi deželi. Ponujajo krajši pohod, družabne igre s tematiko ljudskega izročila,

pogostitev ter ogled zanimivih kmetij v okolici. Informacije o izletu so na voljo tudi v Turistični pisarni v Slovenj Gradcu, kjer je v zloženki s programi izletov mogoče najti natančen potek izleta v Škratovo deželo. Dejavnosti na Gmajni, poleg same prireditve Dežele škratov v mesecu oktobru, potekajo čez vse leto. Sprejemajo otroke na končnih izletih, januarja organizirajo nočni pohod z baklami, na kresno noč pa iz škratovih hišic kurijo kres (Marija Lah, 2008). Največ najavljenih skupin obišče Deželo škratov od začetka maja pa do konca junija, to so predvsem skupine otrok iz vrtcev in šol. Organizirajo tudi praznovanja rojstnih dnevor in prirejajo škratove igre. Plan za prihodnje je organizirati pestrejši program za odrasle skupine in s tem zajeti širši krog obiskovalcev. Nekaj odraslih skupin so že imeli in sicer vzgojiteljice iz Slovenije, Društvo etnologov Slovenije, itd. (Kragelnik, 2008).

6.2.4. Zaključek

Dežela škratov je postala svojevrsten posrednik ljudskega izročila, srečanja in druženja otrok in njihovih staršev, za domačine iz Gmajne pa možnost prodaje domačih izdelkov in uveljavitev svoje turistične ponudbe, zato je njihov interes za nadaljnji razvoj Dežele škratov toliko večji. Vsako leto je tu mogoče vstopiti v pravljični svet škratov in videti sicer nevidna mitična bitja.

Pot v Deželo škratov je nezahtevna, lahko dostopna in dobro označena. Obiskovalcu nudi večji doživljajski občutek vzdušja skritosti, odmaknjenosti in pravljičnosti Dežele škratov. Prav zato se vedno več obiskovalcev prireditve odloči za pohod, namesto vožnje z avtomobilom do samega kraja dogajanja. Tudi številni športni dnevi učencev in dijakov iz tega območja potekajo po poti, kar priča o njeni zanimivosti in dostopnosti. Dežela škratov ne postaja le vseslovenska prireditev, temveč pridobiva tudi mednarodni pomen. O tem priča velik obisk, saj po podatkih Turistične pisarne Slovenj Gradec zaseda prireditev (in z njo pot) prvo mesto po številu obiskovalcev med potmi v mestni občini. To je bil tudi razlog za obravnavo v mojem diplomskem delu, saj s svojim množičnim obiskom izstopa od ostalih poti. Menim, da je prireditev Dežela škratov pomembna tudi za promocijo občine in razvoj širšega območja. Vsako leto več ljudi obišče prireditev in zato bi bilo potrebno v promocijo vključiti tudi druge zanimivosti kraja. S tem bi lahko vplivali tudi na večji turistični obisk celotne občine.

Poglavitni nameni in cilji prireditve ter tudi poti so naslednji: srečanje različnih generacij, veselje in navdušenje otrok, druženje v naravi, spoznavanje podob iz ljudskega izročila in sveta naših prednikov, turističen razvoj območja, vzpodbujanje skrbi za ohranjanje naravnega okolja, itd. Prva naloga projekta Dežela škratov je doživljanje narave in spoznavanje sobivanja z naravo.

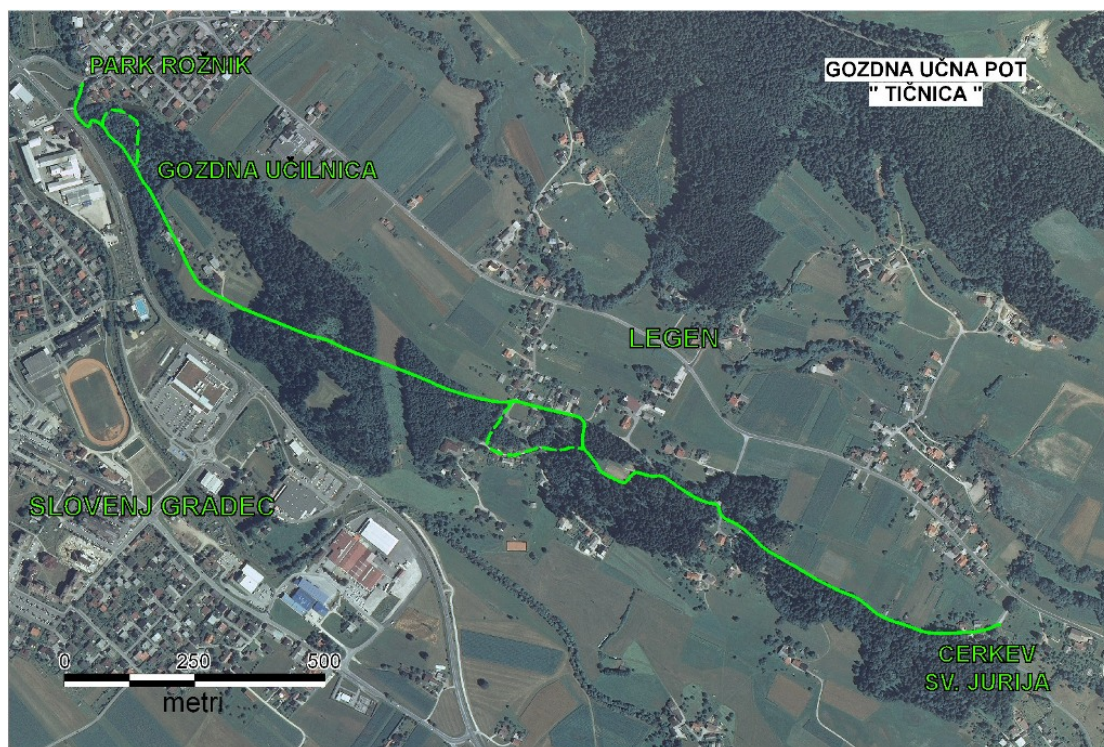
Pot v Deželo škratov je nastala predvsem zato, da obiskovalca pripelje na prizorišče dogajanja Dežele škratov. Ker so jo speljali mimo številnih kmetij in točk z razgledi nudi obiskovalcu možnost spoznavanja širšega območja Gmajne, tam živečemu prebivalstvu pa dodaten vir zaslužka. Po mojem mnenju manjkajo na poti informacijske table z besedilom, ki bi obiskovalca na kratko seznanil s posameznimi točkami poti. Ker le-teh ni, je zaželeno imeti s seboj zloženko o poteku in opisu poti, ki pa je na voljo v Turistični pisarni v Slovenj Gradcu. Dežela škratov in pot do nje pa

sta izven dogajanja prireditve v mesecu oktobru slabo označeni, zato bi predlagala postavitev stalnih kažipotov, ki bi vodili obiskovalca iz centra mesta Slovenj Gradec.

6.3. Gozdna – učna pot (GUP) Tičnica (GUP Tičnica, 2007)

Gozdna – učna pot Tičnica v geomorfološkem pogledu sodi v slovenjgraško kotlino in je nastala ob robu legenskega polja (terase), ki je ostalo nekaj višje od ostalega kotlinskega dna. GUP Tičnica pelje po gozdnem robu nad Slovenj Gradcem, od koder se ponuja lep razgled na mesto. Ime je dobila po prazgodovinski naselbini Tičnica, ki se je nahajala na tem območju. Danes se uporablja za to območje ime Legen. Pot je najnovejša pridobitev Mestne občine Slovenj Gradec, saj je bila ustanovljena junija leta 2007. Za pobudo in ureditev poti so zaslužni na Zavodu za gozdove, Krajevna enota Slovenj Gradec. Table ob poti so uredili dijaki Srednje lesarske šole Slovenj Gradec, projekt pa sta podprli tudi Mestna občina Slovenj Gradec in Turistično društvo Slovenj Gradec. Ob otvoritvi je bila izdelana knjižica z naslovom Gozdna – učna pot Tičnica. Pot je zanimiva v vseh letnih časih in ne le za domačine, temveč tudi za turiste.

Gozdna – učna pot Tičnica je speljana od parka Rožnik po gozdu do cerkve sv. Jurija nad Šmartnim pri Slovenj Gradcu. GUP Tičnica je dolga 2,3 kilometra in se ji zaradi bližine mesta obeta dober obisk predvsem domačinom, saj je bila že nekoč priljubljena kot trim steza, a jo je gradnja obvoznice nekoliko odrezala od mesta. Na poti je sedemnajst točk, ki opozarjajo na posamezne drevesne vrste, razgledne točke in druge posebnosti gozdne poti. Namen poti je obiskovalce seznaniti s sestavo in delovanjem gozda, njegovih posebnosti, pretoka snovi in podobno. Omogoča rekreacijo in prostor za sprehode. Z učilnico na prostem šolarjem daje možnost učenja v naravi in od nje. Vodilo poti je doživeti naravo z vsemi čutili. Ob tej poti je tudi bogata kulturna in zgodovinska dediščina, med njimi je najbolj atraktivna cerkev sv. Jurija. Nekoč sta na tej trasi stala mogočna dvorca Gallenhofen in Legen, sedaj pa se nedaleč od prve točke nahaja lepo urejena galerija Perger 1757, galerija znane slovenjgraške medicarske in lectarske družine (Celin, 2007; Krajnc 2007).

Slika 6.22: Potek GUP Tičnica (Vir: Zavod za gozdove Slovenije – Krajevna enota Slovenj Gradec, 2008)

6.3.1. Legen (Berzelak, Zajc Berzelak, 2005)

Na nekoliko višji terasi med mestom Slovenj Gradec in vrhovi Pohorja leži Legen. Raztreseno naselje obsega več zaselkov ter še več samotnih kmetij. Domačini ga zaradi lažje orientacije delijo na Spodnji in Zgornji Legen. Legenska terasa, ki se postopoma dviga pod hribe, je omogočila lažji in preprostejši dostop na pohorske vrhove, čez sedla pa tudi prehod čez Pohorje. Lažji dostop do Pohorja je izkoriščal človek že v prazgodovini, pod Malo Kopo so v železni dobi kopali železovo rudo.

Najstarejša omemba imena Legen je iz leta 1471. V začetku 16. stoletja sta tu nastali kar dve graščini: Galenhofen in Legen. Galenhofen je pomembnejši, saj je poleg njega nastalo obsežno gospostvo. Od teh dveh graščin ni ostalo skorajda nič, razen fotografskih dokumentacij in ostanka zidu ter dreves na mestu gradu Galenhofen. Največja znamenitost Legna je cerkev sv. Jurija, ki leži na obrobju legenske terase nad Šmartnim. Podrobneje bom cerkev opisala v nadaljevanju. Zanimiva je tudi cerkev sv. Barbare, ki velja za zaščitnico rudarjev. Njena samotna lega visoko na Pohorju dokazuje, da so tukaj nekoč rudarji iskali in kopali železovo rudo in kremen. V bližini cerkve sv. Barbare je Bernekerjevo. Tu se je leta 1874 rodil slovenski kipar Franc Berneker, edini slikar v skupini slovenskih impresionistov. Tod mimo je speljana tudi Bernekerjeva pot, ki ji bom več besed namenila v prihodnjih poglavjih.

6.3.2. Potek poti (GUP Tičnica, 2007)

Gozdna – učna pot Tičnica se začne na lepo urejenem okolju **parka Rožnik** ob ovinkastem klancu proti Legnu. Nad obvoznico se pot začne počasi vzpenjati po stezi

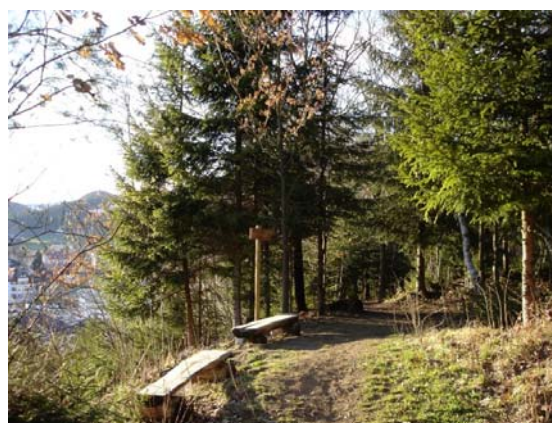
navzgor. Proti južni strani se vedno bolj odpira pogled na mesto. Pogled se razprostira tudi na Uršljo goro, proti vzhodu pa na vrhove Razborja in Šentviško višavje.

Naslednja točka poti je **bajer**. Bajer je po definiciji »opuščena, s talno vodo zapolnjena gramoznica ali manjša zajezev na potoku, namenjena predvsem gojenju rib« (Geografija Zbirka: Tematski leksikoni, 2001). Bajer prispeva k večji pestrosti ekosistemov na poti.

Na tretji točki se odpre **razgled** na slovenjgraško kotlino in hribovje, ki jo obdaja. Na razglednih točkah učitelji učencem lahko pokažejo vpliv človeka na okolje s pozidavo rodovitnih območij in izpušnimi plini avtomobilov in tovarn.

Slika 6.23: Informacijska tabla GUP Tičnica (Vir: Mravljak, 2008)

Slika 6.24: Razgledna točka na GUP Tičnica (Vir: Mravljak, 2008)

Za potrebe nekdanje Tovarne usnja Slovenj Gradec po industrijski vodi je bil leta 1954 zgrajen **zbirni bazen (vodohram)**. Mehka voda je bila nujno potrebna pri industrijskem postopku tovarne. Vodo so v bazen prečrpavali iz reke Mislinje vse do izgradnje obvoznice, nato pa so vodohram polnili s podtalnico. Tovarna usnja že precej let ne obratuje več in zato vodohram ne služi svoji funkciji, temveč je tukaj le kot spomin nanjo.

Stik z naravo in spoznavanje rastlinskih in živalskih vrst sta izrednega pomena za vzbujaње spoštljivega in zaščitniškega odnosa otrok do narave. Z **gozdno učilnico** so dobili učitelji naravoslovja in družboslovja možnost, da popeljejo svoje učence v bližnji gozd in jim tam razlagajo snov. Takšno usvajanje snovi je veliko bolj učinkovito, kot učenje za štirimi stenami. V gozdni učilnici poteka aktivno pridobivanje znanja z vključenimi vsemi čuti (vid, sluh, vonj, okus, tip), intelektualnimi sposobnostmi (sklepanje, uporabno znanje, itd.), potrebo po druženju, igri in doživljanju. Vse to vodi do trajnostnih in vseživljenjskih znanj. V gozdni učilnici lahko potekajo neposredna opazovanja, merjenja in razni načini zbiranja podatkov, ki so temeljnega pomena za spoznavanje organizmov in okolja v katerem živijo. Naj naštejemo nekaj primerov spoznavanja: biotop, ekološka niša, habitat, prehranjevalne verige in spleti, sistematika rastlin in živali, kroženje snovi v naravi, talne živali in njihov pomen, lišaji kot bioindikatorji, vplivi človeka na okolje (pozidava, obvoznica, gradnja trgovskih centrov), itd. Prednost takšne učilnice na prostem je vračanje organizmov v naravo, s čimer se vrst ne siromaši in se ohranja biodiverziteta (Rotovnik, 2008).

Slika 6.25: Učilnica v naravi (Vir: Mravljak, 2008)

Gozdarji v gozdni učilnici izvajajo različne aktivnosti, od analize talnega profila, izdelave osebne izkaznice drevesa, spoznavanje drevesnih in grmovnih vrst ter tipičnih živali na območju gozdne poti, raziskovanja gozdnega odpada, vpliva človeka na okolje, pomen varovanja okolja itd. S svojimi aktivnostmi se gozdarji prilagajajo željam in potrebam obiskovalcev gozdne učilnice, saj gozd kot izredno pester ekosistem to tudi ponuja. Gozdna učilnica je urejena s panoji in klopmi, kar omogoča še prijetnejše učenje v naravi. Namenjena je osnovnošolcem in srednješolcem ter vrtcem. Ideja zanjo se je porodila na slovenjgraški zdravstveni šoli in njenih turističnih krožkih v sodelovanju z mestno občino, Turističnim društvom Slovenj Gradec in slovenjgraško srednjo lesarsko šolo. Projekt je vodila Marija Rotovnik, profesorica biologije in mentorica turističnega krožka v Srednji strokovni zdravstveni šoli Slovenj Gradec ter predsednica komisije za urejanje okolja pri Turističnem društvu Slovenj Gradec (Rotovnik, 2008).

Gospa Rotovnik pove, da je bila prvotna ideja projekta zasnovana na večji pomembnosti učilnice v naravi in šele nato ureditvi Gozdno učne poti Tičnice. Kasneje so se v projekt vključili tudi gozdarji in uredili pot. Učilnica v naravi je bila mišljena kot prostor v gozdu, s klopmi in lesenom hišo, kjer bi bili pripomočki za učenje (tabla, platno za projekcije, lupe, itd) z delovnimi listi, ki bi jih učenci reševali. Vsaka šola bi imela ključ in bi se lahko tega posluževala za aktivni pouk. Izdelani so bili tudi delovni in popisni listi, na teme: abiotški dejavniki, živali, rastline, vplivi človeka na okolje, itd. Projekt ni bil izveden tako, kot je bil zasnovan. Učilnica v naravi je opremljena s klopmi in lesenim stojalom, ki lahko služi za kakšne predstavitve. Turistično društvo Slovenj Gradec in prof. Rotovnikova razmišljajo, da bi v učilnici v naravi postavili kovinsko omarico z učnimi listi, ki bodo na voljo osnovnim in srednjim šolam za pouk biologije. Prav tako bi bile v omarah tudi lupe za aktivno opazovanje. Šole se učilnice veliko poslužujejo. Predvsem je prednost bližina učilnice šolam in s tem velika pridobitev, saj lahko že po nekaj minutah varne hoje zamenjajo šolske stene z učilnico v gozdu. Zdravstvena šola Slovenj Gradec odhaja na

pouk v naravi pri več predmetih: biologiji, kemiji, geografiji, slovenščini, fiziki. Redno učilnico uporabljajo ob naravoslovnih dnevih in ob dnevu Zemlje, ko v učilnici v naravi potekajo razne aktivnosti. Prav tako aktivno uporabljajo učilnico tudi dijaki srednje lesarske šole in učenci osnovnih in drugih srednjih šol. Učitelj naj bi bil pri učenju v gozdni učilnici zgolj usmerjevalec učnega procesa, pri katerem bi učenci uresničili kar največ vzgojno - izobraževalnih smotrov, kot so: nabiranje in opazovanje rastlin in živali, razvijanje vedoželjnosti, kritičnosti in samostojnega mišljenja, interdisciplinarni in problemski pristop, spoznavanje odnosov v naravi, oblikovanje in razvijanje odnosa do okolja in narave kot celote, natančnosti zbiranja, zapisovanja in vrednotenja podatkov in priprava poročila s pomočjo delovnih listov. Za konec prof. Rotovnikova pove, da je neprimerljivo večje in boljše pomnjenje snovi, ki jo obravnavajo v učilnici v naravi, saj tukaj dejansko vidijo žival ali rastlino v naravnem okolju in to se vtisne v spomin za zmeraj (Rotovnik, 2008).

Šesta točka poti je označena kot **odrasel gozd**. Tukaj lahko opazujemo in spoznavamo gozd kot pomemben ekosistem z vsemi živalskimi in rastlinskimi vrstami. Moje mnenje je, da bi bilo potrebno tablo dopolniti z razlago nekaterih pomembnih funkcij gozda in razlago kaj odrasel gozd sploh je ter kaj ga sestavlja. Splošen vtis tega gozda ni najboljši, saj deluje le-ta nekoliko zanemarjen.

Naslednja točka je označeno drevo **rdečega bora**. Bori so izredno trdoživa drevesa, prenašajo burjo, sušo, pripeke, nizke temperature in debele snežne odeje. Bor je ob prenehanju paše in steljarjenja v gozdovih omogočil vračanje naravne listnate vegetacije.

V nadaljevanju je pot speljana pod **daljnovodom**. Električna energija je osnovna dobrina sodobne družbe in je nujna za sedANJI način življenja. Daljnovod predstavlja sredstvo za prenos električne energije na dolge razdalje – od lokacije njene proizvodnje do lokacije njene porabe. Ker gre za objekte velikih dimenzij, srečanje z njim na poti seznanja obiskovalca s problematiko njegovega umeščanja v naravni prostor.

Deveta točka opozarja na **past za lubadarje**. Hrošči lubadarji so veliki le nekaj milimetrov. Večji del svojega življenja preživijo skriti pod lubjem ali v lesu gozdnega drevja. Njihov razvoj se odvija v prevodnem sistemu dreves in tam povzroča motnje, ki so usodne za življenje dreves. Najbolj ogrožena drevesna vrsta od lubadarja je pri nas smreka. Stanje gibanja gostote populacije lubadarja nadzorujejo s kontrolno lovniimi nastavami (lovna drevesa ali lovna debela in lovni kupi) in pastmi. Past je opremljena z vrečicami, ki so prepojene s feromoni, ki privabljajo samce.

Na GUP Tičnica je na točki deset **igrišče**, namenjeno vsem generacijam. S tem je poskrbljeno za socializacijo tako otrok kot tudi staršev. Igrišča so pomembna z vidika spoznavanja in učenja preko igre. Na tej točki je torej prostor za druženje, rekreacijo ali počitek.

Označena drevesa v nadaljevanju poti so naslednja:

- **Črna jelša** je svetloljubna vrsta, pri nas zelo dobro prilagojena na mokra rastišča. Zraste 20, izjemoma 25 metrov visoko. Skorja je v mladosti gladka in zelenkasto rjava, pozneje precej potemni in razpoka v ploščice. Iz lesa jelše izdelujejo cikle, svinčnike, krste, ročaje orodij, pohištvo najvišjih cenovnih razredov, smodnik, itd.

- **Duglazija** je drevesna vrsta, ki so jo v Slovenijo prinesli grofi in veleposestniki. Leti so jo sadili v svojih parkih pa tudi v gozdovih. Ime je dobila po enem največjih botanikov, Davidu Douglasu, ki je seme te drevesne vrste leta 1827 prinesel iz Amerike v Evropo. Duglazija spada med eksote, to so tuje drevesne vrste prisotne v naših gozdovih. Drevo zraste v višino tudi do 90 metrov, pohvali pa se lahko tudi z izredno starostjo, do 600 let.

- **Navadna smreka** je naravno razširjena le v Evropi, zavzema velik del sredogorja in gričevja. V Sloveniji je danes najštevilčnejša vrsta, ki igra izredno pomembno vlogo v gozdarstvu. Smreka je zelo občutljiva na onesnažen zrak, napadajo jo številni škodljivci iz družin gliv in žuželk. Najnevarnejši škodljivec smreki je lubadar, ki lahko naredi ob ugodnih pogojih za njegov razvoj, ogromno škodo.

- Na Zemlji raste več kot 60 vrst jesenov, med njimi ima posebno mesto **veliki jesen**. Ostale vrste jesena prekaša ne le po velikosti, temveč tudi po drugih značilnostih. Jesen skupaj z javorjem porašča področje, kjer so izviri vode. Jesen uporabljajo tudi v ljudskem zdravilstvu. Les jesena je izredno žilav, trden ter nenavadno elastičen. Dolgo časa so ga uporabljali za izdelavo smuči, notranji opremljevalni železniških vagonov in jadrskih padal. Še danes pa je izredno cenjen v pohištveni industriji in nepogrešljiv pri izdelavi teniških loparjev.

- **Evropski macesen** sodi v skupino iglavcev, ki jim iglice pred zimo odpadejo. Drevo dočaka visoko starost. Potrebuje veliko svetlobe, njegova naravna rastišča so gorski in visokogorski predeli. Les je rdečkaste barve in diši po smoli. Iz semen pridobivajo eterična olja, ki jih uporabljajo v kozmetiki. V preteklosti so iz macesnovega lesa gradili hiše, izdelovali notranjo opremo in gradili poslopja v gorskih predelih. Cenjena je bila kritina iz macesna, ki naj bi bila trajnejša od najboljše opeke.

GUP Tičnica je ves čas speljana ob gozdnem robu, ki je na štirinajsti točki poti tudi označen. **Gozdni rob** je stičišče gozda s travnikom ali z njivo. Ta kot plašč varuje notranjost gozda pred neugodnimi pojavi (veter, vročina, onesnažen zrak, itd.). Gozdni rob je strukturiran v nadstropjih, kjer gnezdiijo številne ptice pevke, ki jih tukaj najdemo trikrat več kot v notranjosti gozda.

Gozdno – učna pot Tičnica se konča pri **cerkvi sv. Jurija**, ki je pomemben arheološki in kulturni spomenik. Z vidika pomembnosti tega spomenika je potrebno cerkev skupaj z arheološkimi najdbami malo podrobneje predstaviti. Predstavlja namreč eno izmed turističnih zanimivosti tega konca, vpetega med pobočja zahodnega Pohorja in ravninski predel Mislinjske doline.

Slika 6.26: Cerkev sv. Jurija (Vir: Mravljak, 2008)

Obnovitvena dela na cerkvi sv. Jurija so zaradi menjave dotrajanega cerkvenega tlaka prerasla v arheološke raziskave in dale presenetljive rezultate. Prostor je namreč arheološko zanimiv zaradi dokazanih starih naselitvenih struktur na legenski terasi in dominantne lege ob stari tranzitni poti. Izgradnja cerkve spada v drugo polovico 13. stoletja in je tako značilna predstavnica »koroškega tipa« romarskih cerkva. Ključnega pomena je odkritje ostankov predromanske zgodnesrednjeveške cerkvice. Odkrili so 26 staroslovanskih grobov in najdbe iz ketlaškega kulturnega kroga. Vidni so temelji cerkve, ki zarisujejo njen tloris, ter so zgrajeni iz prosto naloženega domačega kamenja, brez kakršnegakoli veziva. Trinajst grobov v cerkvi pripada grajski družini bližnjega dvorca Gallenhofna. To je arheološko dokazano najboljše ohranjena zgodnesrednjeveška cerkvena stavba iz časa intenzivnega in načrtnega pokristjanjevanja alpskih Slovanov na nekdanjem karantanskem prostoru (Strmčnik Gulič, 1994).

Z izkopavanjem in ohranjanjem najdb bodo v prihodnje še nadaljevali, saj se mora ta del nacionalne zgodovine približati ljudem. Najdbe so vidne v zastekljenih tleh cerkve in si jih je mogoče ogledati po vnaprejšnjem dogovoru. Informacije za ogled so na voljo v Turistični pisarni v Slovenj Gradcu ali v Koroškem pokrajinskem muzeju Slovenj Gradec. Ogled cerkve sv. Jurija je glavna turistična točka organiziranih izletov, ki jih ponuja Turistična pisarna v Slovenj Gradcu. Morda bi se prav s tem kulturnim spomenikom, ki ponuja pogled v preteklost območja, dalo navdušiti turiste, da bi se do njega sprehodili po GUP Tičnica in si ogledali še druge zanimivosti na poti. GUP Tičnica naj bi bila v prihodnje po besedah župana Mestne občine Slovenj Gradec g. Zanoškarja del romarske poti med cerkvami sv. Elizabete v centru Slovenj Gradca, sv. Jurija na Legnu, sv. Martina in sv. Pankracija na Gradu nad Starim trgom. S tem projektom, ki je že v teku, naj bi povezali med seboj cerkve po mestni občini (Marija Lah, 2008).

Ostale kulturne znamenitosti ob Gozdni – učni poti Tičnica so: **dvorec Gallenhofen**, na katerega spominjajo delno ohranjen zid in skupina v krogu zasajenih dreves pri

cerkvi sv. Jurija, **dvorec Legen (Lechen)**, o katerem skoraj ni več sledu (razen ohranjenih fotografij), **Gradišče (Gradisch)**, katerega ostanki so danes še vidni in kjer je bil ob koncu 16. stoletja tretji upravni sedež gosposčine Slovenj Gradec ter **Galerija Perger 1757**, poimenovana po znanemu slovenjgraškemu medicinarju, lektarju in svečarju Hrabroslavu Pergerju. Galerija predstavlja enega izmed postankov ob poti, kjer lahko turisti občudujejo njihove izdelke in jih po želji tudi kupijo.

6.3.3. Zaključek

Gozdna – učna pot Tičnica je nastala v letu 2007 in zato še ni bila vključena v Turistični produkt – tematske poti, ki ga je v letih 2005/2006 izvedel Podjetniški center Slovenj Gradec v sodelovanju s Turistično pisarno Slovenj Gradec. Zato pot tudi ni imela potrebne promocije izven meja Mestne občine Slovenj Gradec. Pot je v prvi vrsti namenjena rekreaciji lokalnega prebivalstva in po mojih izkušnjah je zelo dobro obiskana. Obiskovalci po njej tečejo, kolesarijo, sprehajajo hišne ljubljence, uporabljajo teren za nordijsko hojo ali se po njej le sprehajajo. V Turistični pisarni Slovenj Gradec sem izvedela, da je ta pot zanimiva tudi za turiste, saj je blizu mesta in se do nje lahko podajo kar peš iz mestnega jedra. Informacijo o njenem poteku in zloženko je mogoče dobiti v Turistični pisarni Slovenj Gradec.

GUP Tičnica je tipična gozdna pot z označenimi drevesnimi vrstami. Omeniti moram, da je pot ponekod slabše označena in bi bilo to potrebno urediti, predvsem, če jo želimo ponuditi tudi turistom od drugod. Posebnost poti je učilnica v naravi, kateri bi po prvotnem planu moralo biti namenjeno več pozornosti. Gozdna učilnica je ena izmed posebnosti v Sloveniji, saj zaradi svoje bližine omogoča njeno aktivno uporabo za učne namene. Pot je torej namenjena tudi učencem, dijakom in njihovim učiteljem, ki lahko v gozdni učilnici izvajajo pouk ali pa se podajo po poti ob športnih oziroma naravoslovnih dnevih. Druga posebnost poti je cerkev sv. Jurija, ki je eden vidnejših kulturnih in etnoloških spomenikov Slovenije in vsekakor vreden ogleda. Nedaleč od končne točke poti se začne Bernekerjeva pot, zato bi bilo morda smiselno ti dve poti povezati in s tem obiskovalcu ponuditi možnost spoznavanja širšega območja in večjega števila zanimivosti. Menim, da bi morali GUP Tičnica nameniti še več pozornosti predvsem zaradi bližine mesta in nenazadnje zato, ker vodi do pomembnega zgodovinskega spomenika cerkve sv. Jurija. Cerkev sv. Jurija je namreč večinoma na seznamu znamenitosti, ki si jih turisti želijo ogledati. Lahko bi turista navdušili, da se do znamenitosti poda peš in s tem s spoznava še okoliško naravo.

O poti je malo zbranega gradiva. Izdana zloženka je poljudno napisana, primerna bolj za otroke oziroma učence. O njej je bilo napisanih tudi nekaj člankov v raznih časopisih. V bodoče bo potrebno pot še bolj približati ljudem, ne le lokalnemu prebivalstvu temveč tudi številnim obiskovalcem, ki tja prihajajo pretežno v poletnih mesecih. Pot ponuja odličen sprehod skozi prijeten gozd skorajda sredi mesta. Poudariti je potrebno tudi to, da je ohranjanje gozda na obrobju mesta izrednega pomena. Ne le da ponuja možnost pobega iz mesta, temveč ta gozd opravlja tudi pomembno varovalno funkcijo. Prof. Rotovnikova mi je povedala, da so pred nekaj leti začeli ta gozd močno izsekavati. To bi pomenilo za Legen katastrofo, saj bi ne bilo več varovala pred izpušnimi plini in izpuhi tovarn. Po zaslugi gospe Rotovnik so izsekavanje prekinili in nekaj delov na novo pogozdili. S tem, ko je bila urejena GUP Tičnica, se je gozd zaščitil in upajmo, da bo tako tudi ostalo (Rotovnik, 2008).

7. PRIMERJAVA IZBRANIH TREH POTI

V spodnji tabeli sem naredila primerjavo izbranih treh poti. Izbrala sem kategorije, ki najbolj prikazujejo razlike med potmi, in sicer naravne in družbene značilnosti, pomanjkljivosti poti, priložnosti za nadaljnji razvoj, splošne značilnosti posamezne poti, ciljne skupine obiskovalcev, namene poti, dostopnost in označenost poti, itd. Ob navajanju pomanjkljivosti in priložnosti sem vključila svoja videnja in mnenja ter mnenja obiskovalcev in snovalcev poti.

Tabela 7.1: Primerjalna tabela obravnavanih treh poti

	GTP Plešivec	Škratкова dežela oz. Pot v Deželo škratov	GUP Tičnica
Vrsta poti	Gozdno - turistična pot	Tematsko - turistična pot	Gozdno - učna pot
Ciljne skupine	- domači pohodniki - turisti	- otroci - njihovi starši - učitelji - drugi turisti	- lokalno prebivalstvo - učenci - (turisti)
Cilji poti	- rekreacija - izobraževanje - turizem - družabna srečanja - sprostitvev	- spoznavanje mitoloških bitij - druženje - izobraževanje - spoznavanje tradicionalne kulinarike - turizem - rekreacija	- rekreacija - izobraževanje - turizem (v manjši meri na sami poti, izjema ogledi cerkve sv. Jurija)
Dolžina in zahtevnost poti	- 10 km - zahtevna pot - kombinacija gozdnih poti in steza, hribovit teren - krožna pot	- 6 km - manj zahtevna, dokaj položna pot - ceste in kolovozi gmajnskih gozdov - krožna pot	- 2,3 km - manj zahtevna, položna pot - gozdne ceste in poti - pot ni krožna
Dostop in označenost poti	- dostop lahek (avtomobil, avtobus), vendar slabo označen - potek poti dobro markiran (označen) - najbolj oddaljena iz Slovenj Gradca	- dostop lahek (avtomobil, avtobus), označen le ob dnevih organiziranih prireditev v oktobru - bližina mesta Slovenj Gradec	- dostop lahek (peš iz centra mesta) - potek poti ponekod pomanjkljivo označen - najbližja Slovenj Gradcu
Naravne enote na poti	- soteska - mokrišče - visokogorski travniki - obsežni gozdovi (pretežno iglasti)	- gozd (pretežno iglasti) - travniki in pašniki	- gozd (pretežno iglasti) - bajer - travniki in pašniki

	GTP Plešivec	Škratкова dežela oz. Pot v Deželo škratov	GUP Tičnica
Geomorfološka enota	- Karavanke	- Pohorje	- terasa Mislinjske doline
Obisk poti	- organiziran pohod v avgustu - druga najbolj obiskana izmed vseh urejenih poti po Mestni občini Slovenj Gradec - na organiziranih pohodih od 100-150 pohodnikov (približna ocena, ker na poti ni vpisne knjige) - pohodniki iz okoliških krajev, Mislinje, Krškega, Kranja, Ljubljane, Avstrije, Italije, itd.	- dva dni v oktobru potekajo prireditve v Deželi škratov - najbolj obiskana izmed vseh urejenih poti po Mestni občini Slovenj Gradec - v času prireditev Dežele škratov tudi do 4000 obiskovalcev - obiskovalci so otroci in njihovi starši iz vse Slovenije in tudi iz avstrijske Koroške - ob predhodni najavi možen organiziran in voden pohod po poti in predstava škratov na Zgornjem vrhu - na poti ni vpisnih knjig	- ni organiziranega pohoda - tretja najbolj obiskana izmed izbranih poti - ni podatkov o številu obiskovalcev, ker ni nikjer vpisnih knjig - večinoma so obiskovalci lokalni prebivalci, učenci in dijaki ter občasno turisti, ki jih pot privlači zaradi bližine mesta in cerkve sv. Jurija
Kulturne zanimivosti poti	- Plešivški mlin, ki je bil obnovljen - ostanki Plešivškega dvora (terasasti vrtovi, ruševine dvora) - mladinski dom (knjižnica in poslikave) - stara hiša na kmetiji Verneršek - ostanki domačije Hermana Potočnika	- Studenška kapela - Grobelnikov križ - Ledrov križ in kapela - Zgornja kapela - stare kmečke zgradbe na kmetijah ob poti - škratov gozd z upodobljenimi škratki in njihovimi domovanji	- cerkev sv. Jurija - Gradišče - Galerija Perger 1747

	GTP Plešivec	Škratova dežela oz. Pot v Deželo škratov	GUP Tičnica
Načrti za prihodnje in predlogi	- oživitev mladinskega doma in s tem razširitev ponudbe na mladinski turizem - pognati Plešivški mlin na vodo (mlinski kamni) - vzdrževanje označitvenih tabel - večji poudarek dati domačiji Hermana Potočnika Noordunga - boljša povezava z zaselkoma Velunja in Razbor (povezava poti)	- stalna razstava škratovega gozda - povečanje ponudbe za turiste na kmetijah ob poti - k Poti v deželo škratov priključiti križev pot v Starem trgu in naselje Colatio - speljati turistični vlak po Poti v Deželo škratov	- večja promocija poti - dodati pot na zemljevid poti na infomatu in zloženki - urediti železno omaro z delovnimi listi in lupami v gozdni učilnici
Pomanjkljivosti poti	- neurejena soteska Kaštel, mestoma slabo prehodna zaradi podrtih dreves - propadanje mladinskega doma - slabo označen dostop do izhodiščne točke poti - slabo označena domačija Hermana Potočnika, potrebno bi bilo izboljšati dostop (težave z urejanjem lastništva) - ponekod slabše markacije (podrte table) - potrebno bi bilo bolje vzdrževati table na poti - preveč besedila na informativnih tablah ob poti	- večja promocija poti in Dežele škratov tudi izven prireditvenih dnevo v oktobru - točke na poti niso opremljene z besedili, zato je potrebno imeti s seboj zloženko - slaba označenost iz mesta Slovenj Gradec	- ponekod slabše označen potek poti - učilnica v naravi bi morala biti drugače urejena, z delovnimi listi, lupami - ni bila vključena v projekt tematske poti in je zato ni na zemljevidu na infomatu v centru mesta - na določenih delih je pot zanemarjena

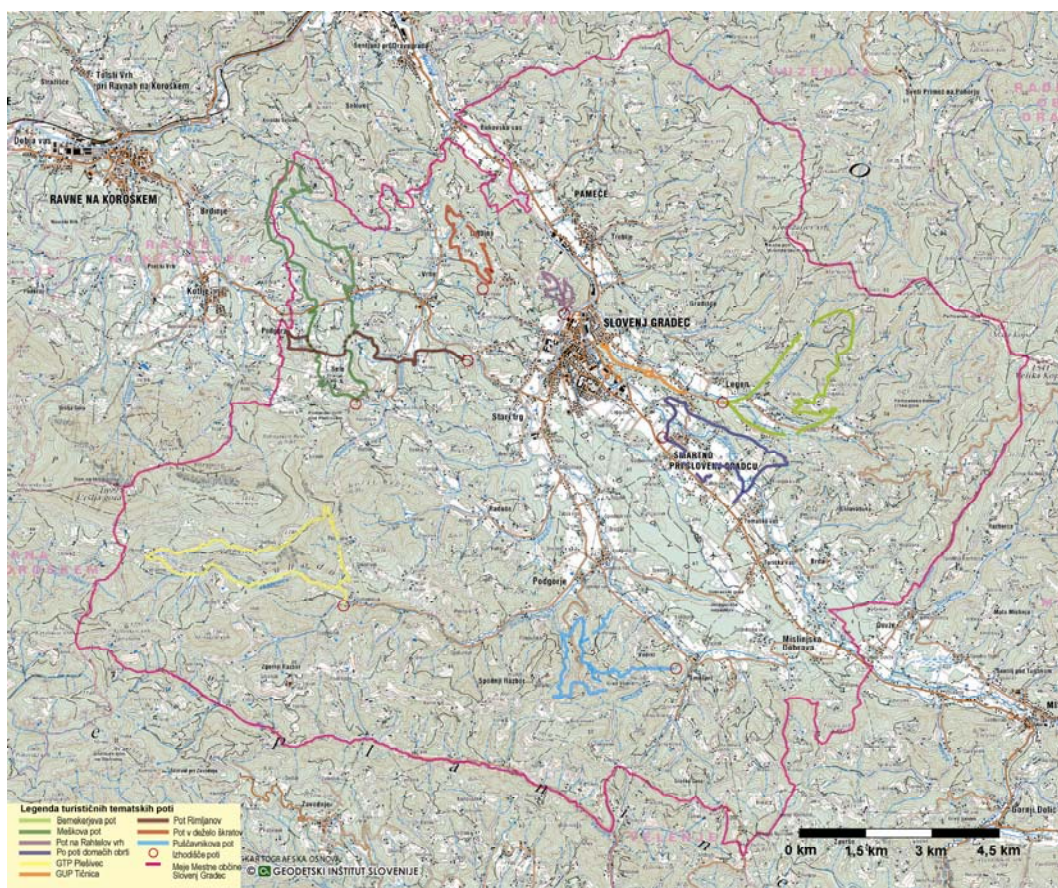
	GTP Plešivec	Škratкова dežela oz. Pot v Deželo škratov	GUP Tičnica
Turistična ponudba	- gostilna Suhodolnik - kmetija Verneršek - Podgorska lovska koča	- kmetije Leder, Lev, Kaplar	- gostišče Bellevue
Literatura	- knjiga Gozdno - turistična pot Plešivec - zloženska Gozdno - turistična pot Plešivec - številni časopisni članki - informacije na internetu (stran Podjetniškega centra Slovenj Gradec, www.slovenia.info – najbolj aktualni podatki	- knjiga Dežela škratov - zloženska Pot v deželo škratov - časopisni članki - odlična internetna stran Dežele škratov - informacije na internetu (stran Podjetniškega centra Slovenj Gradec, www.slovenia.info – najbolj aktualni podatki	- knjižica Gozdno - učna pot Tičnica - nekaj člankov ob otvoritvi poti - informacije na internetnih straneh www.slovenia.info, na internetnih straneh Slovenj Gradca in Podjetniškega centra pot ni omenjena

Na osnovi zgornje tabele, lahko opredelim nekaj razlik in skupnih značilnosti izbranih treh poti. O poimenovanju poti sem nekaj napisala že v uvodnih poglavjih. Dve izmed izbranih poti sta gozdno – učni poti oziroma GTP Plešivec ima dodan pridevnik turistična, predvsem zaradi dodatne turistične ponudbe na sami poti. Škratкова pot pa je tematsko – turistična pot in ima glavni namen pripeljati do Dežele škratov. Vse tri potekajo po gozdu z vmesnimi travniki in pašniki. Poti so speljane po gozdnih poteh in stezah ter so lahko dostopne. Do začetka poti se je mogoče pripeljati z avtomobilom ali za večje skupine z avtobusi. Od središča mesta Slovenj Gradec so različno oddaljene, najbližja je Gozdno – učna pot Tičnica, najbolj oddaljena pa GTP Plešivec. Pri vseh poteh po mestni občini je problem označenost iz centra mesta, zato se brez pomoči turist zelo težko orientira. Fizično najzahtevnejša je GTP Plešivec, ki je primerna bolj za pohodnike, saj je dolga kar 10 kilometrov, ostali dve sta manj zahtevni in zato primerni za vsakogar. Pot v Deželo škratov in GUP Tičnica sta dostopni in prehodni skozi vse leto, medtem, ko je GTP Plešivec pozimi zaradi zmrzali in snega nekoliko slabše prehodna in dostopna. GTP Plešivec in Škratкова pot sta krožni, Gozdno – učna pot Tičnica pa ne. Ciljne skupine so predvsem domači prebivalci, učenci in učitelji ter turisti. Posebej izstopa Škratкова pot in Dežela škratov, kjer so ciljna populacija otroci in družine ter vzgojiteljice s skupinami otrok. Vse poti imajo skupne cilje in to so: rekreacija, razvoj turizma, učenje in spoznavanje, sprostitve v naravi, itd. Razlika je le v pomembnosti teh ciljev na posamezni poti. Vse poti so dobro markirane in večinoma dobro vzdrževane, za kar skrbita Mestna občina Slovenj Gradec in Zavod za gozdove Slovenije, Krajevna enota Slovenj Gradec.

Na nobeni od izbranih poti ni vpisnih knjig, zato so številke o obiskovalcih približne, največje število obiskovalcev je ob organiziranih pohodih in raznih prireditvah, ki pa jih na Gozdno – učni poti Tičnica ni. Po številu obiskovalcev izstopa Dežela škratov, ki postaja iz leta v leto bolj množična prireditev. V zadnjem vikendu v septembru oziroma v oktobru se tam zbere okoli 4000 obiskovalcev, dosti jih prihaja na prizorišče po Škratkovi poti, ki takrat beleži najbolj množičen obisk. Na drugo mesto bi lahko uvrstili GTP Plešivec, ki naj bi jo v letu 2007 obiskalo okoli 500 pohodnikov. Na tretje mesto pa GUP Tičnica, ki je sicer najnovejša med tremi potmi in so zato podatki o obisku najbolj skopi. Je pa GUP Tičnica zelo zanimiva z vidika rekreacije lokalnega prebivalstva in bližine mesta, tako da se po mojem mnenju po številu obiskovalcev lahko hitro približa ostalim potem. Vse tri poti imajo v svoji neposredni bližini tudi kar nekaj kulturnih znamenitosti in so zato zanimive tudi z vidika spoznavanja življenja ljudi na tem območju nekoč in danes. Ob poteh je tudi pestra turistična ponudba, kjer je mogoče spoznavati tudi kulinariko območja. Kljub raznoliki ponudbi, pa imajo poti nekaj pomanjkljivosti, ki bi jih bilo v prihodnje potrebno odpraviti. Stvari pa se vsekakor premikajo na bolje, saj so mi snovalci in urejevalci poti povedali kar nekaj načrtov za prihodnje. Skupna želja je večja turistična prepoznavnost in razširitev ponudbe, ki bi zaobjela večji krog potencialnih obiskovalcev.

8. OSTALE TURISTIČNE POTI PO MESTNI OBČINI SLOVENJ GRADEC

Vseh turistično tematskih poti po Mestni občini Slovenj Gradec je devet, v skupni dolžini skoraj 90 kilometrov. Pri tem je skoraj polovica obiskovalcev turistov. V okviru projekta Turistični produkt – tematske poti je bilo zbranih osem poti, podan je bil njihov kratek opis, značilnosti in dogajanja na poti. Poti so bile vrisane v zemljevid Mestne občine Slovenj Gradec, ki je prikazan spodaj. Kar nekaj poti se med seboj povezuje in prepleta ter tako obiskovalcu ponujajo spoznavanje širšega območja in raznolikost zanimivosti ob poti. Podrobneje sem predstavila tri poti, ki so po mojem mnenju najbolj obiskane in atraktivne. Vsekakor pa to ne pomeni, da lahko zanemarimo ostalih šest poti. Prav zato sem se odločila naslednje poglavje nameniti krajšemu pregledu ostalih poti ter s tem zaokrožiti ponudbo turistično - tematskih poti na območju Mestne občine Slovenj Gradec.

Karta 8.1: Karta poti na območju Mestne občine Slovenj Gradec (Vir: Podjetniški Center Slovenj Gradec, 2008)

8.1. *Bernekerjeva pot (Bernekerjeva pot, 2004; Turistični produkt-tematske poti, 2006)*

Pot je posvečena enemu najpomembnejših slovenskih kiparjev impresionistov, Francu Bernekerju. Speljana je mimo njegove domačije, ki predstavlja lep primer »ljudske« arhitekture. Bernekerjeva pot je pohodniška, kolesarska in konjeniška. Na posebni

zloženki Bernekerjeve poti so na zemljevidu lepo označeni različni poteki poti. Zloženska je na voljo v turistični pisarni ali pa v gostilni Plesnik. Krajša pešpot je dolga 7,5 kilometra, daljša pešpot pa 10 kilometrov, višinska razlika je okoli 460 metrov. Krajša kolesarska pot je dolga 18 kilometrov, daljša pa 27 kilometrov. Različne dolžine poti omogočajo rekreacijo različni strukturi populacij in fizični pripravljenosti pohodnikov ali kolesarjev.

Pot poteka po razgibanem terenu in ponuja številne panoramske razglede na Mislinjsko dolino. Začetek poti je pri Gostilni Plesnik, ki je le malo oddaljena od cerkve sv. Jurija in bi se jo dalo morda povezati tudi z GUP Tičnica. Gostilna Plesnik ima dolgoletno tradicijo (1838), ponujajo odlično domačo hrano in tudi prenočišče. Pot se nadaljuje mimo cerkve sv. Barbare z gotskim kipom zavetnice, poslikanim kasetiranim stropom in Mersijevim oltarjem. Nadaljevanje poti pripelje do ključne točke poti, kjer je postavljena rekonstruirana Bernekerjeva domačija (delo snovalca poti Boštjana Temnikerja) z informacijsko tablo. Pot naprej pelje mimo kmetije Golob, ki je pod tem imenom poznana še iz časov Marije Terezije. Danes ima kmetija status ekološke kmetije. Naslednja je ekološka kmetija Krenker, ki spada med najstarejše kmetije na tem območju in nudi razgled v smeri Uršlje gore. Kmečki turizem Klevž je naslednja točka poti. Tukaj so obiskovalcem na voljo okusna domača hrana in možnost prenočitve. Ob poti je moč spoznavati številne naravne zanimivosti, kapelice in znamenja. Na daljši kolesarski poti pa je možen obisk koč pod Kremžerjevim vrhom in partizanske bolnice Trška gora – Sladki, ki je urejena kot muzej na prostem.

Vsako tretjo soboto v mesecu maju in vsako prvo soboto v mesecu oktobru organizira Planinsko društvo Legen organiziran pohod. Število udeležencev je vsako leto večje. Na poti pa je tudi vpisna knjiga, za razliko od ostalih urejenih poti. Pot ima tudi mednarodnem pomen, saj je bil kipar Berneker dobro poznan tudi izven meja slovenskega ozemlja. Zato je veliko obiskovalcev poti iz Avstrije. O Bernekerjevi poti je Turistično društvo Legen izdalo zloženko z opisom poti in zemljevidom.

Naj naštejemo za konec še turistične ponudnike poti in druge zanimivosti: možnost jahanja ponuja Cross Country Club Legen, smučanje in tek na smučeh na Kopah, kjer je urejen Gorsko – turistični center Kope, turistična kmetija Klevž in gostilna Plesnik.

8.2. Meškova pot (*Turistični produkt-tematske poti, 2006*)

Pot je posvečena Francu Ksaverju Mešku, župniku in pisatelju. Služboval je v vasi Sele pod Uršljo goro. Meško se je v svojem življenju večkrat podal po dolgi poti od sv. Roka do Sv. Neže. Namen njegovih romanj je bil izprositi dež za žejna polja in travnike v poletnih mesecih. Pot je ubral tako, da je lahko pri tem obiskal čim več domačij. To pot so domačini uredili in jo poimenovali Meškova pot. Prične se pri cerkvi sv. Roka na Selah, kjer je Meško živel, delal in je tudi pokopan. V spominski Meškovi sobi je moč spoznati njegovo življenje in delo. Pot vodi dalje mimo kapelic, mogočnih dreves, kmetij in kašt do sv. Neže na Vrhah, ki je skrita v jami. Posebna zanimivost ob poti je Strčkov britof, ki ga je v svojih zgodbah omenjal tudi Lovro Kuhar – Prežihov Voranc.

Meškova pot je dolga 14 kilometrov in je zaradi svoje dolžine nezahtevna ter omogoča lep pohod v naravi. Turistično društvo Murn organizira nočni pohod po poti ob polni luni v mesecu januarju. Turistični ponudnik na poti je gostilna Neža, zanimivosti pa cerkev sv. Roka, cerkev sv. Neže in Meškova spominska soba. Za vse tri znamenitosti je potrebno dobiti ključ pri najbližjem kmetu. Na poti je tudi vpisna knjiga, ki je edina poleg vpisne knjige na Bernekerjevi poti. Meškovo pot seka Pot Rimljanov.

8.3. Pot Rimljanov (Turistični produkt-tematske poti, 2006; Pot Rimljanov, 2004)

V začetku 1. stoletja našega štetja so Rimljani prišli tudi na Koroško in tukaj ostali skoraj pet stoletij. Čez ozemlje sedanje Slovenije so gradili predvsem vojaške ceste. Trgovska pot čez Slovenijo je delovala že davno pred njihovim prihodom, ki pa so trgovino le še spodbudili. Ena izmed teh prastarih trgovskih poti je vodila tudi čez območje Slovenj Gradca ter bližnjih naselij Sele in Vrhe. Tekla je od Starega trga pri Slovenj Gradcu proti Kotljam in povezovala Mislinjsko ter Mežiško dolino. Na eno od preteklih obdobij teh krajev nas spominja Pot Rimljanov.

Pot se začne na sedlu na vrhu klanca, kjer je gostilna Na Klancu. Pred stoletjem so tukaj kopali premog in kot se govori, so pod sedlom ostali rudniški rovi, zato se je zemlja pogrezala. Pot Rimljanov se začne le nekaj korakov stran od gostišča in poteka vzporedno z glavno cesto Slovenj Gradec – Ravne na Koroškem, kaj kmalu pa zavije v gozd. Pelje mimo kamnitega mosta in starega kamnoloma do domačije Apačnik. Tukaj se odpre pogled na dolino Selčnice, kjer so imeli menihi nekoč stanovanja in kapelo. Danes od teh stavb ostanki niso več vidni, temveč tukaj stoji Apaška domačija, ki je imela včasih lastno kovačijo, žago, mlin, sušilnico za lan, itd.

Ko preidemo most čez potok Selčnico smo z Vrh prišli na Sele. Tukaj stoji cerkev sv. Miklavža, ki je poznogotska stavba z baročno opremo. Od Miklavža pot pelje v gornje Sele, kjer se del poti prekrije z Meškovo potjo. V nadaljevanju pot pelje čez Brezniško sedlo mimo neusahljivega izvira do Strčkovega britofa. Ustno izročilo pove, da so nekoč tod roparji pobili trgovce. Svojci so jih pokopali kar tam in jim v spomin postavili kapelo sv. Jurija, od katere ni ostalo skorajda nič več, le pripovedke in srhljiv občutek domačinov, ko se podajajo tod mimo. Nadalje pot pelje do roba gozda. Pot vodi proti zahodu do domačije Zgornji Dular, ker je na voljo postrežba z tradicionalnimi koroškimi jedmi. To je najbolj zahodna točka poti in je že na meji s sosednjo občino. Želja je, da bi se nekoč pot povezala z Rimskim vrelcem nad Kotljami. Pot Rimljanov od gostilne Dular ne sledi več stari trgovski poti, ampak pohodnika po zanimivih ovinkih popelje nazaj do domačije Apačnik.

Pot Rimljanov je dolga 11 kilometrov, ob poti pa so markacije z znaki konjenika, ki so obrnjeni v smeri poti. Posebnost poti sta pestra kulinarčna ponudba ter tematski kulturni program za najavljene skupine. V letu sta organizirana tudi dva pohoda po poti. Turistični ponudniki na poti so: gostilna Na Klancu, kmetija Apačnik, gostilna Ott, Gostilna Dular, domačija Polanar, domačija Hovnik. Za večje najavljene skupine je možno tudi organizirano vodenje, vse informacije za vodenje, pogostitev ali poseben program so na voljo v Turistični pisarni v Slovenj Gradcu.

8.4. Puščavnikova pot (*Turistični produkt-tematske poti, 2006*)

Puščavnikova pot je nastala po zgodbi o Valentinu Podstenšku – Puščavniku, ki se je po izgubi izvoljenke umaknil v samoto razvalin gradu Vodriž. Po pripovedovanju starejših domačinov so ga ljudje radi obiskovali na gradu, saj so mu pripisovali nadnaravno moč. Pot je rekreacijskega, poučnega in zdravilnega značaja. Osrednja zanimivost poti so razvaline gradu Vodriž, ki so ga postavili oglejski fevdniki, vitezi Hebenstreiti, okoli leta 1300 v gotskem stilu. Grad Vodriž je imel številne lastnike in še danes se govori, da so kleti polne vina in denarja.

Izhodišče poti je pri gostilni Rogina v Podgorju, do koder je možen dostop po regionalni cesti iz Slovenj Gradca. Pot lahko pohodnik začne tudi pri gostilni Bučinek. Dolga je 7 kilometrov in je ponekod malo bolj strma, predvsem pri vzponu na grad Vodriž. Drugače pa speljana skozi mogočne gozdove in mimo »zdravilnih« dreves. Turistični ponudniki na poti sta gostilni Bučinek in Rogina.

8.5. Po poti domačih obrti (*Turistični produkt-tematske poti, 2006*)

Po poti domačih obrti je kulturno – etnološka pot, ki poteka po Šmartnem, Golavabuki in Legnu. Šmartno sodi med najstarejše kraje v Mislinjski dolini. Osnovna tema poti je spoznavanje tradicionalnih obrti, značilnih za podeželje (mlinarstvo, žagarstvo, kovaštvo, furmanstvo, itd).

Zanimivosti poti so cerkev sv. Martina v Šmartnem, kjer je tudi izhodišče poti, 250-letna Štiblerjeva lipa, kužno znamenje, Herčev mlin in žaga. Pot vodi naprej do turistične kmetije Lešnik, kjer si lahko obiskovalec ogleda stare običaje, opravila in orodja, kovačijo in cerkev sv. Jurija z najdbami staroslovanskih grobov in ketlaške kulture. Tukaj se Pot domačih obrti poveže z Gozdno - učno potjo Tičnica in omogoča vrnitev v dolino po njej in s tem ogled mestnega jedra Slovenj Gradec in številnih razgledov na mesto iz same poti.

Pot je dolga 7 kilometrov in je nezahtevna. Organiziran pohod po njej je ob prireditvi Pozdrav poletju v mesecu juniju, ki ga organizira Turistično društvo Šmartno. Turistični ponudnik na poti je ekološko - turistična kmetija Lešnik, zanimivost pa so tradicionalne Likovne komunikacije na Brdah, ki jih organizira Galerija Niko R. Kolar.

8.6. Pot na Rahtelov vrh (*Pot na Rahtelov vrh, 2004*)

Pot na Rahtelov vrh se prične ob parkirišču pri industrijski coni Nieros, to je v bližini regionalne ceste Slovenj Gradec - Pameče. Gozdna učna pot je dolga slabe štiri kilometre, z višinsko razliko 250 metrov. Ob poti je označenih 28 točk, od tega je 7 točk na razglediščih in 13 drevesnih vrst. Trasa poti prečka opuščeno železniško progo in vodi skozi gozdove vzhodnega in severovzhodnega dela Gmajne. Malo je gozdov, v katerih lahko na tako mali površini opazujemo tolikšno pestrost narave. Če pa so to povrhu še primestni gozdovi, je to še toliko bolj zanimivo in pomembno. Na poti lahko spoznavamo številne drevesne vrste, pestrost živalskega sveta, na

razglediščih se vidi celo mesto Slovenj Gradec, okoliški hribi, prav na vrhu pa se odpira pogled na celotni zgornji del Mislinjske doline z okoliškim hribovjem. Namen poti je tudi rekreacija, ki v zadnjih časih močno pridobiva na pomenu. Snovalce poti je gnala predvsem potreba po ureditvi poti v bližini mesta, ki bo ljudem nudila možnost sprehajanja in rekreacije po urejeni, s smerokazi in pojasnjevalnimi tablamami opremljeni poti. Pot omogoča združenje prijetnega s koristnim, saj se obiskovalec poti poleg rekreacije seznani še z določenimi zanimivostmi.

Pot so uredili Zavod za gozdove, Krajevna enota Slovenj Gradec, v sodelovanju z Mestno občino Slovenj Gradec, maja 2004. Ob odprtju poti so izdali tudi vodnik, kjer so predstavljene zanimivosti in natančneje opisana stojišča. Želja gozdarjev je, da bi obiskovalci hodili po označenih poteh, bili med hojo pozorni na mala drevesa, da ne bi trgali rož in drugih rastlin ali kričali in vznemirjali živali ter da bi pazili na čistočo in odnašali smeti s seboj.

Pot je namenjena tako tistim, ki si želijo pridobiti kondicijo, kot družinam z otroki, ki lahko pot izkoristijo za lep in poučen sprehod v naravi. Namenjena je tudi šolski mladini, ki lahko na poti dopolnjuje svoje znanje iz učne snovi na temo gozda. In navsezadnje tudi turistom, ki si po ogledu mesta in znamenitosti zaželi še sprehod v naravi. Na točki, kjer Gozdna učna pot na Rahtelov vrh doseže najvišjo točko, se prične povezovalna Pot v Deželo škratov (malo naprej od Studenčnikove kapele).

Namen poti je spoznavati gozd in življenje v njem. Dobiti predstavo o tem občutljivem in zapletenem ekosistemu. Gre za gozdno učno pot, ki s turističnega vidika ne predstavlja tako pomembne ponudbe kot morda ostale poti, a kljub vsemu jo je vredno omeniti in predstaviti. Vsekakor je pot pomembna pridobitev za lokalno prebivalstvo, ki išče raznovrstne poti za rekreacijo v svoji bližini. Če bo le-to zraven še opazilo označene točke, bo namen poti vsekakor dosežen.

9. ZAKLJUČEK

Glavni namen moje diplomske naloge je bil predstaviti turistične poti po Mestni občini Slovenj Gradec, njihovo ponudbo, turistično in prostočasno vlogo ter njihove vplive na okolje, prebivalstvo območja in obiskovalce. Te sem izpolnila s podrobnejšo obravnavo treh poti iz različnih naravnogeografskih enot območja omenjene občine, in sicer GTP Plešivec, GUP Tičnica in Pot v Deželo škratov. Moj izbor je bil povezan s poznavanjem območja ter pričevanji snovalcev in obiskovalcev poti.

Pojavlja se problematika poimenovanja urejenih poti po obravnavanem območju kot turističnih, saj so v večji meri obiskane s strani lokalnega prebivalstva in redkeje turistov. Zato bolj v ospredje stopa prostočasna funkcija poti, saj je turističen obisk celotne Koroške skromen. Po podatkih aktivnih turističnih organizacij v mestni občini pa se v zadnjih letih kaže trend naraščanja turističnega povpraševanja. To je posledica intenzivnejšega ukvarjanja z razvojem in pospeševanjem turizma kot gospodarske panoge Mestne občine Slovenj Gradec v zadnjem desetletju. Dvig se kaže najbolj na račun privlačnosti naravnega okolja, turističnih kmetij, kulturnih prireditev, pohodništva, kamor lahko vključimo tudi vse urejene turistične poti, kulinarike, bogate kulturne in sakralne dediščine. Narava Koroške je sicer privlačna, vendar ne tako izjemna, da bi sama po sebi privlačila večje množice turistov. Zato urejene turistične poti ne predstavljajo glavne turistične ponudbe, temveč le dodatno, ki obisk popestri in dopolni. Medsebojno povezovanje lokalnih zanimivosti v obliki turistične poti namreč dviguje privlačnost območja in s tem narave same. Koroška se bo v prihodnje prometno odprla in s tem pritegnila še večje število turistov. Aktualno vprašanje je, kako določiti traso hitre ceste, da bo poseg v naravo čim manjši.

Vloga turističnih poti na obravnavanem območju je predvsem rekreacija, ki se dopolnjuje s spoznavanjem zanimivosti območja. V prvi vrsti so obiskovalci obravnavanih poti lokalni prebivalci, ki se poslužujejo poti predvsem zaradi rekreacije. Turistične poti namreč nudijo možnosti krajših sprehodov, bolj zahtevnih pohodniških tur, kolesarjenja, itd. Menim, da zato urejene poti predstavljajo pomemben segment v preživljanju prostega časa lokalnega prebivalstva. Zaradi naraščajočega turističnega obiska pa pridobiva na pomenu tudi turistična vloga poti. Pomembno je poudariti, da se turistična in prostočasna vloga turističnih poti med seboj prepletata. Turist v ožjem smislu namreč obiskuje neko območje v svojem prostem času in z različnimi nagibi, med katerimi prevladujeta rekreativni in kulturni. Na tem mestu je potrebno omeniti pojem pohodništva, ki v turističnem smislu vključuje vse tematske in druge urejene poti ter predstavlja eno izmed pomembnejših ponudb turistične destinacije. Pohodništvo združuje športno in rekreativno aktivnost s spoznavanjem naravnega okolja ter doživljanjem raznovrstnosti kulturno - etnološkega bogastva pokrajine.

Obravnavane poti imajo kar nekaj skupnih značilnosti, vendar tudi razlik. V nadaljevanju naj nekaj od njih izpostavim. Vse poti ponujajo razglede na okoliška hribovja in naselja, speljane so večinoma po gozdnih poteh in stezah mimo kulturnih zanimivosti in ob kmetijah ter drugih turističnih ponudnikih. S tem se vzpodbuja ohranjanje kulturne dediščine, poselitev območja ter možnost turističnega razvoja kmetij. Ciljne skupine obiskovalcev poti so od otrok z družinami do posameznih pohodnikov, saj turistične poti območja skupaj nudijo dovolj raznoliko ponudbo za

zadovoljitev širokega kroga obiskovalcev. Od izbranih treh poti je najbolj raznolik potek GTP Plešivec iz vidika pestrosti ponudbe. Ostali dve izbrani poti imata le eno ali največ dve zanimivosti, ki privabljata ljudi. Pot v Deželo škratov je izpostavljena zato, ker vodi obiskovalca na prizorišče dogajanja Dežele škratov, GUP Tičnica pa zaradi bližine mesta, gozdne učilnice in cerkve sv. Jurija. Natančno beleženje obiska se ne izvaja na nobeni od obravnavanih treh poti, kljub temu pa je možno na osnovi opazovanj in odgovorov intervjuvancev zaključiti, da je večina obiska GTP Plešivec in Poti v Deželo škratov v času organiziranih pohodov in prireditev. Drugače velja za GUP Tičnica, katere obisk je porazdeljen preko celega leta, predvsem zaradi bližine mesta in lahke dostopnosti.

Ureditev turističnih poti prinaša pozitivne in negativne vplive na okolje, prebivalstvo območja ter obiskovalce. Ker na območju Mestne občine Slovenj Gradec ne moremo govoriti o množičnem turizmu, prevladujejo pozitivni učinki. Turistične poti omogočajo razvoj širšega območja ter s tem ohranjanje življenja v odmaknjenih, hribovskih predelih. Številne kmetije ob poteh so začele razširjati svojo dejavnost in se ukvarjati z gostinstvom ter prodajo svojih izdelkov. Povpraševanje po domačih, ekoloških pridelkih in izdelkih močno narašča in tukaj so številne kmetije našle svojo tržno nišo. Na izbranih poteh je kar nekaj takšnih ponudnikov, ki so se z vzpostavitev poti mimo njihovih kmetij ali gostiln, pričeli intenzivneje ukvarjati s turizmom. Največ takšnih kmetij je na Poti v Deželo škratov, posebej velja omeniti dve, in sicer kmetijo Leder in Zagmajšek. Na GTP Plešivec je kmetija Verneršek tista, ki je začela razširjati ponudbo z vzpostavitev poti mimo njih. Na GUP Tičnica pa tovrstnega razvoja kmetij ni opaziti. Lokalno prebivalstvo območja, kjer poteka trasa poti, se je med seboj povežalo in pričelo z obujanjem starih običajev, organizacijo raznih prireditev, itd. Vzpostavitev turističnih poti tako tudi močno vpliva na medsebojno povezanost prebivalcev in njihove skupinske dejavnosti. Povzamem lahko, da razvoj teh poti in obisk turistov zelo pozitivno vpliva na tam živeče prebivalstvo in splošen razvoj območja.

Vpliv poti na naravno okolje je minimalen, ker ne gre za masovni turizem. Zmerno povečanje obiska na poteh bi bilo dobrodošlo in ne bi posegalo v naravno ravnovesje okolja. Negativen vpliv na okolje je le tolikšen, v kolikor se obiskovalci bolj množično vozijo do izhodišča poti ali urejenih znamenitosti ob poti, puščajo za seboj smeti, motijo tamkajšnje živalstvo in trgajo rastline. Z vidika posegov v naravo je problem vedno večje število urejenih poti. Potrebe po urejanju novih poti so vse večje, to pa lahko povzroči prenasíčenost območja s potmi, negativen poseg v naravo ter željo pohodnika, da se poda raje po manj obljudenih in neurejenih poteh. Zato morajo biti trase poti in število le-teh skrbno načrtovani. Uredba o vrstah posegov v okolje, za katere je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje, izdana na podlagi Zakona o varstvu okolja, ne določa, da je za urejanje turističnih poti potrebno vključiti presojo vplivov na okolje v katerem nastajajo, saj domnevno vzpostavitev takšnih poti ni tako hud poseg v naravo. Menim, da vzpostavitev poti v določenih okoljih lahko povzroča škodo in bi presoja vplivov na naravno okolje bila več kot dobrodošla. Seveda ne smem pozabiti na tem mestu omeniti tudi številne pozitivne vplive poti na obiskovalce.

Skozi raziskovanje za namene moje diplomske naloge sem vključila nekaj svojih predlogov in opozorila na pomanjkljivosti turistične ponudbe urejenih poti. Ker je trend pohodništva v Sloveniji v naraščanju, bi Koroška potrebovala več promocije v

tej smeri, saj ponuja številne zanimive pohodniške ture za bolj ali manj zahtevne pohodnike. V promocijo pohodništva bi bilo dobro vključiti tudi vse urejene turistične poti. Na območju Mestne občine Slovenj Gradec bi izpostavila predvsem pohodniško GTP Plešivec, ki se navezuje na evropsko pešpot E6 in vodi do Uršlje gore, kot ene izmed točk planinske transverzale. K večji in boljši promociji spada vsekakor tudi dobra označenost izhodišč poti, kar v mestni občini manjka. Predvidevam namreč, da se turist podaja po poteh iz centra mesta, kjer so glavne znamenitosti. Zato bi bilo koristno od tam urediti kažipote, ki bi nakazovali smer izbrane turistične poti in bi potem vodili do njihovega izhodišča. Na infomatu v središču mesta je sicer zemljevid z vsemi vrisanimi potmi, vendar na njem manjka GUP Tičnica, ki bi zaradi svoje bližine mesta lahko predstavlja pomemben dodatek k ponudbi. Zato bi bilo koristno zemljevid posodobiti in dopolniti, skupaj z ostalimi turističnimi informacijami, ki jih ponuja infomat. Za spremljanje obiska turističnih poti bi bilo smiselno urediti vpisne knjige, ki bi lahko služile kot posrednik med skrbniki in urejevalci poti ter obiskovalci.

V turistični ponudbi Mestne občine Slovenj Gradec po mojem mnenju manjkajo predvsem zabavne vsebine namenjene sprostitvi in druženju. Na ta način bi povečali trajanje obiska in s tem razpoložljiv čas tudi za obisk turističnih poti. Sedanje stanje namreč kaže na to, da so obiski večinoma enodnevni in zajemajo le ogled najbolj zanimivih znamenitosti. Povprečna doba bivanja je sicer s 3,8 dnevi nad slovenskim povprečjem, vendar je število obiskovalcev, ki v mestni občini prenočujejo razmeroma nizko. Ena od možnih rešitev tega problema je napovedana gradnja term v okolici Slovenj Gradca. Med zabavne vsebine se štejejo tudi številne prireditve v mestni občini s svojim pestrim programom, ki pa so slabše promovirane za širšo javnost. Vendar bi bilo v prvi vrsti predvsem potrebno sprotno posodabljanje internetno stran Mestne občine Slovenj Gradec oziroma urediti še lažjo dostopnost do programa prireditev v mestni občini. Tako bi ponudili turistu možnost pregleda dogajanja ter s tem načrtovanja svojega obiska.

Sklenem lahko, da je trend turističnega povpraševanja in ponudbe v Mestni občini Slovenj Gradec pozitiven, da so turistične organizacije v sodelovanju z mestno občino in Zavodom za gozdove zelo aktivne v promociji in dopolnjevanju turistične ponudbe ter da je lokalno prebivalstvo aktivno vključeno v razvoj turizma. Povečuje se tudi povpraševanje po turističnih poteh, ki imajo pomembno vlogo v turistični ponudbi območja ter velik pomen v vsakodnevnih pristočasnih aktivnostih lokalnega prebivalstva.

10. SUMMARY

The main purpose of this thesis was to present the variety of tourist trails in City Municipality of Slovenj Gradec, their tourist offer, the tourist and leisure-time role along with the influence on the surrounding environment, residents and visitors. This purpose was achieved by detailed analysis of three trails in this region: GTP Plešivec, GUP Tičnica and Pot v Deželo škratov. The reason for choosing the above mentioned trails was due to the familiarity with the region and the statements from the path planners and their visitors.

The problem arises when we want to classify these trails as “tourist”, as the local residents represent the major part of their visitors. Namely, not many tourists visit Koroška region, even though the information from local tourist organizations show continuous growth in number of tourist in the past years. Most likely this is a result of a more intense activity of the above mentioned tourist organizations in the last decade. The number of tourists is especially bigger on the account of natural environment, tourist farms, cultural events, hiking, which also includes tourist paths, local cuisine and extensive cultural and sacral legacy. The natural environment of Koroška region is without a doubt appealing, but then again not to the extent to attract greater number of tourists by itself. This is why the tourist trails are only an attractive supplement to the total tourist offer in the region. The interaction of different tourist attractions namely increases the attractiveness of the region and the natural environment itself. It is expected that access to Koroška region will in few years time become easier and faster on behalf of the planned highway. Due to this, more tourists are expected to visit this part of Slovenia. Of course the question remains how to lay out the highway with minimal environmental damage.

The function of the observed tourist trails is mainly recreational together with the educational sightseeing of the area. As mentioned, trails are visited mostly by local residents that seek mainly recreation. The variety of tourist trails can offer shorter walks as well as longer hiking and biking tours. Therefore observed trails are in my opinion indispensable part of the local resident’s everyday life. Besides, the increasing number of tourists is closely linked with the increasing tourist role of the trails. It can not be neglected, that tourist and leisure-time role of trails are connected. A tourist is in the narrow sense of the word namely defined as a person who travels to a certain location in his free time and with different intentions, mostly recreational and cultural. When talking about recreation and trails, the expression “hiking” has to be included into discussion, since it represents one of the most important parts of the tourist offer in a particular destination. It combines recreational activity with the rest of tourist offer.

The three observed trails have many things in common, but there are also differences between them. All of them offer panoramic views of the surrounding countryside and they all include forest paths leading to many culturally attractive sites and tourist farms. Target groups vary from children with their parents to individual hikers. The greatest diversity among observed trails can be noted at GTP Plešivec, as the other two trails have only one or two attractions sites at the most. Pot v Deželo škratov leads the visitor to Dežela škratov and GUP Tičnica is the nearest trail from the town center of Slovenj Gradec. Although there has been no visitor count in any of these

trails it can still be concluded that people visit GTP Plešivec and Pot v Deželo Škratov during organized events, while visitors come to GUP Tičnica throughout the year mostly because of the town proximity and easy approach.

Tourist trails have positive and negative influence on the surrounding environment, local residents and visitors. As in City Municipality of Slovenj Gradec mass tourism is not the case, positive influences prevail. Tourist trails help to preserve the number of population in the areas with hard living conditions. Upon opening the trails, many farms began to extend their tourist offer, especially by offering a variety of bio-products. Many of these farms are placed on Pot v Deželo škratov, where two of them are worth mentioning: the farms Leder and Zagmajšek. One of such farms is also placed on GTP Plešivec, namely the farm Verneršek. One of the effects of tourist trails is cooperation of the local residents. I can conclude that positive effects on local population and development of the area in question prevail.

Since tourism in City Municipality of Slovenj Gradec is not at a large scale, certain increase in number of visitors on tourist trails would be welcomed. Negative environmental influence can be found only in terms of the visitor's vehicles pollution and litter they leave behind. If many more trails are planned, their environmental impact can become substantial. Therefore trails must be planned carefully. Slovenian regulation does not prescribe the need for estimation of environmental impact of trails. In my opinion this should be changed, because the natural environment has to be adequately protected.

During research for this thesis I formed a list of possible suggestions for future trail improvements and also drew attention to certain imperfections of existing trails. Hiking is very popular in Slovenia and Koroška in not an exception. Therefore, more publicity should be done in this area of interest. In City Municipality of Slovenj Gradec I would like to mention GTP Plešivec which offers enough hiking potential for more demanding hikers and it is a part of European E6 hiking trail, which leads to Uršlja gora, an important recreation spot of Koroška region. There should be better direction boards leading to tourist trails from the town center of Slovenj Gradec, perhaps they could be included into "infomat" in Slovenj Gradec, which already offers a lot of information for tourists outside working hours of Tourist office. All tourist information available should be up to date, there should also be a visitors' registration book for tracking the number of visitors.

There is also no entertainment programme in the Koroška tourist offer, which could increase the duration of tourist visits and probability for tourist to visit also one of tourist trails. The average duration of tourist visits is relatively short, so only main attractions can be seen during this time. One of possible solutions is the construction of a spa center in Slovenj Gradec. Organized public events are already common in this area, but unfortunately not enough publicity has been done outside Koroška region.

I can conclude, that tourist demand in City Municipality of Slovenj Gradec is increasing and that tourist organizations have responded suitably, along with the local population. The number of visitors on tourist trails is also increasing. They have an important role in total tourist offer of the region and represent a major part in local population's leisure time.

11. VIRI IN LITERATURA

- Anko, B., 1987. Gozdne učne poti v Sloveniji. V: zborniku republiškega seminarja, Radovljica, 20. in 21. novembra 1986. Ljubljana, Biotehnična fakulteta, str. 204
- Balek, M., 2008. Obisk gostišča Suhodolnik od otvoritve GTP Plešivec. Slovenj Gradec. (ustni vir, marec 2008)
- Bernekerjeva pot. 2004. Legen, Turistično društvo Legen. (zloženska)
- Berzelak, S., Zajc Berzelak, K., 2005. Slovenj Gradec in Mislinjska dolina. Slovenj Gradec, Mestna občina Slovenj Gradec in Občina Mislinja, 256 str.
- Celin M., 2006. Nove turistične priložnosti. URL: <http://www.delo.si/arhiv/> (citirano 26.3.2008)
- Celin, M., 2007. Tičnica spet vabi šolarje in sprehajalce. URL: <http://www.delo.si/arhiv/> (citirano 26.3.2008)
- Cigale, D., 1998. Bližnja rekreacija prebivalstva malih mest in njeni pokrajinski učinki : (na primeru Domžal) : magistrsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 248 str.
- Detela, J., 2006. Obisk škratove dežele in Minimundusa. URL: <http://www.vecer.com/arhiv/default.asp?jezik=SLO> (citirano 14.4.2008)
- Dežela škratov URL: <http://www.dezela-skratov.com> (citirano, marec 2008)
- Dežela škratov. 2004. Slovenj Gradec, Turistično društvo Slovenj Gradec, 89 str.
- Gams, I., 1996. Ujma v povirju Suhadolnice in Velunje 9. avgusta 1995. Ujma, 10, str. 43-46.
- Gams, I., Potočnik, J., Košan, M., Turičnik, T., Komljanec, J., 1992. Slovenj Gradec in Mislinjska dolina. Slovenj Gradec, Galerija N. Kolar, 87 str.
- Gozdno – turistična pot Plešivec. 2002. Slovenj Gradec, Zavod za gozdove Slovenije Krajevna enota Slovenj Gradec in Turistično društvo Slovenj Gradec. (zloženska)
- Gozdno – turistična pot Plešivec. 2002. Slovenj Gradec, Turistično društvo Slovenj Gradec in Zavod za gozdove Slovenije – Krajevna enota Slovenj Gradec, 52 str.
- Jeršič, M., 1985. Turistična geografija. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 195 str.
- Jeršič, M., 1999. Prostorsko planiranje rekreacije na prostem. Ljubljana, Urad RS za prostorsko planiranje, 135 str.
- Jokič, N., 2007. Turizem in rekreacija v Ljubljani : diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 93 str.
- Klančnik, V., 2008. Delovanje in cilji Turističnega društva Slovenj Gradec. Slovenj Gradec. (ustni vir, april 2008)

- Klančnik, V., 2008. Plešivški mlin in Mladinski dom Plešivec. Slovenj Gradec. (ustni vir, april 2008)
- Klančnik, V., 2008. Pohodniške poti po Slovenj Gradcu – fotografije. Slovenj Gradec. (osebni vir, april 2008)
- Koroška. URL: <http://www.koroska.si> (citirano 26.3.2008)
- Koščak, M., 2005. Turistične gozdne poti kot turistični produkt in njihov pomen za razvoj podeželja. Gozdarski vestnik, 63, 3, str. 157-163.
- Kragelnik, C., 2008. Škratova dežela in Pot v Deželo škratov. Slovenj Gradec. (ustni vir, maj 2008)
- Krajnc, Z., 2007. Gozdna – učna pot Tičnica. Slovenj Gradec, Mestna občina Slovenj Gradec, 30 str.
- Krajnc, Z., 2007. Tičnica nas spet vabi. Viharnik, 6, str.6.
- Kunc, A., 2007. Plešivški mlin spet melje. Viharnik, 8-9, str.10
- Lah, M., 2008 Delo in programi Turistične pisarne v Slovenj Gradcu. Slovenj Gradec (ustni vir, maj 2008)
- Lah, M., 2008. Prenočitvene zmogljivosti in nastanitveni objekti v Mestni občini Slovenj Gradec. Slovenj Gradec. (ustni vir, junij 2008)
- Lah, M., Dražič, A., 2008. Analiza turističnega prometa Mestne občine Slovenj Gradec. Slovenj Gradec. (arhiv Turistične pisarne Slovenj Gradec, maj 2008)
- Lesnik, A., 2006. Razvoj gozdnih učnih poti in njihov pomen za turizem. URL: <http://www.turisticna-zveza.si/referati/LESNIK.doc> (citirano 9.5.2008)
- Mestna občina Slovenj Gradec. URL: <http://www.slovenjgradec.si> (citirano marec 2008)
- Mihalič, T., Planina, J., 2002. Ekonomika turizma. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 281 str.
- Mlinšek, 2008. Gozdne – učne poti. Slovenj Gradec. (ustni vir, april, 2008)
- Ogorelec, B., 2004. Zakaj zavarovana območja potrebujejo interpretativne poti? URL:http://www.gov.si/aplikacije/mop/interpretacija_narave/arhiv/pomen_ucnih_poti.pdf (citirano 9.5.2008)
- Podjetniški center Slovenj Gradec. URL: <http://www.podjetniskicenter-sg.si> (citirano marec 2008)
- Pot na Rahtelov vrh. 2004. Slovenj Gradec, Mestna občina Slovenj Gradec, 16 str.
- Pot Rimljanov. 2004. Slovenj Gradec, Mestna občina Slovenj Gradec in Kulturno prosvetno društvo Ksaver Meško Sele-Vrhe, 12 str.
- Pot v Deželo škratov. 2004. Slovenj Gradec, Turistično društvo Slovenj Gradec. (zloženska)
- Potočnik, J., 1990. Slovenj Gradec-gostitelj. Slovenj Gradec. (osebni vir, marec 2008)
- Potočnik, J., 2002. Mestna občina Slovenj Gradec, Odsevanja, 45/46, str. 96-97
- Potočnik, J., 2008. Uršlja gora. Slovenj Gradec. (osebni arhiv, marec 2008)

- Potočnik, K., 2006. Tradicionalna košnja Rdečnikovega vrha v Razborju. URL: <http://www.vecer.com/arhiv/default.asp?jezik=SLO> (citirano 2.4.2008)
- Potočnik, K., 2007. Slamne kopice – redko videne na Koroškem. URL: <http://www.vecer.com/arhiv/default.asp?jezik=SLO> (citirano 2.4.2008)
- Potočnik, K., 2007. Venetski konji za podjetnike in gostince. URL: <http://www.vecer.com/arhiv/default.asp?jezik=SLO> (citirano 2.4.2008)
- Pravila olepševalnega in tujsko – prometnega društva v Slovenj Gradcu. 1928. Maribor, Pokrajinski arhiv Maribor, zbirka Varia - društva, AŠ 1-14 (Interni arhiv, februar 2008)
- Programi izletov. 2008. Slovenj Gradec, Turistična pisarna Slovenj Gradec. (zloženska)
- Rotovnik, M., 2007. Učilnica v naravi. Slovenj Gradec. (osebni vir, junij 2007)
- Rotovnik, M., 2008. Mladinski dom Plešivec. Slovenj Gradec (ustni vir, april 2008)
- Rotovnik, M., 2008. Učilnica v naravi. Slovenj Gradec. (ustni vir, april, 2008)
- Slovar slovenskega knjižnega jezika URL: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (citirano 10.6. 2008)
- Slovenj Gradec in Mislinjska dolina I.. 1995. Slovenj Gradec, Mestna občina Slovenj Gradec in Občina Mislinja, 352 str.
- Statistični urad Republike Slovenije. Prenositvene zmogljivosti in vrste nastanitvenih objektov po občinah, prihodi in prenočitve turistov po občinah, definicije pojmov turizma. URL: <http://www.stat.si> (citirano 5.6.2008).
- Strategija razvoja turističnega proizvoda pohodništva v Sloveniji URL: <http://www.slovenia.info> (citirano 12.5.2008)
- Strmčnik Gulič, M., 1994. Legen Sveti Jurij, zakladnica podatkov. Slovenj Gradec, Izvršni svet Skupščine Slovenj Gradec in Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor, 28 str.
- Škratкова dežela na Zgornjem vrhu. 2003. Slovenj Gradec, Turistično društvo Slovenj Gradec. (zloženska)
- Tematski leksikoni geografija. 2001. Tržič, Učila International, 682 str.
- Tkalič, M., 2002. Geografski prostor in turistična politika. V: Geografija in njene aplikativne možnosti. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. (Dela, 18, str. 427-432)
- Tretjak, M., 2008. Gozdovi na območju Slovenj Gradca in tematske poti. Slovenj Gradec (ustni vir, april 2008)
- Turistični produkt – tematske poti. 2006. Slovenj Gradec, Podjetniški center Slovenj Gradec, 47 str.
- Turistično društvo Slovenj Gradec. URL: <http://www.kopa.si/tdsg> (citirano 26.3.2008)
- Uršlja gora. 2006. Slovenj Gradec, RRA Koroška v sodelovanju z ARR Republike Slovenije in občinami: Črna na Koroškem, Prevalje, Ravne na Koroškem in MO Slovenj Gradec. (zloženska)

- Valant, J., 2007. Sodobni turizem na primeru tako imenovanih adrenalinskih dejavnosti : diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 90 str.
- Vodnik po ekoloških kmetijah. URL: <http://www.eko-kmetije.info/biodar.asp> (citirano 12.3.2008)
- Zakon o varstvu okolja. 2006. Uradni list RS, 39, str. 10329-10330
- Zakon o varstvu okolja. 2006. Uradni list RS, 39, str. 8377-8380
- Zavod za gozdove Slovenije. Gozdno – učne poti po Sloveniji. URL: <http://www.zgs.gov.si> (citirano 13.4.2008)

12. PRILOGE

Priloga A: Seznam slik	Stran
Slika 2.1: Sistematizacija pohodniških poti v Sloveniji.....	14
Slika 3.1: Pogled na mesto Slovenj Gradec	25
Slika 4.1: Turistična pisarna Slovenj Gradec.....	28
Slika 4.2: Infomat.....	28
Slika 5.1: Število obiskovalcev v Turistični pisarni Slovenj Gradec od junija do septembra 2006	31
Slika 6.1: Potek GTP Plešivec	35
Slika 6.2: Gostilna Suhodolnik	38
Slika 6.3: Markacija GTP Plešivec	38
Slika 6.4: Soteska Kaštel.....	40
Slika 6.5: Reka Suhodolnica	40
Slika 6.6: Plešivški mlin pred obnovo	41
Slika 6.7: Plešivški mlin po obnovi	41
Slika 6.8: Mokrišče	42
Slika 6.9: Informacijska tabla GTP Plešivec	42
Slika 6.10: Plešivško posestvo	44
Slika 6.11: Cerkev in planinski dom na Uršlji gori	46
Slika 6.12: Kmetija Verneršek	47
Slika 6.13: Obsežni gozdovi na GTP Plešivec.....	48
Slika 6.14: Ostanke domačije Hermana Potočnika Noordunga	49
Slika 6.15: Potek Poti v Deželo Škratov	54
Slika 6.16: Informacijska tabla izhodišča Poti v Deželo škratov.....	55
Slika 6.17: Markacija ob Poti v Deželo škratov	55
Slika 6.18: Gozdni škrat.....	57
Slika 6.19: Perkmandeljce	57
Slika 6.20: Vhod na prizorišče Dežele škratov	58
Slika 6.21: Škratkovske hiške iz naravnih materialov.....	58
Slika 6.22: Potek GUP Tičnica	61
Slika 6.23: Informacijska tabla GUP Tičnica	62
Slika 6.24: Razgledna točka na GUP Tičnica.....	62
Slika 6.25: Učilnica v naravi.....	63
Slika 6.26: Cerkev sv. Jurija	66

Priloga B: Seznam tabel	Stran
Tabela 5.1: Prenočitvene zmogljivosti in vrste nastanitvenih objektov Mestne občine Slovenj Gradec.....	32
Tabela 5.2: Prihodi in prenočitve turistov v Mestni občini Slovenj Gradec.....	32
Tabela 5.3: Povprečna doba bivanja turistov v Mestni občini Slovenj Gradec	33

Priloga C: Seznam kart	Stran
Karta 3.1: Območje Mestne občine Slovenj Gradec.....	21
Karta 8.1: Karta poti na območju Mestne občine Slovenj Gradec	74